

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN A DIDAKTIKY
DĚJEPISU

Vanda Müllerová

Proměny města Česká Kamenice
v letech 1945 – 1951

Changes of the town of Ceska Kamenice beetwen the
years 1945 nad 1951.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Lubor Václavů
PRAHA 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.

.....

Datum

Podpis

Resume

Jak již vyplývá z názvu, práce se zabývá historickým vývojem České Kamenice v letech 1945 – 1951. Květen 1945 představoval pro další vývoj České Kamenice zásadní změnu. Němci, do té doby většinové obyvatelstvo, rázem dostali nálepku „státně nespolehliví“ a v očekávání velkých změn proti nim začala být uskutečňována diskriminační nařízení. Mezitím začali do České Kamenice přicházet Češi z různých koutů republiky. Byli mezi nimi tací, kteří v příchodu do pohraničí spatřovali pouze příležitost k obohacení se, ale přišli i ti, již poté ve městě zůstali, získali národní správcovství a začali zde nový život. Někteří ale museli město znovu opustit. Ne vždy byla národní správa svěřována těm nejschopnějším a nejvíce vhodným pro tuto funkci. Často se přidělování a odebrání národních správ stalo silným mocenským nástrojem.

První měsíce v České Kamenici byly doprovázeny vlnou bezpráví a tyranie. Ve městě se usadily vojenské a partyzánské jednotky, které tyranizovaly nejen německé, ale i české obyvatelstvo. Snahy učinit jim přítrž byly potlačeny. Události vypluly na povrch teprve v roce 1947 díky nezdolnému úsilí jednak bývalého člena Městského národního výboru Ing. Caidlera, který věřil, že protiprávní jednání musí být potrestáno, a díky novináři Peroutkova Dnešku Michalu Marešovi, jenž zmíněné události uveřejnil.

Poválečné dějiny České Kamenice jsou typické naprostou změnou skladby obyvatelstva. Téměř všichni Němci byli odsunuti. Podstatná část musela město opustit hned v červnu 1945, tedy při tzv. divokých odsunech. Zbytek německého obyvatelstva byl odsunut v průběhu léta 1946. Z původního počtu 6 600 německých obyvatel, zbylo v České Kamenici pouhých pár stovek. I tento stav byl ale ještě regulován. Poslední odborníci a specialisté byli přesunuti do vnitrozemí. Česká Kamenice již nikdy ve svém vývoji nedosáhla v počtu obyvatel předválečného stavu. Vnějšími a vnitřními událostmi byl narušen i další hospodářský vývoj České Kamenice. Město, které bylo před válkou centrem textilního a částečně i sklářského průmyslu, své výsadní postavení ztratilo na úkor scelování, rušení a přesouvání podniků. Proces proměny německého města v české byl doprovázen dalšími událostmi, například přejmenováváním ulic, vznikem českých škol, založením české knihovny.

Abstract

As it results from the title, the work is focused on the historical evolution of Ceska Kamenice in the period of years from 1945 to 1951. May 1945 seems to be the turning point of the further development of Ceska Kamenice. The German inhabitants, who had represented the majority population so far, were at once qualified as political unreliable and in light of important changes that were expected, discriminating regulations started to be carried out against them. In the meantime the Czech from various parts of the Republic began to come there. Some of them beheld their arrival just as an opportunity to feather their nests, but of course there were those too, who decided to stay and settle down in the town. They gained the national stewardship and started their new lives. However, some of the new settlers had to leave the town again because the stewardship was not always taken over by people who were the most competent and qualified. Assigning to this office as well as being resigned from, often became the demonstration of potential power.

The first months in Ceska Kamenice were accompanied by injustice and tyranny. Units of troops and guerrilla forces that settled in the town tyrannized both, Czech and German inhabitants and the endeavour to stop it was suppressed. These events were only revealed in 1947 thanks to efforts of ing. Caidler, a former member of Municipal People's Committee, who believed that malfeasance must be punished, and thanks to Michal Mareš, a journalist who worked for Peroutka's Dnesek and published the events mentioned above.

The postwar history of Ceska Kamenice is typical for its entire exchange of population structure. Nearly all the Germans were transferred. Most of them had to leave the town immediately in June 1945, during so called violent transfers. The rest of the German population was transferred during summer 1946. From the original number of 6 600 German inhabitants just a few hundreds stayed there. And even this stage was controlled. The last specialists and experts were sent inland. Ceska Kamenice has never reached its prewar number of inhabitants. External and home events affected the further economic process of Ceska Kamenice. The town, that used to be the centre of textile industry and partly the centre of glassmaking lost its exclusive position at the expense of consolidation, dissolution and transfer of

establishments. The process of turning a German town into a Czech one brought about further events, for example streets were renamed, Czech schools were started up and a Czech library was founded.

At the end of the final year of the research, in 1951, Ceska Kamenice already became a Czech town. Although it took just two years to turn Ceska Kamenice into the Czech town, the town itself put up with this strong interference much longer.

Obsah

Předmluva.....	8
Úvod.....	10
1. Česká Kamenice do května 1945	12
1. 1 Nastínění průmyslového vývoje v České Kamenici do května 1945	12
1. 2 Růst vlivu extrémních politických stran	15
1. 3 Rok 1938 a Česká Kamenice	16
1. 4 Česká Kamenice během druhé světové války	18
2. Česká Kamenice v roce 1945.....	21
2. 1 Česká Kamenice v prvních poválečných dnech	21
2. 2 Vláda biče	23
3. Osídlování České Kamenice (1945 – 1951)	37
3. 1 Legislativní zajištění osídlování	37
3. 2 Osídlovací úřad (OÚ)	40
3. 3 Vývoj počtu obyvatelstva v České Kamenici	44
3. 4 Osídlování České Kamenice	46
3. 5 Reemigrace a usídlování zahraničních krajanů	49
4. Příděly národních správ a konfiskátů do osobního vlastnictví.....	53
4. 1 Příděly národních správ	53
4. 2 Příděly drobných živností	55
5. Německé obyvatelstvo v České Kamenici po roce 1945.....	57
5. 1 Postavení německého obyvatelstva v České Kamenici po květnu 1945.....	57
5. 2 Internační tábor Rabštejn	62
5. 3 K postavení některých skupin německého obyvatelstva v České Kamenici.....	67
5. 3. 1 Antifašisté	67
5. 3. 2 Národnostně smíšená manželství	68
5. 3. 3 Německé pracovní síly, odborníci, specialisté	70
5. 4 Česká Kamenice a tzv. divoké odsuny	74
5. 5 Organizovaný odsun v České Kamenici v letech 1946 – 1947.....	77
5. 6 Rozptyl Němců do vnitrozemí	79
6. Nová podoba České Kamenice (1945 – 1951).....	81
6. 1 Změny ve tváři města – výstavba, průmysl, zemědělství.....	81
6. 2 Změny názvů ulic	83
6. 3 Společenský a kulturní život, školství	85
6. 4 Likvidace kláštera v České Kamenici.....	86

Závěr	89
Bibliografie.....	91
Archivní prameny	91
Publikované prameny a dokumenty	91
Noviny, časopisy, periodika.....	93
Literatura	93
Přílohy	95
Textové přílohy	95
Obrazové přílohy.....	96
Příloha č. 1.....	97
Příloha č. 2.....	98
Příloha č. 3.....	99
Příloha č. 4.....	100
Příloha č. 5.....	101
Příloha č. 6.....	102
Příloha č. 7.....	103
Příloha č. 8.....	104
Příloha č. 9.....	105
Příloha č. 10.....	106
Příloha č. 11.....	107
Příloha č. 12.....	108
Příloha č. 13.....	109
Příloha č. 14.....	110

Předmluva

„Okresní silnice, hrbolatá šterkem, stoupala a klesala po vlnách kopců. Modré závoje, rozvěšené na obzoru, se trhaly a vytrácely, hory se blížily, zřetelněji každou obrátkou kol. Nová, neznámá země se rodila před jejich očima, vystupovala černavá a zruřovělá sluncem z břicha prostoru. Hýčkali ji ve svých pohledech, rozlehlou a neprobádanou. Hýčkali ji ve svých pohledech, rozlehlou a neprobádanou a všechny její zrakem dosažitelné kouty je zvaly k sobě. Vidiš tam a vidiš tamhle? Louky se šplhají do strání, rozptýlené domky svítí v jejich zeleni a vrcholky svahů se kadeří černými lesními hřívami. Tam by se to žilo. Tam v tom domku anebo tamhle v tom. Kraj se rozechvěl v slunci, nadýchnutý a nehmotný v široké rozloze, vidina všech nevyslovených přání a nepoznaného života. Jeho úbočí a doliny vydechovaly čistou líbeznost, hluboko pod zemí spaly zápasy a starosti.“¹

Václav Řezáč, úspěšný autor meziválečného psychologického románu a zdiskreditovaný literát po únoru 1948, vystihl mé dětské představy o tom, jak probíhalo osídlování českého pohraničí. Připodobňovala jsem si ho k idylickému příchodu praotce Čecha na horu Říp. Babička mi často vyprávěla, jak děda prohloupil, když si místo krásné vilky vybral domek se stodolou. Tento příběh ve mně vyvolal naprosto milné představy o téměř liduprázdňé České Kamenici, kam bylo možné po válce přijít, ukázat na kterýkoli dům a začít hospodařit. Fantaskní představy vyvolaly i příběhy o zakopaných pokladech a špercích, které ukryli odsunutí Němci s vyhlídkou, že se pro ně ještě vrátí. Této ideji jsem neměla důvod nevěřit, dodnes vzpomínám na nenávistné reakce mé babičky, když před domem zastavilo německé auto a z něj vyšlo několik Němců, kteří si chtěli dům vyfotit. Babička stála za záclonou a hrozila jim pěstí. Byla jsem přesvědčena, že se muselo dozajista jednat minimálně o válečné zločince.

Postupně jsem ale pochopila, že se to všechno událo poněkud jinak. Že pravda je někde na půli cesty a že je třeba události proběhnuvší v České Kamenici po roce 1945 přehodnotit. Zapověděla jsem si termín „kolektivní vina“ a začala jsem pohlížet na dění v České Kamenici ne z pohledu „odplaty chtivých Čechů“ či

¹ Řezáč, Václav: Nástup, Praha 1951, s. 7.

„ukřivděných Němců“, ale skrze skutky a činy konkrétních lidí, jenž byly za události v poválečném vývoji města České Kamenice zodpovědní.

Ukázalo mi to také, proč dlouhou dobu byl náš kraj tak smutný a depresivní. Zmizela zde jedna až dvě generace lidí, pro které by bylo Českokamenicko domovem. Teprve teď, po 65 letech, se dá hovořit o tom, že zde lidé zapustili své kořeny, že splynuly s místem, kde se narodili jejich rodiče a jejich děti. Možná i proto je vhodný okamžik znovu odkrýt nedávnou minulost města a již ne z pohledu přímého účastníka událostí ji zhodnotit.

Úvod

Výzkumy obecně zabývající se odsunem německého obyvatelstva a příchodem nových osídlenců do pohraničí jsou poměrně bohaté a zpřístupněné laické veřejnosti. V zachycení poválečného vývoje České Kamenice ovšem dosud chyběla práce, jež by se hlouběji a komplexněji zabývala situací v České Kamenici po roce 1945. Z tohoto důvodu jsem se snažila vybrané téma na odborné úrovni rozpracovat.

Pramenná východiska a literatura dotýkající se bádání období *Česká Kamenice v letech 1945 – 1951*, resp. postihující změny skladby obyvatelstva ve vymezeném období, by se dala rozdělit na dvě části. Na literaturu poskytující obecnější východiska a na prameny a literaturu zaměřenou již na konkrétní badatelský problém. Následující přehled představuje odbornou literaturu, která se obecněji zabývá vývojem českého pohraničí těsně po druhé světové válce, resp. řeší odsun Němců z Československa (a k tomu přidruženou problematiku) a příchod novoosídlenců do pohraničí. Úmyslně zde vynechávám literaturu, která k tématu vyšla před rokem 1989, protože se domnívám, že její náhled stále vychází ze schématu Češi – oběti, Němci – příčiny zla a války.

Autorem, který široce postihuje nejen odsun německého obyvatelstva, ale i vznik internačních táborů a vůbec další existenci německého obyvatelstva v Československu je Tomáš Staněk. V dílech *Odsun Němců z Československa, Tábory v českých zemích 1945 – 1948, Německá menšina v českých zemích 1948 – 1989* aj. shrnul „česko – německé soužití“ po druhé světové válce až do roku 1989. Staňkovy práce jsou významné kvůli ohromnému množství analyzovaného archivního materiálu. Obdobným dílem, které se také zabývá soužitím Čechů a Němců po druhé světové válce až do současnosti, je *Němci v Čechách po roce 1945 na příkladu západního Podještědí* od Jaroslava Otčenáška. Další autoři, kteří se šířeji věnují poválečným událostem v českém pohraničí, jsou Lubomír Slezák, František Čapka a Jaroslav Vaculík. Jejich dílo *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce* se zabývá procesem osidlování českého pohraničí a je dosud nepřekonanou monografií tohoto tématu. Práce obdobného zaměření je rozšířené vydání *Osídlování českého pohraničí od května 1945 (na příkladu vybraných obcí Litoměřicka)* od Quida Kastnera. Ze sociologicko – historického pohledu se problematice odsunu a jeho důsledkům věnují publikace Václava

Houžvičky *Návraty sudetské otázky*. a Evy Hahnové *Sudetoněmecký problém: Obtížné loučení s minulostí*. Zahraniční pohled na české Němce přibližuje práce *Sudetští Němci v nacistickém státě 1938 – 1945* Volka Zimmermanna.

Do skupiny prací se vztahem ke zkoumanému regionu a problematice je možno zařadit dílo, které se zabývá dosud monograficky nezpracovaným tématem a to pracovním, následně koncentračním a posléze internačním táborem Rabštejn *Rabštejnské údolí* Petra Jozy. Práce částečně zahrnuje i poválečné události v České Kamenici. Dále upozorňuje na odborné knihy a studie, které se dotýkají dané problematiky. Například na studie Františka Cvrka *Zpráva o zrušení internačních a sběrných táborů pro Němce na území děčínského okresu*, dále na studii Miroslava Veselého *Podzemní továrna Rabštejn u České Kamenice* aj. Populárně naučnou publikací je kvalitně zpracovaná *Česká Kamenice* z roku 2002.

Mezi nejdůležitější prameny počítáme fondy Státního okresního archivu v Děčíně. Zpracovány byly fondy ONV Děčín 1945 – 1960, MNV Česká Kamenice 1945 – 1992, fond pozůstalosti – Jan Marek, fond Zajatecký tábor Dolní Kamenice, Kronika České Kamenice, I. – IV. díl, která je psaná až s mírným časovým odstupem, kronikář nebyl přímým účastníkem poválečných událostí od května 1945, navíc jeho nazírání je ovlivněno jeho členstvím v KSČ a dobovou rétorikou. Problematické je, že ne všechny archiválie se z důvodu územně správní reformy, kdy byly zrušeny politické okresy a bývalý českokamenický soudní okres byl přičleněn pod nově utvořený okres Nový Bor, dochovaly. Přesuny archiválií a nevyhovující podmínky skladování udělaly své.

Mezi drobné prameny řadíme především tisk, a to místní i celostátní. V České Kamenici v období 1945 – 1951 žádné noviny nevycházely. Násilné události, které doprovázely poválečný vývoj v České Kamenici, pronikly však i do celostátního tisku – do Peroutkova *Dnešku*, *Severočeské Mladé fronty*, *Mladé fronty*, *Národního osvobození* aj. Autorem článků týkajících se České Kamenice v týdeníku *Dnešek* byl novinář Michal Mareš. Jeho články, ale také i dopisy čtenářů, reakce dalších publicistů a dosud nevydané původní materiály z Marešovy pozůstalosti zabývající se událostmi v pohraničí, souhrnně vyšly v publikaci s názvem *Přicházím z periferie republiky*. Interpelace poslance Tichého ve věci terorizování obyvatelstva v České Kamenici lze nalézt i na webových stránkách Parlamentu České republiky http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0409_00.htm.

1. Česká Kamenice do května 1945

1. 1 Nastínění průmyslového vývoje v České Kamenici do května 1945

Mluvíme-li o České Kamenici do května 1945, mluvíme o čistě německém městě, přestože po roce 1918 nastává mírný vzrůst počtu příslušníků české menšiny, (jednalo se především o státní zaměstnance, kteří sem byli v průběhu let překládáni). Čeští dělníci a živnostníci se objevovali spíše výjimečně. Celkový růst obyvatelstva v konjunktře dvacátých let spíše rostl, hospodářská krize ve třicátých letech ovšem tuto tendenci zvrátila. Další propad obyvatelstva nastal po odchodu české menšiny v roce 1938.²

Špatný hospodářský vývoj města, který následoval po skončení první světové války, byl oživen již po roce 1923. Českokamenické rodiny, které ještě před pár lety byly odkázány na pomoc jiných, teď byly schopny přijmout na měsíční pobyt a stravu děti ze sousedního Německa, kde hyperinflace zcela rozvrátila hospodářství.³ V této době vznikly ve městě nové menší podniky jako rafinérie skla *Sommer & Zinke* (1924) nebo firma na výroby moderních fotografických pomůcek a chemicko-technického zboží *Halie-Betrieb* v Huníkově. S rozvíjejícím se průmyslem a turistickým ruchem ožila i řada živností, které musely být v průběhu války zastaveny.

Slibný vývoj města narušila hospodářská krize, která byla pro Českokamenicko obzvláště tíživá, neboť zde převažoval lehký průmysl, jenž byl zasažen nejdříve, navíc jeho ochromení trvalo nejdéle. V tabulce č. 1, která zaznamená počty zaměstnaných v různých hospodářských odvětvích, je dobře patrné, jak hodně byl kraj poznamenán následným propouštěním.⁴ První oblastí, která ztratilo své zakázky, byla oblast sklářského průmyslu kolem Kamenického Šenova a Nového Boru. Do vážných problémů se dostal i průmysl textilní. Nejvýznamnější zástupce tohoto odvětví, firma Franz Preidl, měl problémy již po

² Viz tabulka č. 1 v kapitole Vývoj počtu obyvatelstva v České Kamenici.

³ Petr Joza: Mezi dvěma světovými válkami. In: kol. autorů: Česká Kamenice, Děčín 2002, s. 297.

⁴ Na jednom či na dvou výdělcích byla navíc mnohdy závislá velice početná rodina. K výslednému číslu zaměstnaných je potřeba navýšit cca 25%, abychom se dostali na číslo, které charakterizuje, kolik lidí je závislých na onom pracovním místě.

válce, kdy většinu svých rezerv zapsal do válečných půjček. Teď, v situaci, kdy by měla firma propouštět, se její majitel Franz Karsch, s ohledem na tíživou situaci místních obyvatel, pokoušel zachovat všechna pracovní místa, a proto vyráběl na sklad. Tato situace ale byla neudržitelná. V roce 1931 byly rabštejnské přádelny vzaty pod nucenou správu a okamžitě uzavřeny. Bez práce zůstalo asi 800 zaměstnanců. Podobná situace nastala i v ostatních textilkách.

Dlouhodobá nezaměstnanost strhla mnoho obyvatel pod hranici bídy. Byly pořádány sbírky pro chudé a hladovějící. Stav se ale zlepšit nepodařilo. Zatímco celosvětová krize odezněla již v roce 1933, v německých oblastech Čech zůstala vysoká nezaměstnanost v podstatě až do roku 1938.⁵ Takto zasažení obyvatelé se cítili státem zrazení, protože v době odeznění krize (1933) stát stále více omezoval vyplácení podpory v nezaměstnanosti, ačkoli například situace na Českokamenicku se nelepšila, ba naopak horšila. O práci dále přicházeli dělníci zaměstnaní v Sasku, také sedláci stále více propouštěli pomocné síly ze statků. V nejpostiženějších sklářských obcích dokonce vypukl hladomor.⁶ V Děčínské ulici byl nalezen asi dvacetiletý muž, který z hladu upadl do bezvědomí. Důsledkem této chmurné hospodářské situace rapidně poklesla porodnost, zvýšil se i počet sebevražd. Přesto se oblasti výraznější pomoci ze strany státu nedostalo. V tabulce č. 2 je možné posoudit vývoj stavu zaměstnanců v českokamenických podnicích.⁷

Tabulka č. 1 Oblasti povolání v soudním okrese Česká Kamenice, celkový počet obyvatel 27 749.

Oblasti povolání v soudním okrese Česká Kamenice v roce 1930									
Oblast zaměstnání	Zeměd., chov zvířat	Lesnictví, myslivost, rybářství	Zdrav.	Hutnictví	Zprac. Kovů	Strojnictví	Prům. kamene a zemin	Prům. sklářský	Plynárny, elektrárny, vodárny
Počet zaměstnaných	2 863	316	92	2	953	299	155	3 007	53
Oblast zaměstnání	Dřevářství	Papír. Průmysl	Prům. polygrafický a uměl.	Prům. kožařský	Prům. oděvní	Prům. obuv.	Potr. prům.	Stavebnictví	Obchod se zbožím
Počet zaměstnaných	616	465	1 455	113	452	277	459	680	784
Oblast zaměstnání	Peněžnictví, pojišťovnictví	Pošta	Železnice	Ostatní doprava	Veř. správa	Školství	Textilní	Hostinství, výčepnictví	

⁵ Petr Joza: Mezi dvěma světovými válkami. In: kol. autorů: Česká Kamenice, Děčín 2002, s. 300.

⁶ Tamtéž, s. 301.

⁷ Data převzata z publikace: Petr Joza: Mezi dvěma světovými válkami. In: kol. autorů: Česká Kamenice, Děčín 2002, s. 302.

Počet zaměstnaných	30	79	46	230	106	140	1455	170
--------------------	----	----	----	-----	-----	-----	------	-----

Podnik	Počet zaměstnanců		Poznámka
	1. 1. 1929	1. 3. 1936	
U. F. Kinsky, velkostatek	104	44	Lesy částečně v záboru, síly propuštěny,
U. F. Kinsky, pivovar	35	24	
Franz Eschler, cihelna	37	26	Zavřeno, exekuce
Fr. Hegenbart, rafinerie skla	19	8	
Adolf Renger, železárna	120	6 – 8	Práce střídavě, 2 – 3 dny po 2- 3 týdnech,
A. Renger, stroj. zámečnictví,	35	8 – 10	
Fr. Friedrich Palme, slévárna,	20	4	Práce jen 2 – 3 dny během 14 dnů
Kühnel & Rochelt, pasírna	19	5	
Emil Nitsche, výroba nábytku	55	32	Práce střídavě po týdnu
T. Wenzel, výroba dýmek	29	0	zavřeno
Franz Büchse & Sohn, pila	22	14	Práce jen občas
R. Schiffner, výroba kož. obuvi	30	18	Práce 5 dní týdně
F. Preidl, přádelny a nitárny	793	0	Zavřeno
Franz Knappe Sohn, přádelna	442	240	30 – 50 osob přechodně propouštěno
Eduard Schiffner, přádelna vlny	30	0	Zavřeno
F. W. Pilz, přádelna	20	26	V provozu, výroba čepic rádiovek
Franz Hübel, přádelna	80	0	Zavřeno
Schrader & Co., přádelna a pletárna	40	0	Zavřeno
Carl Schiffner, přádelna	30	0	Zavřeno
Josef Purkert, výroba pletacích strojů	23	8	Jen sezónní práce
GEC, pletárna, přádelna a výroba obuvi	104	82	Přechodné propouštění
Emil Appelt, výroba dámské konfekce	36	14	Jen sezónní práce
Philipp Schulz, výroba obuvi	48	0	Zavřeno
Papírna	604	600	Výpadky výroby, přechodně propuštěno 80 – 60 dělníků,
Franz Liebsch, parní mlýn	16	8	
Franz Escher, stavební firma	30 - 300	0	Firma zrušena
Appelt & Beitlich, stavební firma	80 - 140	15	Od roku 1934 nástupce firmy Eschler
W. Wittberger, stavební firma	20 - 80	0	Firma zrušena
Herzing & Reinisch, stavební firma	30 - 80	0	Firma zrušena
Köhler & Simon, stavební firma	30	0	Firma zrušena

Tabulka č. 2 Stav českokamenického průmyslu v letech 1929 a 1936, tabulka vypracovaná pro potřeby pracovního úřadu v Děčíně

1. 2 Růst vlivu extrémních politických stran

Hospodářská krize stále více radikalizovala politickou scénu. Na síle získávala jak komunistická strana, tak především nově vytvořená Sudetendeutsche Heimatsfront (SHF, pozdější SdP), která si na podpoře nezaměstnaných postavila svůj politický program. Na základech sociálních problémů vycházejících z hospodářské krize začal rychle vzrůstat národní socialismus. SHF spolupracovala s organizací Sudetendeutsche Volkshilfe (SVH), která byla součástí Svazu Němců (Bund der Deutschen). Společně pořádaly řadu akcí na podporu nezaměstnaných. Dávaly tak najevo, že soudržností německého národa lze dosáhnout více než spoléháním na československý stát. V zimě 1934 – 1935 bylo jen v České Kamenici vybráno celkem 33 500 Kč, v celých Sudetech činila takto získaná částka přes 8 miliónů korun.⁸ Přátelským, či alespoň korektním vztahům mezi Československem a německou menšinou nepomáhaly ani tzv. demolice zkrachovalých továren, které částečně proběhly i v České Kamenici. Jednalo se o organizované demolice zkrachovalých továren (zejména textilních), z jejichž cihel se stavěly se státní podporou podniky pro nezaměstnané ve vnitřních Čechách a na Slovensku. Tato „sociální pomoc“ postihla i Preidlovu přádelnu v Horní Kamenici, kdy nucený správce rozprodal pod cenou práci stroje a následně prodal i budovu na stavební materiál. Všechny tyto události nahrávaly do karet SdP. Na výsledku voleb v roce 1920, 1925, 1935 a 1935 je dobře patrný vzrůst politického vlivu SdP (viz tabulky č. 3, 4 a 5).

Strana	DSDAP ⁹	DNP DNSAP ¹⁰	a	BdL ¹¹	DCVP ¹²	ČSSD ¹³	Ostatní
Česká Kamenice	1037	1026		43	320	62	51
Horní Kamenice	340	109		40	46	33	7

⁸ Petr Joza: Mezi dvěma světovými válkami. In: kol. autorů: Česká Kamenice, Děčín 2002, s. 301.

⁹ DSDAP - *Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei.*

¹⁰ DNP – *Deutsche nationalpartei*, DNSAP – *Deutsche national-sozialistische Arbeiterpartei* – tato strana byla blízká myšlenkám, tehdy ještě neznámého A. Hitlera.

¹¹ BdL – *Bund der Landwirte, Svaz zemědělců*, následovnice Německé agrární strany.

¹² DCVP – *Deutsche christlichsoziale Volkspartei, Německá křesťansko-sociální strana.*

¹³ Československá sociální demokracie.

Dolní Kamenice	456	121	128	81	9	6
-----------------------	-----	-----	-----	----	---	---

Tabulka č. 3 Výsledky parlamentních voleb 18. dubna 1920

Strana	DSDAP		DNP		DNSAP		BdL		DCSV		KSČ	
rok	1925	1929	1925	1929	1925	1929	1925	1929	1925	1929	1925	1929
Č. K. ¹⁴	807	895	815	405	129	349	165	288	769	767	67	92
H. K. ¹⁵	273	278	123	68	15	37	59	74	102	117	48	40
D. K. ¹⁶	737	483	95	44	25	58	167	163	155	117	18	22

Tabulka č. 4 Volební výsledky v České Kamenici v roce 1925 a 1929

Strana	SdP		DSDAP		KSČ		Společná kandidátka české menšiny	
rok	1935	1938	1935	1938	1935	1938	1935	1938
Č. K.	2 055	2 573	506	353	95	82	156	145
H. K.	352	459	179	168	37	27	28	-
D. K.	622	829	288	191	41	-	36	58

Tabulka č. 5 Výsledky parlamentních voleb v roce 1935 a komunálních voleb v roce 1938 v České Kamenici

Vítězstvím SdP tak byla většina Němců v České Kamenici (a samozřejmě nejen tam) reprezentována stranou, která se sice hlásila k demokratickému Československu, ve skutečnosti však ale usilovala o odtržení od republiky. Masový souhlas s oficiální politikou SdP vyplýval z přesvědčení o národnostním útlaku, ještě více však z hospodářsky a sociálně obtížné situace.¹⁷

1. 3 Rok 1938 a Česká Kamenice

Rok 1938 znamenal v sudetoněmecké politice obrat. Mnoho sudetských Němců již začalo být přesvědčeno, že se list začíná obracet v jejich prospěch. Posílil je v tom nejen projev Adolfa Hitlera z 20. února 1938 v říšském sněmu, ve

¹⁴ Česká Kamenice.

¹⁵ Horní Kamenice.

¹⁶ Dolní Kamenice

¹⁷ Zimmermann, Volker: Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada v říšské župě Sudety (1938 – 1945), s. 39.

kterém se přímo odvolával na německou menšinu v Československu, ale také následný březnový anšlus Rakouska, kde zřetelně demonstroval mocenské postavení Německa.¹⁸ Nekritický obdiv většiny českých Němců k nacionálněsocialistického režimu, navíc podporovaný účinnou rozhlasovou propagandou, plnou mírou zasáhl i Českou Kamenici.

Typickým představitelem německého nacistického smýšlení v České Kamenici byl kníže Ulrich Kinský, který se stal oficiálně členem SdP hned při jejím založení (resp. přejmenování) v roce 1935. Jeho politická angažovanost ve prospěch nacistického Německa na jaře 1938 byla natolik známá, že ho dal československý stát sledovat. Kníže Kinský pravděpodobně odváděl Němcům aktuální informace o opatřeních a přípravách konaných na obranu republiky. Dále měl rovněž mnoho kontaktů v Británii, které využíval k přesvědčování anglických politiků o oprávněnosti požadavků SdP. Při misi lorda Runcimana se Kinský ujal „hostitelské“ role, jeho úkolem bylo soustředit co nejvíce představitelů německé nebo poněmčené šlechty, využít spřízněnosti aristokracie s některými anglickými rody, zvát členy mise na zdejší sídla a snažit se vyhovět anglickým víkendovým zvyklostem.¹⁹ Kinský také zinscenoval pro Runcinmanovu misi několikahodinovou cestu po České Kamenici a Chříbské. Tato „vyhlídková okružní jízda“ měla přesvědčit delegaci o bídě sudetoněmeckého lidu. Po zákazu SdP²⁰ a vydání zatykače na Konrada Henleina a K. H. Franka, stál Kinský u vzniku teroristické organizace *Sudetendeutsches Freikorps*, jejímž cílem bylo násilně narušovat integritu Československa. 6. října 1938, několik dní po podepsání Mnichovské dohody, Kinský přivítal v České Kamenici Adolfa Hitlera. Nebylo mu ale dopřáno těšit se dlouho z nabytého „šťěstí“. V prosinci téhož roku zemřel.

K úplnému dokreslení situace v Sudetech v roce 1938 je třeba zmínit, jaké byly reakce na podstoupení československého pohraničí Německu. Zimmermann o tom píše: *„Úleva z toho, jak krize dopadla, napětí posledních týdnů a měsíců a velká očekávání od říše, to všechno otevřelo stavidla nesmírnému nadšení.*

¹⁸ Zimmermann, Volker: Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada v říšské župě Sudety (1938 – 1945), s. 51.

¹⁹ Petr Joza: Mezi dvěma světovými válkami. In: kol. autorů: Česká Kamenice, Děčín 2002, s. 321.

²⁰ 17. 9. 1938

Obsazení oslavovaly téměř všechny vrstvy obyvatelstva Sudet.“²¹ Není proto na místě předpokládat, že by situace v České Kamenici byla jiná.

1. 4 Česká Kamenice během druhé světové války

Oslavy na počest příjezdu Adolfa Hitlera do České Kamenice byly zakončeny přejmenováním náměstí a ulic podle nacistických „potentátů“. Hlavní náměstí bylo pojmenováno po Hitlerovi, další ulice nesla jména Göringa, Henleina, Goebbelse a plukovníka Stempela²². Ihned po obsazení začalo ve městě pronásledování odpůrců režimu, antifašistů a Židů. Již podle předem zhotoveného seznamu začalo Gestapo ve spolupráci s místními nacisty zatýkat funkcionáře sociální demokracie a komunistické strany. Během několika dnů byly uzavřeny všechny židovské obchody a stranické orgány SdP postupně uvalovaly na židovský majetek nucenou správu. Poté byly židovské rodiny vyháněny z města. Poslední židovská rodina odešla 21. února 1940.²³ Pod nucenou správu se dostalo i několik českých obchodů a také majetek opozičních politických stran.

4. prosince 1938 proběhly v České Kamenici doplňovací volby do říšského sněmu. Tyto volby již ale neměly nic společného s demokracií. Vhozením volebního lístku volič nejen volil Hitlera, Henleina a Franka, ale zároveň prohlašoval, že se přihlašuje k Hitlerovi a NSDAP. Předvolební kampaň rovnala se boji za stoprocentní účast. Šedesát příslušníků SA objíždělo vsi kolem České Kamenice a přesvědčovalo voliče zpěvem bojových písní. Odvahu hlasovat proti nenašla většina předmnichovských antifašistů.²⁴ Z celého soudního okresu hlasovalo proti pouhých pět voličů. Změna nastala i ve správě města, komunální volby se již nekonaly, posíleny byly i pravomoci starosty města.

Nepopíratelným úspěchem nacistické vlády bylo skoncování s nezaměstnaností, řada nezaměstnaných se krátce po záboru Sudet vydala za práci do říše, průmyslové podniky byly zapojeny do válečného hospodářství a také byl

²¹ Zimmermann, Volker: Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada v říšské župě Sudety (1938 – 1945), s. 65.

²² Velitel 10. pěšího pluku, který Českou Kamenici obsazoval.

²³ Petr Joza: Česká Kamenice pod hákovým křížem. In: kol. autorů: Česká Kamenice, Děčín 2002, s. 321.

²⁴ Tamtéž, s. 329.

oživen turistický ruch. Město vydalo nový smělý stavební plán, mohlo si to dovolit. Katastrofální stav městské kasy z doby hospodářské krize byl zažehnán.

Útlum rozvoje města přišel se zahájením války. Byl zaveden přidělový systém, mladší ročníky musely narukovat. 17. října 1939 měla Česká Kamenice svého prvního padlého, motostřelce Rudolfa Fiedlera, který padl v Polsku. V průběhu války padlo v řadách německé armády celkem 142 českokamenických mužů.²⁵

Od roku 1943 se situace podstatně zhoršila, byla vyhlášena totální válka. České Kamenice se dotkla v rámci administrativních změn. Ve městě byl zrušen okresní soud, jeho pravomoci přešly na soud ve Varnsdorfu. Dále bylo k 1. červenci 1943 nařízeno sloučení obcí Česká Kamenice, Horní Kamenice a Dolní Kamenice pod úředním názvem *Böhm.-Kamnitz*. Z úsporných důvodů byly zavřeny i některé obchody. Hlavní prioritu mezi českokamenickými zbrojními podniky měl nadále rabštejnský závod firmy „Weser“ *Flugzeugbau G. m. b. H.*, který se dále rozšiřoval o provozy přesouvané sem kvůli nebezpečí náletů z jiných částí Německa. V roce 1944 se v Janské a v Rabštejně začalo s výstavbou velkého podzemního komplexu, do něhož měla být přesunuta podzemní výroba součástek letadel. Na stavbě se podílelo více než třicet stavebních firem. Dále zde byl za tímto účelem zřízen pracovní a následně i koncentrační tábor (jako pobočka koncentračního tábora Flossenburg). Špatné životní podmínky a násilí páchané ze strany kápů a strážných SS mělo za následek smrt asi 60 vězňů.

²⁵ Petr Joza: Česká Kamenice pod hákovým křížem. In: kol. autorů: Česká Kamenice, Děčín 2002, s. 330.

Obr. č. 1 Bývalí vězňové z koncentračního tábora Rabštejn²⁶

S koncem války se začaly zhoršovat životní podmínky ve městě. Od konce roku městem procházely kolony uprchlíků ze Slezska, které dávaly tušit nové společenské změny.

²⁶ Fotografií poskytlo Oblastní muzeum v Děčíně.

2. Česká Kamenice v roce 1945

2. 1 Česká Kamenice v prvních poválečných dnech

Konec války nijak výrazně Českou Kamenici nepoznamenal. V prvních měsících roku 1945 procházeli Českou Kamenicí němečtí uprchlíci ze Slezska, kteří utíkali před postupující frontou. Tisíce unavených a zaprášených lidí byli příslibem neradostné budoucnosti. V archivních materiálech je možné narazit na zprávy o nálezích mrtvých dětí, zejména tedy novorozenců, kteří zemřeli při útěku civilistů před postupující frontou, a protože se to odehrávalo v zimních měsících, nebyla jejich těla pohřbena dostatečně hluboko. S blížící se hmatatelnou válkou byl i stále častěji vyhlašován letecký poplach. Spojenecká letadla měla ale jiné, mnohem strategičtější cíle. Při náletu na Drážďany 13.2.1945 padal na Českou Kamenici popel a ohořelé papíry, země se otřásla výbuchy a ohnivá záře osvětlovala noční oblohu.²⁷

²⁷ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002. S. 144.

V posledních dnech války, respektive 8.5.1945, bylo město bombardováno čtyřmi sovětskými letadly. Nejednalo se o silný nálet, podle pamětníků padaly bomby hlavně mimo město, přesto bylo zasaženo i několik objektů v centru města. Petr Joza uvádí, že byl zničen roubený dům před tělocvičnou, Hönschův dům na rohu dnešní Máchovy ulice, hlavní budova někdejšího měšťanského pivovaru se sálem a zadní trakt řeznictví Karl Beutlich v čp. 64 (dnes ulice Mlýnská). Jedna zápalná bomba dopadla na hostinec „Zur Sonne“ vedle spořitelny na rohu náměstí. Přímý zásah také zničil hasičskou zbrojnici, hasiči byli nuceni zasahovat s vypůjčenými žebříky a kýbly. Hasící a záchranné práce nadále ztěžovala sovětská letadla, která z palubních zbraní střílela na chodce a záchranáře v ulicích.²⁸

9.5.1945 dorazil do města 1. obrněný sbor 2. polské armády brigádního generála Józefa Kimbara. Válka v České Kamenici byla definitivně u konce. Osvobozen byl i koncentrační tábor Rabštejn, totálně nasazení dělníci a váleční zajatci se tak dočkali osvobození, na něž léta čekali. Ne všichni totálně nasazení dělníci byli ale internováni v Rabštejně, s koncem války se otevřely brány všech pracovních a zajateckých táborů a stovky dělníků získaly svobodu. Pro některé z nich nadešel čas zúčtování. Jednou z prvních obětí této odplaty byl velitel koncentračního tábora Oskar Jung, jehož mrtvola byla nalezena 10.5.1945 na pánské toaletě hotelu Ross (dnes hotel Slavia). Petr Joza uvádí, že byl zastřelen.²⁹ Taktéž byl zabit Franz Betlich – Hillbauer, který WFG dodával stavební materiál a potraviny a zaměstnával množství zajatců, kteří byli často bití.³⁰ Podobný osud potkal také majitele dolnokamenické cihelny Josefa Eichhorna, který rovněž provozoval vlastní zajatecký tábor. Bývalí zajatci koncentračního tábora Rabštejn oblehli jeho dům, který se nacházel v areálu cihelny, a podpálili ho. Josef Eichhorn, jenž zůstal i se svojí rodinou uvězněný uvnitř, se rozhodl pro sebevraždu. Nejprve zastřelil svou rodinu (včetně čtyř dětí) a poté i sebe.

Další oběti lze započíst na konto polských vojáků. Ti, společně se sovětskými vojáky, nenechali nikoho na pochybách, kdo je zde vítězem a kdo poraženým. Vojáci ihned zahájili rabování v obchodech a skladech. Zajímali je hodinky, punčochy, kožené boty.³¹ Uloupené věci armáda odvážela na koňských

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002. S. 145.

³⁰ Tamtéž.

³¹ Tamtéž.

povozech. Vojáci také vyrabovali výrobu likérů Hans Hille, posilnění alkoholem pak ve městě spáchali mnoho znásilnění.

Německá městská správa, která s příchodem vojska ihned ztratila všechny pravomoci, byla 9.5.1945 sesazena několika jedinci české národnosti, již ustanovili místní národní výbor. Jeho prvním předsedou se stal místní holič, Čech Josef Smetana, který v České Kamenici žil ve smíšeném manželství. Ačkoliv byl národní výbor ustanoven, s událostmi, jež doprovázeli „osvobození“, nic udělat nemohl. Stál totiž proti vyzbrojenému a řádícímu vojsku. Petr Joza uvádí příběh totálně nasazeného dělníka WFG Milana Urbana, který ve svých vzpomínkách uvádí, že byl Poláky málem zastřelen, když na výzvu jakéhosi československého důstojníka hlídal se zbraní Děčínskou ulici a snažil se zabránit rabování.³²

Po několika týdnech rabování a po odchodu polské armády převzal moc nad městem národní výbor. 28.5.1945 proběhla u příležitosti narozenin Edvarda Beneše slavnostní schůze, kde byl místními a příchozími Čechy zvolen nový národní výbor. Jeho předsedou se stal na návrh dosavadního předsedy Smetany jeho příbuzný Ing. Karel Caidler, který do Kamenice přišel poté, co se zúčastnil bojů na pražských barikádách. Caidler, jenž před svým zvolením působil jako velitel městské civilní stráže v Praze,³³ měl v České Kamenici již dříve provdanou sestru. Nový národní výbor se snažil stabilizovat chaotickou situaci. Zejména se musel vypořádat se špatným zásobováním města a s rabováním.³⁴ Jedním z prvních nařízení proto byla vyhláška o odevzdání všech zbraní.³⁵ Dále začal připravovat vysídlení německého obyvatelstva a s tím související konfiskace německého majetku a udělování národních správ.³⁶ Naprostá většina živností a národních správ již byla v červenci obsazena národními správci.

2. 2 Vláda biče

³² Tamtéž.

³³ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002. S. 146.

³⁴ Drancování a rabování se také snažil zabránit *Dekret prezidenta republiky č. 38/1945 Sb., ze dne 31. července 1945, o přísném potrestání drancování a jeho odůvodnění*. Za drancování a násilné odnímání majetku hrozilo až doživotní odnětí svobody.

³⁵ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002. S. 146.

³⁶ Více v příslušných kapitolách.

Zklidňující se vývoj města narušil v polovině června příchod vojenské jednotky odboru bezpečnostního (ZOB, též OBZ) vedené škpt. Vilémem Dovarou. Není známo, nakolik její činnost odpovídala příkazům vyššího velení a kolik z jejích činů lze přičíst „revolučnímu nadšení“,³⁷ ale do České Kamenice s ní přišla brutalita a bezprávi, které nemohly zůstat skryty vyšším instancím a zejména tisku.³⁸ V návaznosti na bezprávní dění v České Kamenici přednesl národní socialista, poslanec Václav Tichý,³⁹ na druhém zasedání Ústavodárného Národního shromáždění interpelaci ministrům vnitra, spravedlnosti a národní obrany ve věci terorizování a týrání obyvatelstva v České Kamenici orgány armády (OBZ) a osobami vystupujícími jako partyzáni a nezákonného postupu místní správní komise v České Kamenici a okresního národního výboru v Děčíně: *„Tato jednotka bez vědomí místního národního výboru a proti právě vyhlášenému zákazu domovních prohlídek vojskem prováděla domovní prohlídky bez asistence členů národní bezpečnosti a zabavovala majetek nikoliv ve prospěch státní, nýbrž ve svůj prospěch vlastní. Její členové zabavovali nákladní auta, traktory, osobní auta, kromě jiných ještě věci, a dokonce vypálili garáže národního výboru a odvěkli auta tam uložená. V předvečer evakuace, domnívající se, že Němci budou za několik hodin evakuováni, vnikli do bytů inženýra Scheberleho, MUDr. Traubeho a zabavili tam perské koberce, chirurgické nástroje a jiné cenné věci v hodnotě přes sto tisíc korun předměnovských. Tyto věci byly odvezeny do vily štábního kapitána Dovary.“*⁴⁰ O osobě kapitána Dovara si není třeba dělat iluze. Byl typickým příkladem kolaboranta, člověka, který po květnu 1945 změnil svou „orientaci“ a hledal nové pole působnosti, kde by mohl získat zásluhy a kde by mohly být využity jeho

³⁷ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002. S. 174.

³⁸ Celá věc se začala mediálně řešit až v roce 1947, ve stejném roce pronikla i na půdu Národního shromáždění. O situaci, která se děla v České Kamenici, se začal zajímat novinář Peroutkova Dnešku Michal Mareš, jenž získal podklady od předsedy MNV České Kamenice Karla Caidlera. První článek týkající se České Kamenice, který v Dnešku vyšel, byl příznačně nazván *Pod vládu býkovce*. Jednalo se o částečné otištění interpelace poslance Tichého. Článek vyšel 27. 2. 1947. Svým obsahem odpovídal celkovému znění Marešových reportáží, které vycházely v tematicky zaměřené části *Přicházím z periferie republiky*. Mareš zde popisuje situaci v pohraničí během odsunu Němců a těsně po něm, kdy se tam přesunula spousta zlatokopů, kteří chtěli přijít bezprávně k velkým majetkům a o jejichž charakteru nelze většinou říci nic dobrého. Za kritiku, již se nebál otisknout, přišla po únoru 1948 tvrdá lekce. Michal Mareš, který odmítl emigrovat, byl odsouzen podle paragrafu 20 retribučního zákona. Předčasně propuštěn nebyl. Z kriminálu se vrátil s podlomeným zdravím. Zemřel v roce 1971, rehabilitován byl až 6. září 1991.

³⁹ Národní socialista Václav Tichý byl později odsouzen ve vykonstruovaném politickém procesu.

⁴⁰ Michal, M.: *přicházím z periferie republiky*. Praha 2009, s. 272 – 273. Taktéž Tisk 409, podán při zasedání Ústavodárného Národního shromáždění republiky Československé 1947, 409. – citováno dle http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0409_00.htm, přístup 3. 6. 2010.

gestapácké metody. Předseda MNV Caidler o něm zjistil následující: „Štábní kapitán Dovara po dobu okupace spolupracoval s Němci a již tenkrát neštítil se používat svých obrovských dlaní proti českým lidem. Nejprve působil v cenové kontrole při zemském úřadě v Praze a později přímo u policie (na pověstné čtyřce). O jeho skutečném dobrém poměru k Němcům svědčí ta zajímavá okolnost, že skupina, ve které pracoval (vedoucím této skupiny byl vrchní rada Pelikán a nadřízeným tzv. Polizeipresident zu Prag), byla ke konci okupace zatčena, pan Dovara však zatčen nebyl.“⁴¹

Po příchodu do města se Dovara usadil ve vile továrníka Hübela čp. 141⁴² a zřídil si zde štáb. Petr Joza o tom píše: „První, kdo jeho „revoluční horlivost“ pocítil na vlastní kůži, byli českokameničtí Němci. 19. 6., tedy ihned po Dovarově příchodu, se k velkému překvapení všeho obyvatelstva ve městě objevily plakáty, kterými se oznamovalo, že všechny osoby německé národnosti bez pracovního poměru, se musí následujícího dne v pět hodin ráno dostavit s příručním zavazadlem k krybníku u bývalého poplužního dvora v Dolní Kamenici za účelem „evakuace“. Někteří spáchali sebevraždu. Doloženo je 26 případů.“⁴³ Stejný transport provedla Dovarova jednotka ještě 5. 7. 1945 a potom ještě několikrát (15.7., 22.7. atd.).⁴⁴

V červnu 1945 přišla do České Kamenice další ozbrojená skupina o síle asi 33 osob. Její členové o sobě tvrdili, že jsou partyzáni. Velitelem této skupiny byl Adolf Charous. Jejich „partyzánská skupina“ se nazývala Pěst. Není ovšem známo, jakou partyzánskou činnost Charous osobně za války vyvíjel. Ve svém oficiálním životopise napsal, že se narodil 17. 2. 1906 v Kolíně, že je ženatý a že má jedno dítě. Jako povolání uvedl soukromý úředník. Ve svém životopise dále odkazuje na svou ilegální činnost za války, přičemž se odvolávána partyzánský průkaz potvrzený velitelstvím 1. divize. Do komunistické strany vstoupil 5. 11. 1944.⁴⁵ Ovšem v posudku, který získal ing. Caidler od okresního sekretariátu sociálně demokratické strany v Děčíně stojí,⁴⁶ že Adolf Charous je šejdrista a byl trestán asi

⁴¹ Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 283.

⁴² Dnes mateřská škola v Pražské ulici.

⁴³ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 175.

⁴⁴ Více v kapitole *Německé obyvatelstvo v České Kamenici po roce 1945*.

⁴⁵ SOkA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 60.

⁴⁶ Okresní sekretariát sociálně demokratické strany v Děčíně si vyžádal zprávu z Kolína, kde Charous dříve bydlel.

rokem žaláře pro podvod a jeho pověst je špatná.⁴⁷ O mnoho lichotivější není ani popis Charouse čtenářem Dnešku,⁴⁸ který ho popisuje jako *mladého muže s nepříjemně ječivým hlasem, typ frajera a nespolehlivého flákače, jenž si potrpí na nakadeřené vlasy a pestré kravaty a hlavně svádět mladé dívky*. Dále ho vidí jako *šejdristu, který propagoval Stříbrného, a prodavače novin, propagátora antisemitismu za prvé republiky, který musel svůj stánek zavřít po několika měsících pro finanční malverzace. (...) Toto vše o něm může říci každý druhý Koliňák. Je to člověk nespolehlivý, nečestný a všeho schopný. Člověk, který se stále pohybuje na hranicích zákona a kličkuje*. Čtenář dále upozorňuje na fakt, že *opustil [Charous] Kolín, aby v revolučních dnech udělal kariéru. V Kolíně by určitě nebyl přijat ani za posledního zřízence k MNV nebo ONV, natož aby dělal referenta, dokonce představeného některé politické strany*. Svě tvrzení shrnuje trefnou myšlenkou. *Adolf Charous a smečka lidí a žen kolem něho bude asi stejného ražení s ním.*⁴⁹

Koncem války se kolem Charouse vytvořila ozbrojená skupina, která se vydala do Sudet. Nejprve se pohybovala na Postoloprtsku a na Teplicku, odkud ale byla místními úřady vyhnána, a proto je jeden z členů bandy, František Pošepný, přivedl do České Kamenice, kde přes válku žil a měl tedy značné místní znalosti.⁵⁰ Adolf Charous přišel do České Kamenice v době, kdy městem hýbou události ohledně bezprávního zabavování majetku Němců Dovarou a jeho skupinou.

Charous při jednání s předsedou MNV v České Kamenici Caidlerem žádal, aby byl přijat se svými lidmi k spolupráci. Ing. Caidler vzpomínal: *„Sliboval, že se postará, aby do České Kamenice přišli čeští lidé, kteří budou pracovat, starat se, aby hospodářský život nerušeně pokračoval a že všechna jejich činnost bude směřovat k podpoře a posílení NV. Za všechny tyto lidi a jejich poctivé úmysly, že ‚ručí svou hlavou‘.*“⁵¹ Charousovi partyzáni poté byli jako zaměstnanci začleněni do jednotlivých referátů MNV. Brzy však došlo ke sblížení Charouse a Dovy. Charousovi „partyzáni“ se spolu s Dovarovou jednotkou účastnili „výslechů“ v soudní věznici. Charous se snažil upevnit svou moc ve městě mj. tím, že vydal oběma místopředsedům MNV Jaroslavu Synkovi a Hynku Kašparovi partyzánské

⁴⁷ Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 282.

⁴⁸ Čtenář, který se podepsal jako K. Hnát, pocházel z Kolína. A. Charouse viditelně znal, protože do úvodu svého dopisu popsal nejen kde se Charous vyučil, ale kde i naposledy bydlel.

⁴⁹ Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 298.

⁵⁰ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 179.

⁵¹ Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 284.

legitimace, na které jmenování neměli nárok, protože se nikdy žádných bojů neúčastnili. Podobné legitimace vydal Charous také dalším spřízněným osobám.⁵²

23. 7. 1945 svolal Ing. Caidler MNV, aby jim oznámil, jak dopadlo jeho jednání s Dovarou,⁵³ jež se asi týkalo složení národního výboru a výběru referentů pro místní správní komisi.⁵⁴ Dovara a Charous se nejspíše snažili odvolat fungující MNV, který byl složen z Čechů žijících ve smíšených manželstvích s Němkami. Následkem těchto událostí Caidler ohlásil, že za daných okolností, které v České Kamenici panují, nemůže dále vykonávat funkci předsedy MNV. Podle Ing. Caidlera všichni přítomní prohlásili, že *ani oni za těchto okolností nebudou své funkce zastávat, ale prosili ho, aby svoje místo podržel až do doby, kdy bude jmenována správní komise*.⁵⁵ Tomuto přání Ing. Caidler vyhověl.

Období spolupráce s „partyzány“ shrnul první poválečný předseda České Kamenice, holič Josef Smetana: *„Po krátké době spolupráce s partyzány nastalo rozčarování, z něhož jsem se vydatněm výprasku vzpamatoval až ve vězení*.“⁵⁶ Jednalo se tak o vyvrcholení otevřeného sporu mezi českokamenickým MNV a Dovarou. Ten nastal v souvislosti s druhým hromadným „odsunem“ Němců 5. 7. 1945. Jak uvádí Petr Joza, vojáci zcela ignorovali městskou správu, prováděli zatýkání podle svého uvážení a při vyhánění Němců zároveň rabovali byty a zcela veřejně kradli jejich majetek, který byl v souladu s prezidentskými dekrety považován za konfiskát patřící státu. Po zrealizování druhého odsunu se Dovara ještě s dalším doprovodem dostavil do Caidlerovy kanceláře a oznámil mu, že není spokojen s průběhem evakuace. Jednalo se o vyvrcholení konfliktu, kdy Dovarovi „vojáci“ vyplenili byt MUDr. Traubeho (německého primáře českokamenické nemocnice) a jeho tchána ing. Scheberleho a odvezli si věci v hodnotě 1 miliónu předmnichovských korun. Šlo zde o protiprávní čin, neboť vojáci jednali proti právě vyhlášenému zákazu domovních prohlídek prováděných vojskem bez asistence členů národní bezpečnosti. Caidler předal tuto informaci k vyšetření četnictvu, kde

⁵² Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 179. Hovoří také o tom Caidler. In: Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 286.

⁵³ Uskutěčnilo se 22. 7. 1945.

⁵⁴ Vyšetřovací spis se nedochoval, k dispozici je pouze líčení ing. Caidlera vydané ve zkrácené verzi časopisem Dnešek.

⁵⁵ Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 286.

⁵⁶ Michal, M.: Přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 284.

bylo zjištěno, že jmenované věci jsou u škpt. Dovary. Tímto postupem si ovšem Caidler Dovaru znepřátelil.

Zatímco ještě probíhala schůze MNV,⁵⁷ zahájil Dovara akci vedoucí k likvidaci celého místního národního výboru. Jako první byl zadržen bytový referent a holič Smetana, tedy bývalý předseda MNV. Bylo mu oznámeno, že u něj bude vykonána bytová prohlídka. Při ní mu byl zabaven kožený kabát šedé barvy, údajný doklad o tom, že byl za okupace předvolán k odvodu. Po prohlídce byl Smetana odveden do tzv. Hüblový vily, kde byl předveden před štkp. Dovaru. Ten mu ještě na místě zabavil zlaté kapesní hodinky, dále mu nadával do *germánských svini*, křičel na něj, že *se kurví s Germánkou ve třech bytech*,⁵⁸ mlátil ho a vyhrožoval mu, že ho postaví před lidový soud a že bude odevzdán NKVD a poslán na Sibiř. Smetana, tehdy již nemocný člověk, který se vzdal předsednictví MNV kvůli tuberkulóze, se snažil upozornit, že nikdy nemohl být odveden německou armádou, protože byl národností Čech. Nakonec byl uvržen do sklepa.⁵⁹

Téhož dne, po ukončení schůze MNV byl do Hüblový vily telefonicky zavolán s oběma místopředsedy předseda Caidler. Caidler o tom vypovídá následovně: *„Po ukončení schůze bylo telefonováno od štábního kapitána, aby se k němu dostavili pánové Synek a Kašpar a také já (ustavovala se tam správní komise). Po mém příchodu do Hüblový vily zastihli jsme zde dřívějšího bytového referenta pana Smetanu, do krve zbitého. Musel jsem čekat venku a teprve po chvíli jsem byl zavolán dále. Na otázku, kolik jsem zatkl Němců, jsem odpověděl, že ani jednoho, ale také ani jednoho jsem nepropustil, protože tato činnost je věcí příslušného referenta, a ne předsedy, načež jsem byl vyzván, abych se vzdálil a počkal venku. Když jsem vyšel na chodbu, přistoupil ke mně p. npor. Němec a prohlásil, že mne zatýká, aniž mi sdělil důvody. Byly mi odňaty veškeré věci, které jsem měl při sobě, mimo jiné náprsní taška se 4 000 RM a asi 1 200 – 1 500 K. V 0.30 jsem byl odveden zároveň s pány Smetanou a Bobou do městské věznice, kde začalo moje týrání.“*⁶⁰ Caidler, Smetana a Boba byli uvězněni, aniž by znali nebo jim byly řečeny důvody jejich zadržení, v městské věznici. Tento puč zasáhl téměř všechny, kteří měli při MNV nějaký úřad. Vynecháni byli pouze místopředsedové Jaroslav Synek a Hynek Kašpar, kteří měli partyzánské legitimace.

⁵⁷ 23. 7. 1945

⁵⁸ Smetana žil ve smíšeném manželství.

⁵⁹ Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 284.

⁶⁰ Tamtéž, s. 286.

Protože byla českokamenická věznice za „vlády“ Dovary s Charousem přeplněna, byl Caidler zavřen do cely s dalšími 15 ženami. O této události vypověděla Anna Maršálová, která byla bez udání důvodu držena v cele 15 týdnů. *„Ve vězení byl pan Caidler uvězněn v jedné cele společně s námi 15 ženami. Denně jsem byla volána na chodbu dozorcem (partyzánem) a vyzývána, abych prohlásila, že jmenovaný měl s některou z uvězněných pohlavní styk, a bylo mi za to slibováno, že budu okamžitě propuštěna na svobodu. Když jsem prohlásila, že nemohu nic takového říci, poněvadž to není pravda, a že pan Caidler je právě naopak ke všem ženám tak slušný a ohleduplný, jak málokterý muž by byl, bylo mi řečeno, že zůstanu tedy zavřená. Dále jsem vypověděla, že byl pan Caidler v naší přítomnosti týrán. Musily jsme sice být obráceny obličejem ke zdi, ale vše jsme slyšely a často jmenovaný padl, po některé ráně, k našim nohám, takže jsme ho viděly.“*⁶¹

Členové bývalého MNV byli postupně v následujících dnech povolávání k „výslechu“. Ing. Caidlera chodili „partyzáni“ bít přímo do cely a vodili si tam pro pobavení i vojáky. Ing. Caidler o tom vypověděl: *„Zdá se, že do věznice měli volný přístup všichni partyzáni, dokonce i ženy a všichni jejich známí. Každou chvíli se totiž otevřeli dveře s poznámkou: „Tak tady je pan předseda,“ a vešel jeden nebo několik vojáků či partyzánů a zkoušeli na mě svoji moc. Například přišli tři vojáci z místní posádky, a to Svoboda, Pokorný, třetího neznám, ale zjistím si ho, a vyprošuji si jeho stíhání. Pokorný se mě tázal, znám-li ho a vytýkal mi, že jsem byl takový frajer, že ke mně přišel a žádal, abych mu dal byt s nábytkem, ale že jsem ho dokázal na bytový referát. S poznámkou: „Tak to máš za to,“ mne zřackoval, a když jsem po několikáté ráně upadl, kopal mě do břicha a do zad, kde jsou ledviny, vyzval, abych zase vstal, a políčkoval mě znovu. K tomu ještě na vysvětlenou uvádím, že je asi 20 roků stár, musel spát s posádkou a tento byt chtěl jen pro příležitostné návštěvy děvčat. (...) Mimo to jsem byl ve středu 25. 7. Po 8. hodině místního času předveden do úřední místnosti, kde byla spousta lidí. Na zemi ležel ztlučенý Hlaváček a měl rozsekané nohy bičem, jako rozřezané nožem, a Boba, jenž měl hlavu v umyvadle – a tekla mu na ni voda. Když jsem vešel, vyskočil pan Klapka (partyzán) a se slovy: „Nazdar, kamaráde!“ podával mně ruku. Když jsem, nevěda co mám činit, přece mu ruku podával, dal mi se slovy: Heleďte na holomka, ještě by mi ruku podával!“ takovou facku, že jsem upadl. Přítomný komisař Charous vstal*

⁶¹ Tamtéž, s. 277.

se slovy: „Tak počkejte, mládenci,“ a v zájmu pravdy musím přiznat, že mi nabídl cigaretu. Prohlásil, že obdržel dekret od OSK v Děčíně, ale že jím pohrdá a že tam pojedou také udělat pořádek, jako ho udělali tady.“⁶²

Poté co byl MNV násilně sesazen, dostal Adolf Charous následující dne pověření,⁶³ kterým ho předseda OSK v Děčíně ustanovoval komisařským vedoucím pro Českou Kamenici. V praxi to znamenalo, že OSK do jeho rukou delegovala neomezenou moc, přičemž Charous se zodpovídal jedině OSK. Jak poznamenává Petr Joza, komisařské vedení se běžně ustanovovalo jen v obcích, kde se téměř nevyskytovalo české obyvatelstvo, a nebylo proto možné sestavit správní komisi ze „státně spolehlivých osob“.⁶⁴ To ale nebyl případ České Kamenice, kde v té době žilo již téměř 2 000 tisíce Čechů a ještě asi 3 000 Němců. Zůstává otázkou, proč to tak OSK učinila. Toto pověření ale nahrává domněnkám, že zde byla jistá vazba Adolfa Charouse na OSK v Děčíně. V interpelaci poslance Tichého můžeme najít přesný popis převzetí moci Charousem: „*Adolf Charous, jako samozvaný předseda nové místní správní komise resp. národního výboru v České Kamenici, zahájil zasedání tohoto sboru s býkovcem v ruce a slovy: "Pánové, toto je naše nová lidová demokracie a touto budu zde vládnout." Tento slib doslovně plnil a staly se i případy, že občané, dožadující se vyřízení svých žádostí, byli Charousem zbiti přímo v úředních místnostech národního výboru. (...)*“⁶⁵ Ing. Caidler, Kašpar a pravděpodobně Synek popisovali v protokolu nástup „vlády“ Adolfa Charouse takto: „*A od té doby nastal úplně bezprávní stav. Přišla vlna zavírání spousty lidí. Přesto, že zdejší věznice má jen 4 cely, bylo v nich stěsnáno 87 lidí. Například předseda NV byl v cele pro jednu osobu společně s dalšími 15 ženami, jako jediný muž. Ve věznici, kam měl v každou dobu denní i noční volný přístup kdokoli z Charousových lidí, byly prováděny výslechy na vlastní pěst devatenáctiletými partyzány a těmito náhodnými návštěvníky, a to metodami, pro něž je název gestapácké je v mnohém případě slabý. Zprávy o těchto poměrech ve věznici se dostaly do veřejnosti, protože „tito vyšetřující“ se svými činy chlubili a zvali své známé, aby se přišli podívat, jak budou vyslýchat. Obyvatelstvo bylo tím silně znepokojeno a zastrašeno, protože krom toho, co se dalo ve věznici, pobíhali po*

⁶² Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 287 – 288.

⁶³ 24. 7. 1945

⁶⁴ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 184.

⁶⁵ Tisk 409, podán při zasedání Ústavodárného Národního shromáždění republiky Československé 1947, 409. – citováno dle http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/T0409_00.htm, přístup 3. 6. 2010.

městě lidé z řad komisaře Charouse, ozbrojení automaty nebo pistolemi a důtkami v rukou, prohlašující, že setrou každého, kdo se jim postaví na odpor. Lidé, kteří nesouhlasili s tímto jednáním nebo kteří jakkoliv stáli v cestě, byli zkrátka podle partyzánského slovníku vystřiženi. To znamená, že jim odňato národní správcovství, byli vyhnáni z bytu nebo byly u nich vykonány domovní prohlídky tím způsobem, že se do bytu nahrnula řada lidí (asi 20 nebo 25), přičemž zabavoval každý to, co se mu líbilo. Tímto postupem byli všichni tak zastrašení, že se neodvážil nikdo vystoupit proti Charousovi a Doarovi, i když se zdály věci naprosto nepřípustné.“⁶⁶ Násilí se stalo běžným pracovním postupem Charouse a jeho okolí. Petr Joza poukazuje i na případ s pověřencem sovětských okupačních úřadů, který měl v České Kamenici zajistit archiv města Budyšína. Charous ho nechal z města brutálně vyhnat „jako srbského špióna“. Situaci dokresluje skutečnost, že v době Charousovy samovlády nesla některá úřední razítka přes polcený štít městského znaku obrys samopalu.⁶⁷

20. srpna 1945 ustanovila OSK v Děčíně Charouse předsedou šestičlenné místní správní komise.⁶⁸ Charous v ní převzal kromě předsednictví ještě bezpečnostní referát. Přestože se komise v rámci parity skládala z více politických stran, měl v ní hlavní slovo Charous, delegovaný za KSČ.⁶⁹ Přesto i nadále pokračoval jeho násilnický způsob vlády. Projevovalo se to zejména při přidělování národních správ, kdy své „spolubojovníky“ upřednostňoval na úkor jiných žadatelů. Pokud se mu někdo znelíbil či potřeboval získat národní správcovství pro „své věrné“, našel si vždy důvod k odstranění dosavadního správce. Vypovídají o tom i stížnosti demobilizovaných četařů Ondřeje Leiera a Arnošta Vydry ministerstvu národní obrany.⁷⁰ Tito četaři byli národními správci českokamenické dopravní firmy Bendl, autodoprava. Své problémy s Charousem popisovali takto: „*Dekret národního správcovství jsme obdrželi teprve po dvouměsíčních intervencích, neboť komisař MSK v České Kamenici pan Charous nám nechtěl v žádném případě žádnou živnost přidělit. Když jsme konečně autodopravu dostali, pracovali jsme ze všech sil, abychom úroveň a obrat v podniku pozvedli, což se nám také podařilo, jak je vidět z obchodních knih a záznamů. Pan Charous však usiloval o naše*

⁶⁶ Zpráva ze dne 8. 3. 1946. In: Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 282.

⁶⁷ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 185.

⁶⁸ SOkA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 60.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Bojovali ve východní armádě.

odstranění, neboť prohlásil několikrát i před svědky, že židovské národní správce v České Kamenici trpět nebude. Jistě z jeho podnětu byl poslán MSK protokol, podepsaný našimi českými zaměstnanci, ve kterém si stěžují na naše jednání a žádají o výměnu národních správců. Jak bylo dodatečně zjištěno, podepisovali naši zaměstnanci pouze prázdný arch papíru, přičemž bylo řečeno, že podepisují účast schůzi komunistické strany. Protokol byl napsán dodatečně. Na základě tohoto protokolu poslal k nám pan komisař Charous členy SNB a OBZ, kteří u nás provedli prohlídku, při které však nebylo nic závažného zjištěno. Přesto jsme byli dne 27. 10. 1945 zbaveni MSK národního správcovství a dostali jsme rozkaz se okamžitě z České Kamenice vystěhovat. Při tomto stěhování nám byly ještě zabaveny věci, které patří naší rodině již z doby předokupační.⁷¹

Charous, aby získal volné byty pro přicházející Čechy, nadále pokračoval ve vyhánění Němců.⁷² Na Charousovu činnost si někteří odvážnější stěžovali u Okresní správní komise, ale ta pouze, aniž by cokoliv na poměrech v České Kamenici změnila, udělila Charousovi důtku.⁷³

V říjnu 1945 odešla z České Kamenice jednotka OBZ. Dovara se zřejmě přestěhoval do Kladna, protože si tam nechal – v rozporu s tehdejšími předpisy – dopravit konfiskovaný nábytek.⁷⁴ Osudy Dovary přiblížil čtenář Dnešku Karel N. „Četl jsem se zájmem Vaši reportáž o České Kamenici. Tato věc by nebyla celá, kdybyste nedokončil tuto historii. Dovara se dostal do vazby. Ale hned několik dnů nato byla v jeho věci uplatněna intervence tří velmi vysokých pánů. Kdo ti páni byli, si zjistíte u vojenského prokurátora. To je na věci druhá smutná kapitola. Pak byla na intervenci zase vzat do vazby a teď prý má být činěn pokus z něho dělat blázna. (...).“⁷⁵ Petr Joza k případu Dovary uvádí, že byl někdy v průběhu roku 1946 vzat do vazby a postaven před vojenský soud v Praze, kde byl v roce 1947 zbaven hodnosti a odsouzen k pěti měsícům zostřené žaláře.⁷⁶ U ostatních Dovarových „kompliců“ z jednotky OBZ, kteří byli vyšetřováni na svobodě, není známo, dospělo-li se k nějakému rozsudku. Ing. Caidler jako spolupachatele Dovary uvádí

⁷¹ Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 280.

⁷² Více v příslušné kapitole.

⁷³ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 186.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 296. Dopis je datován k 9. 3. 1947.

⁷⁶ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 188. Dvořáková, Z.: Z letopisů třetího odboje, Praha 1992, s. 210.

nadporučíka Františka Němce, poručíka Štěpánka, rotného Jozefa Habžudu a Jána Combala. Všichni jmenovaní se účastnili drancování, krádeží a mučení vězňů. Po únorových revolučních událostech byla jejich obvinění stažena, procesy zastaveny. Sám Vilém Dovara byl přijat do služeb ministerstva vnitra, kde obdržel zpět svou hodnost, byl dokonce ještě povýšen a pro StB pracoval jako jeden ze dvou nasazených agentů do protikomunistické organizace Legie svobody – DAAK. Tato organizace se měla pokusit získat v každé obci a v každém důležitějším závodě alespoň jednoho člověka, bez ohledu na politické přesvědčení a náboženské cítění, a po dobudování organizace chtěla vystoupit veřejně s požadavkem svobodných voleb pod kontrolou OSN. Profil člověka, který jde s „každým režimem“ se naplnil.⁷⁷

Po třech týdnech věznění v České Kamenici byl Ing. Caidler převezen k okresnímu soudu do Děčína. *„Doufal jsem, popisuje v informacích o svém zatčení ing. Caidler, že konečně budu předvolán k řádnému výslechu a po něm propuštěn na svobodu. Teprve však po několikeré urgenci mé matky u soudu byl jsem předvolán k výslechu. Bylo však zjištěno, že soud nemá dosud po šesti týdnech vězení trestní oznámení proti mně. Já sám jsem též nemohl podat žádné vysvětlení o svém zatčení a mohl jsem vypovědět jen o svém týrání v kamenické věznici.“*⁷⁸ Trestní oznámení měli vypracovat vrchní strážmistr Stráník a štabní strážmistr Čipera, kteří však namísto toho z České Kamenice odjeli, aby se dostali z Charousova a Dovarova dosahu. Stráník neunesl psychické týrání Caidlera a psychicky se zhroutil, Čipera odjel na zemědělskou brigádu a už ho nikdo neviděl.⁷⁹ Ani poté ale Ing. Caidler nebyl propuštěn. *„Tak uběhlo 6 týdnů, aniž došlo vyšetřující komisi na mne trestní oznámení. Zdůrazňuji, že jsem byl zatčen bez nejmenšího důvodu a že ani potom, když vykonali zevrubnou prohlídku mého bytu i úřadu, nepodařilo se jim žádný důvod nalézt. Že hledali tyto důvody usilovně, o tom svědčila okolnost, že uvěznili i mého nezletilého (patnáctiletého) synovce a bitím ho nutili, aby prozradil, kde má zakopané šperky a látky, a aby řekl, že jsem byl u NSDAP! (...) Nezůstalo však jen při této oficiální prohlídce mého bytu, neboť v době, kdy jsem byl uvězněn a moje manželka ležela v nemocnici, otevřel si „komisař“ Charous můj byt a v doprovodu*

⁷⁷ Za okupace byl na zemském úřadě a spolupracoval s nacistickými úřady.

⁷⁸ Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 288.

⁷⁹ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 186.

různých osob jej opět prohledával.“⁸⁰ Ing. Caidler byl nakonec propuštěn v průběhu listopadu roku 1945. Nehodlal se však vzdát a ihned se pustil do protiútoku. Sepsal na Charouse udání, které ihned odeslal OSK v Děčíně.⁸¹ Detailně zde popsal Dovarovu a Charousovu činnost v České Kamenici. Zároveň podal trestní oznámení na známé organizátory mučení.⁸² Charous na udání reagoval na veřejné schůzi, kterou svolal 27. 11. 1945, kde v *dlouhém nacionálně laděném projevu vypočítával úspěchy své vlády a vychvaloval rychlé a příkladné počestění města. Svou ráznost vysvětloval důsledným prosazováním Košického vládního programu a dekretů presidenta republiky.*⁸³ Ke schůzi se vyjádřilo v dopise adresovaném Zemskému národnímu výboru Volné sdružení národních správců Česká Kamenice, které se plně postavilo za Charouse. *„Nynější poměry v České Kamenici nutí nás jako jednu z nejsilnějších nepolitických složek k tomuto prohlášení: jsou činěny pokusy podlomiti důvěru v osobu nynějšího předsedy MSK Adolfa Charouse. Jsme přesvědčeni, že tuto akci podniká pár jednotlivců ze sobeckých důvodů, kteří nepatří do pohraničí. Volné sdružení Národních správců Česká Kamenice prohlašuje: Stavíme se plně za osobu předsedy MSK Adolfa Charouse, tak jak se staví za něho veškerý dělný lid zde. Jeho práce nepotřebuje slov – neb mluví zde skutky. Celá veřejnost toho byla svědkem na veřejné schůzi MSK konané dne 25. 11. 1945. Jest naší povinností v jeho další práci ho plně podporovati a ne práci ztěžovati, neb čeká nás mnoho úkolů, které musíme splniti všichni. (...).*“⁸⁴ Podepsáni jsou předseda Stanislav Klimeš, který získal jmenováním Zemského národního výboru do národní správy Liebischův mlýn, jednatel František Nedvěd, jenž získal do národní správy továrnu na výrobu oděvů Hieke Marie, a pokladník Kokeš František, který spravoval knihařství a papírnictví Wollman Richard a který byl později 26. 10. 1949 schválen akčním výborem národního výboru jako kandidát pléna místního národního výboru.⁸⁵ V citovaném dopise není úmyslně uveden závěr dopisu, který stylisticky nedával smysl a který poukazoval na úroveň jeho autorů.

Caidler se nedal ani zastrašit ani ovlivnit a mezitím posbíral svědecké výpovědi dalších zatčených a týraných, jež jeho vlastní výpověď doplňovaly. Na

⁸⁰ Michal, M.: přicházím z periferie republiky. Praha 2009, s. 289 – 290.

⁸¹ 16. 11. 1945

⁸² Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 186.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 60.

⁸⁵ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 60.

základě jeho podnětu zahájil krajský soud v České Lípě 5. 12. 1945 proti Charousovi trestní stíhání podle §411 trestního zákoníku (úmyslné poškození na těle), ke kterému přibyl ještě §98 (vydírání). Někdy ve stejné době zrušila OSK v Děčíně městské vězení v České Kamenici.⁸⁶

Jak již ale bylo zmíněno, za Charouse se postavilo volné sdružení národních správců (povětšinou jím dosazených). 11. 12. 1945 se ozval oblastní sekretariát KSČ v České Kamenici, který bez ohledu na dění kolem Charouse žádal jeho trojnásobné zvýšení platu. V žádosti stojí: „(...) že *dosavadní plat soudruha Adolfa Charouse, takto předsedy místní správní komise – tj. 2 150 Kč ani zdaleka neodpovídá jeho schopnostem a jím vykonané práci, navrhuje, aby byl plat soudruha Charouse přiměřeně k jeho schopnostem, obětavosti (dle našeho přesvědčení obnáší jeho pracovní doba denně až 18 hodin a to velmi často), zásluhám atd. zvýšen. (...) Vezmou-li se pak v úvahu zajištěné majetkové hodnoty v České Kamenici jako drahé kovy, textilie apod., a totéž pak v sousedním městě v Kamenickém Šenově, dojdeme k závěru, že i v tomto směru byla v České Kamenici vykonána daleko větší práce a dle našeho zajisté spravedlivého přesvědčení právě zásluhou předsedy místní správní komise, soudruha Adolfa Charouse. (...) Navrhujeme, aby stávající plat soudruha Adolfa Charouse byl zvýšen na 6 000 Kč měsíčně.*“⁸⁷ Dále je navrhováno, aby mu byl zvýšený plat vyplacen i zpětně. Protože ale byly do případu zapleteny i vojenské osoby, začaly se o případ zajímat centrální orgány. 22. 12. 1945 byl Adolf Charous poprvé vyslýchán na stanici SNB v České Kamenici. Výslech vedl prokurátorem lidového soudu z České Lípy JUDr. Kotek a poručík Zavoral z ministerstva národní obrany.⁸⁸ Počátkem ledna si vyžádalo informace i ministerstvo vnitra.⁸⁹ Na přelomu roku se v České Kamenici ustanovila lidová strana, ta na počátku roku vystoupila v rámci parity s požadavkem míst ve správní komisi. OSK v Děčíně proto musela 3. 1. 1946 jmenovat novou správní komisi. Charous byl ale opět jmenován předsedou, navíc byl ještě pověřen vedením živnostenského a dopravního referátu. OSK v Děčíně měla i nadále v Charouse plnou důvěru a jak uvádí Petr Joza, ministerstvu vnitra svůj krok vysvětlila tím, že *jmenování proběhlo na základě dohody všech politických*

⁸⁶ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 187.

⁸⁷ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 60.

⁸⁸ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 187.

⁸⁹ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 60.

*organizací v České Kamenici a že v poslední době stížnosti okresní správní komisi nedošly, takže lze předpokládat, že od své původní metody (vlády) odstoupil.*⁹⁰

Ing. Caidler, oprávněně stále nespokojený s postupem úřadů ve věci Adolfa Charouse, 8. 3. 1946 odeslal prezidentské kanceláři, úřadu vlády a tisku svolání, ve kterém znovu popsal Charousovu tyranskou vládu, při níž v České Kamenici zavedl v podstatě autokracii. Spolu s Caidlerem ho podepsali oba někdejší místopředsedové (Synek a Kašpar) a další dva členové MNV. Koncem března 1946 byl Adolf Charous vyloučen z KSČ, s touto událostí zároveň oznámil svou rezignaci. Ačkoliv ji ostatní členové komise nepřijali, byl po třech dnech jmenován OSK v Děčíně nový předseda Josef Klíma (KSČ). Přestože tehdy Caidler své svolání poslal i tisku, neotiskly ho ani jedny noviny.⁹¹ Touha zobrazovat ideálně se vyvíjející pohraničí byla silnější než novinářská objektivnost.

Krajský soud v České Lípě mezitím pokračoval ve vyšetřování. Z nakládání s člověkem jako s otrokem bylo obviněno dalších osm lidí. Soudní spis, který řešil Charousovu bandu, se bohužel nedochoval, zdá se však, že nedošlo ani k přeličení a vyšetřování bylo v průběhu roku 1946 zastaveno.⁹²

Caidler se ovšem nevzdal a počátkem roku 1947 zveřejnil případ v jediném periodiku, které bylo ochotno se událostí zabývat, v Peroutkově Dnešku. Události z prvních poválečných měsíců v České Kamenici se tak opět dostaly na veřejnost. Zasluhou národně socialistického poslance Tichého se řešily až na půdě Ústavodárného národního shromáždění.⁹³ Úřady se tak začaly o případ znovu zajímat. Únorové události ovšem, stejně jako u případu Dovary, vyšetřování zastavily. Vina se mávnutím revolučního proutku přeměnila ve schopnosti, které mohl komunistický režim využít. Naopak touha po demokratické a právně založené společnosti se stala důvodem k pronásledování. Dokladem je publicista Michal Mareš, který odmítl emigrovat a který byl v listopadu 1948 odsouzen na sedm let do vězení.⁹⁴ Po únoru 1948 se na vládu býkovce v České Kamenici již nahlíželo

⁹⁰ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 187.

⁹¹ Tamtéž, s. 188.

⁹² Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 187.

⁹³ Poslanec Tichý dokonce v létě 1947 navštívil Českou Kamenici, na veřejné schůzi v hotelu Slavie byl ale ukřičen místními komunisty.

⁹⁴ Dvořáková, Z.: Z letopisů třetího odboje, Praha 1992, s. 82.

slovy místního komunistického kronikáře: „*Když se kácí les, tu nutně odletují třísky.*“⁹⁵

Obr. č. 1 Česká Kamenice na dobové fotografii v roce 1947

3. Osídlování České Kamenice (1945 – 1951)

3. 1 Legislativní zajištění osídlování

Všeobecně osídlování českého pohraničí nemohlo započít dříve než po 8. květnu 1945, tedy po osvobození spojeneckými armádami. Jak uvádí František Čapka a Lubomír Slezák, neplatí to beze zbytku.⁹⁶ V prvních fázích osídlování pohraničí, tedy přibližně od května 1945 do září 1945 probíhal tento proces živelně, spontánně a vlastně bez centrálního řízení. Násilné vyhánění Němců postupovalo ruku v ruce se zajišťováním jejich majetku, obydlí, podniků. Na výzvu vlády odešlo v prvních čtyřech měsících z vnitrozemí do pohraničí zhruba 200 000 lidí.⁹⁷ Jak již bylo poznamenáno, z počátku neexistoval centrální úřad, jenž by osídlování organizoval. V prvních měsících se této „role“ ujaly národní výbory a správní komise, které formou informačních schůzí, přednášek apod. iniciovaly náборы osídlenců. Při Zemských národních výborech v Praze a v Brně a při expozituře v Moravské Ostravě byly zřízeny zvláštní referáty pro osídlení. Podobně došlo ke zřízení osídlovacích referátů při okresních národních výborech, umožnil to výnos

⁹⁵ Kronika města Česká Kamenice, svazek 1, 1945 – 1959, s. 39.

⁹⁶ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 31.

⁹⁷ Tamtéž, s. 93.

ministerstva vnitra k 8. červnu 1945.⁹⁸ Do osídlování se zapojila i Ústřední rada odborů v Praze, dále začaly u větších průmyslových podniků vznikat osídlovací závodní rady. Stranou počáteční fáze osídlování nezůstaly ani politické strany. V létě 1945 byl založen Ústřední koordináční výbor Národní fronty pro otázky osídlení, vůdčí roli zde zaujali komunisté.

Důležitým legislativním základem pro osídlování pohraničí byl prezidentský dekret č.5/1945 z 19. května 1945,⁹⁹ který vytvořil instituci „národní správy“, tedy základní právní předpoklad pro osídlování. V třetím paragrafu tohoto dekretu stojí: *„Národní správa budiž zavedena do všech podniků (závodů) i do všech majetkových podstat, kde toho vyžaduje plynulý chod výroby a hospodářského života, zejména v závodech, podnicích a majetkových podstatách opuštěných nebo takových, které jsou v držbě, správě, nájmu nebo pachtu osob státně nespolehlivých.“* Dále je zde vymezeno, koho je možno považovat za osoby národnosti německé nebo maďarské či za osoby, které vyvíjely činnost směřující proti státní svrchovanosti, samostatnosti, celistvosti, demokraticko-státní formě, bezpečnosti a obranně Československé republiky, popřípadě k takovéto činnosti podněcovali jiné osoby. Je zde také definováno, kdo je příslušný k zavedení národní správy. Důležitá je také osoba národního správce, tím mohla být ustanovena pouze osoba s patřičnými odbornými i praktickými znalostmi, zároveň i mravně bezúhonná a státně spolehlivá.¹⁰⁰

Osídlování pohraničí šlo ruku v ruce s odsunem německého obyvatelstva. Vládním usnesením z 15. června 1945 byla československá armáda po stránce technické a organizační pověřena odsunem německého obyvatelstva. Měla při tom spolupracovat s místní správou a se služebnami Bezpečnosti (později SNB).

Stále více se ukazovalo, že chybí ústřední orgán, který by vše koordinoval a organizoval. 23. května 1945 proto československá vláda zřídila komisi z ministrů vnitra, zahraničních věcí a národní obrany, která měla připravit vystěhování Němců a Maďarů. Dále měla připravit jakým způsobem, jakými prostředky a kam mají být vystěhováni.¹⁰¹ Dalším přepracováním těchto návrhů vznikl 17. července 1945

⁹⁸ Tamtéž, s. 93.

⁹⁹ Dekret presidenta republiky č. 5/1945 Sb., ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkověprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů.

¹⁰⁰ Dekrety presidenta republiky 1940 – 1945. Dokumenty, II. vydání (připravili Jech, K.; Kaplan, K.). Brno 2002, s. 216 – 222.

¹⁰¹ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 95.

dekret prezidenta republiky č. 27/1945 Sb., o jednotném řízení vnitřního osídlení.¹⁰² Tímto dekretem je zřízen osídlovací úřad se sídlem v Praze pro oblast zemí České a Moravskoslezské a osídlovací úřad se sídlem v Bratislavě pro Slovensko. Tyto úřady vykonávaly svou působnost za ústředního vedení ústřední komise pro vnitřní osídlení (Ústřední komise pro vnitřní osídlení),¹⁰³ jež byla zřízena při ministerstvu vnitra. Jejím předsedou byl ministr vnitra, komunista Václav Nosek, který se zpravidla nechal zastupovat dr. Zdeňkem Váchou. František Čapka cituje promluvu ministra vnitra Noska o postupu a cílech ÚKVO: „Úkolem ústřední komise je organizace a řízení osídlování v celé republice v celé republice. Tento úkol je politicky a také ekonomicky velice odpovědný a souvisí s transferem Němců a Maďarů. Tento úkol je také velmi komplikovaný a my jej musíme splnit a vytvořit základy národního státu Čechů a Slováků a nesmíme připustit, aby při tom stát podstatně utrpěl hospodářsky. Jde o to, abychom odsunuli Němce a Maďary podle jednotného plánu a abychom osídlili pohraničí příslušníky slovanských národů. Dosud se postupovalo bez plánu a bez ohledu na hospodářské zájmy... Na mnoha místech dosud zůstali Němci i ve státním aparátu, protože je nedostatek našich lidí. Tento problém je složitý, ale my jej vyřešíme za každou cenu. Budeme přirozeně nějakou dobu strádat, musíme se však postarat o to, aby ztráty nebyly podstatné. Bude to obtížné, avšak my toho dosáhneme s rozvahou, ale také s odvahou. Vyskytne se hodně překážek, ale Němci a Maďaři musí pryč. Když to provedeme dobře, bude o tom historie mluvit s uznáním.“¹⁰⁴ Další právní norma, která se dotýkala osídlování, respektive zemědělského osídlování, byl dekret prezidenta republiky ze dne 20. července 1945.¹⁰⁵ Je zde vymezeno, kdo si mohl o přiděl půdy v rámci osídlení požádat, dále je zde definováno přednostní právo pro některé uchazeče, výše úhrady, za níž byl zemědělský majetek přidělen do vlastnictví a také doba splácení. Po přijetí výše uvedeného dekretu vláda přijala další právní normy týkající se osídlování: statut Osídlovacího úřadu vydaný dne 24. září 1945¹⁰⁶ a další dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb. ze dne 25. října 1945 o konfiskaci

¹⁰² Dekret prezidenta republiky č. 27/1945 Sb., ze dne 17. července 1945 o jednotném řízení vnitřního osídlení.

¹⁰³ Dekrety prezidenta republiky 1940 – 1945. Dokumenty, II. vydání (připravili Jech, K.; Kaplan, K.). Brno 2002, s. 318 – 319.

¹⁰⁴ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 96.

¹⁰⁵ Dekret prezidenta republiky č. 28/1945 Sb., ze dne 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.

¹⁰⁶ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 96.

neprátelského majetku a o Fondech národní obnovy (FNO).¹⁰⁷ Tímto dekretem bylo rozhodnuto, že majetek zrádců a kolaborantů bude konfiskován bez náhrady. Dále zde byly vymezeny výjimky z konfiskace a poskytnutí náhrady. Pro správu konfiskovaného majetku byly zřízeny při každém z obou Osídlovacích úřadů Fondy národní obnovy. Takto zkonfiskovaný majetek byl za náhradu určen k přidělení právnickým a fyzickým osobám. Získaný finanční obnos se převáděl do státní pokladny. To umožňovaly mezinárodní dohody přijaté na konferencích IARA v Bruselu a Paříži, na nichž bylo Československu přiznáno právo prohlásit majetek sudetských Němců, určených k odsunu, za majetek československého státu, který se nezapočítával do reparací.¹⁰⁸

3. 2 Osídlovací úřad (OÚ)

Osídlovací úřad se zpočátku skládal z pěti oddělení: organizačního, plánovacího, odsunového, normativního a prováděcího, později přibýlo oddělení informační. Prvním předsedou osídlovacího úřadu se 18. září 1945 stal komunista JUDr. Miroslav Kreysa. Úřad brzy vyrostl v jeden z největších státních úřadů. Zásadní strategická rozhodnutí pro vnitřní osídlování měla vydávat ÚKVO.¹⁰⁹ Jak ale konstatuje František Čapka, vždy tomu tak nebylo. Komise se scházela nepravidelně, a proto řada rozhodnutí vzešla z jiných institucí, jako například z osídlovací komise ÚV KSČ (působila od léta 1945), z koordinačních schůzí Národní fronty, z osídlovacího a zemědělského výboru Prozatímního národního shromáždění, z Osídlovacího úřadu, Fondu národní obnovy, ministerstev vnitra, zemědělství a sociální péče.¹¹⁰ Krátce po zřízení OÚ docházelo ke kompetenčním sporům mezi ním a osídlovacími nebo plánovacími sekcemi v zemských národních výborech v Praze a v Brně.¹¹¹ OÚ se zaměřil na zřízení osídlovacích komisí i při

¹⁰⁷ *Dekret presidenta republiky č. 108/1945 Sb., ze dne 25. října 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy.*

¹⁰⁸ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: *Nové osídlení pohraničí českých zemí.* Brno 2005. s. 97.

¹⁰⁹ Ústřední komise pro vnitřní osídlení.

¹¹⁰ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: *Nové osídlení pohraničí českých zemí.* Brno 2005. s. 99.

¹¹¹ Tamtéž, s. 99.

místních národních výborech ve městech nad 5000 obyvatel, respektive při místních správních komisích, jejichž úkolem bylo poskytovat vnitrozemským obcím potřebné informace o volných pracovních místech, o volných bytových jednotkách apod.

Ke stěžejním úkolům Osídlovacího úřadu patřilo od podzimu 1945 vypracovat plán odsunu Němců a plán osídlení pohraničí. OÚ začal pravidelně vydávat zprávy o volných pracovních místech v pohraničí.¹¹² Často se ale pracovalo s odhady a nepřesnými údaji. OÚ se musel především vyrovnat s úbytkem německých pracovních sil. Ve státním statistickém úřadě musel být vypracován plán, jak bude úbytek obyvatelstva pohraničí nahrazen obyvatelstvem z vnitrozemí. Pracovníci statistického úřadu předpokládali, že k zabezpečení chodu hospodářského života v českých zemích bude potřeba zachovat dosavadní ráz osídlení.¹¹³ Aby byl kraj považován za osídlený, bylo potřeba zde umístit alespoň 75% veškerého obyvatelstva z roku 1930.¹¹⁴

OÚ byl také pověřen (společně s Fondem národní obnovy) sestavit tzv. rámcové plány pro rozdělení, likvidaci a přesun konfiskovaného majetku. To znamená rozhodovat o tom, zda konfiskovaný majetek přijde do přidělu, nebo zda bude podnik či jiný majetek zlikvidován či zrušen. Při průmyslovém osídlení OÚ zhodnotil stav zkonfiskovaných průmyslových podniků, následně je prozatímně kategorizoval do tzv. seznamů A, B, C. Toto rozdělení vycházelo z jejich současného stavu vybavení, stupně mechanizace a modernizace, z rentability podniku apod. Následně byly také vyzvány okresní národní výbory v pohraničí, aby sestavily návrhy na přiděl a likvidaci drobných živnostenských podniků.

Fond národní obnovy (FNO) měl ve spolupráci s okresními a místními národními výbory zajišťovat veškerý konfiskovaný majetek. Měl jej spravovat, později provádět jeho přiděl a prodej a následně odvádět čisté zisky Likvidačnímu měnovému fondu. U národních výborů byly postupně vybudovány tzv. konfiskační referáty. V pohraničí byly tyto referáty připojeny k osídlovacím referátům. František Čapka také poukazuje, že teprve od jara 1946 byl pro národní výbory k dispozici souhrnnější soubor direktiv, který stanovil, jak postupovat při rozhodování a opatřeních nutných pro řádné zajištění, soupis a správu konfiskátů.

¹¹² Tamtéž, s. 100.

¹¹³ Tamtéž, s. 101.

¹¹⁴ *Statistický zpravodaj*, roč. 1946, č. 7-8, s. 223.

Průběh konfiskací měl v pohraničí určité zpoždění, přičemž při něm docházelo k různým nedopatřením a přehmatům.¹¹⁵

V dubnu a březnu 1946 se mohl každý dospělý občan ČSR ucházet formou „příhlášky“ o konfiskovaný majetek. Podle publikace M. Kreysy *České pohraničí* se sešlo více než dva milióny přihlášek. František Čapka tvrdí, že v českých zemích bylo během října 1946 zaregistrováno 461 487 konfiskátů (označovaných jako „majetkové podstaty“). Bylo mezi nimi přes 2 000 průmyslových závodů, 34 000 živností, 180 000 rodinných domků a 120 000 motorových vozidel.¹¹⁶

Protože dekret č. 108/1945 Sb., zaváděl složité a nepřehledné výběrové řízení na základě rámcových plánů a přidělového zřízení, vypracovalo ministerstvo vnitra osnovu o zkráceném přidělovém zřízení pro určité druhy majetkových podstat, zejména drobných živnostenských podniků. Osnova však nebyla vládou přijata, převládlo zde stanovisko, že má být majetek nejprve řádně zkonfiskován a teprve poté přidělen. Zdržování přidělového zřízení však přineslo neklid jak mezi národní správce menších živností, tak i mezi osídlence, kteří obývali konfiskované domky.

Nejdříve došlo na rozprodávání nejrůznějších svršků a dalšího spotřebního zboží z doby okupace, které bylo dosud uloženo ve vojenských a soukromých skladech.¹¹⁷ Poté následoval prodej drobných věcí, kterým hrozila zkáza. Prodejem byly pověřeny místní národní výbory. Často ale docházelo k nejrůznějšímu rozkrádání zboží, správu centrálních skladů tak převzal FNO. Likvidace těchto skladů se protáhla až do března 1949.¹¹⁸ Od května 1947 byl zahájen převod konfiskovaných motorových vozidel.

Ovšem nejvýznamnější převod konfiskovaného drobného majetku začal až v červnu 1947. Za výhodných cenových podmínek se osídlencům prodávala nejrůznější bytová vybavení. Škála nabídky byla rozmanitá, přes koberce, sklo, porcelán a nábytek až po luxusní předměty jako byly šperky, kožichy apod. Dovoleno bylo i nákup na splátky. Aby bylo zabráněno následnému spekulativnímu prodeji, byla do jisté míry omezena volná dispozice se získaným majetkem (zejména tedy jeho prodej) včetně jeho převozu do vnitrozemí bez souhlasu

¹¹⁵ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 104.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005, s. 104.

národního výboru. Tato opatření však byla porušována, a tak byla i následně OÚ a FNO odvolána.¹¹⁹

Od poloviny roku 1946 byly státní podniky, lidová správa a národní podniky vyzvány, aby si podaly žádost o nejruznější konfiskovaný majetek.

Významná právní norma, která ovlivnila postavení novoosídlenců v pohraničí, je *Zákon o přidělu živností a rodinných v pohraničí ze dne 14. února 1947*.¹²⁰ Tento zákon vymezoval tzv. zkrácené přidělové řízení, dále stanovil přiděl drobných živnostenských podniků a rodinných domků. Již dříve určené drobné živnostenské podniky byly za úhradu převedeny na dosavadní národní správce. Stejný princip platil i u rodinných domků – ty byly převedeny na jejich dosavadní uživatele. Mechanismus přidělování byl následující. Národní správci, nebo uživatelé domků museli ve stanovené lhůtě dané osídlovacím úřadem požádat o konfiskát. Dále museli prokázat, že splňují následující podmínky: být československými státními občany, být české, slovenské či jiné slovanské národnosti, soudně bezúhonní, státně spolehliví;¹²¹ toto vše mělo platit i pro jejich rodinné příslušníky žijící ve společné domácnosti. Dále nesměli být národnosti maďarské či německé; výjimky týkajících se jejich rodinných příslušníků mohlo povolit ministerstvo vnitra po dohodě s ministerstvem národní obrany. Národní správci museli také daný podnik do té doby osobně a řádně spravovat, respektive museli spravovat jej nejpozději ode dne 1. května 1946.¹²² O konfiskáty mohli zažádat i reemigranti.¹²³ Další podmínkou pro získání drobné živnosti bylo bydliště v místě, kde byl jimi spravovaný živnostenský podnik, anebo v jeho nejbližším okolí, a také že neměli jinde vlastního bytu, nebo že se ho vzdali.¹²⁴ Uživatelé rodinných domků nemohli být svobodní a také zde byla již výše zmíněná podmínka, že nemohli vlastnit byt. Popřípadě se ho museli po přidělení rodinného domku vzdát. Dále museli mít v místě či okolí přidělu řádné zaměstnání.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 106.

¹²⁰ *Zákon ze dne 14. února 1947 o některých zásadách při rozdělování nepřátelského majetku, konfiskovaného podle dekretu presidenta republiky ze dne 25. října 1945, č. 108 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, uveřejněný ve Sbírce zákonů a nařízení republiky Československé 17. března 1947 pod číslem 31.* In: Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: *Nové osídlení pohraničí českých zemí*. Brno 2005. s. 292.

¹²¹ Viz příloha č. 3.

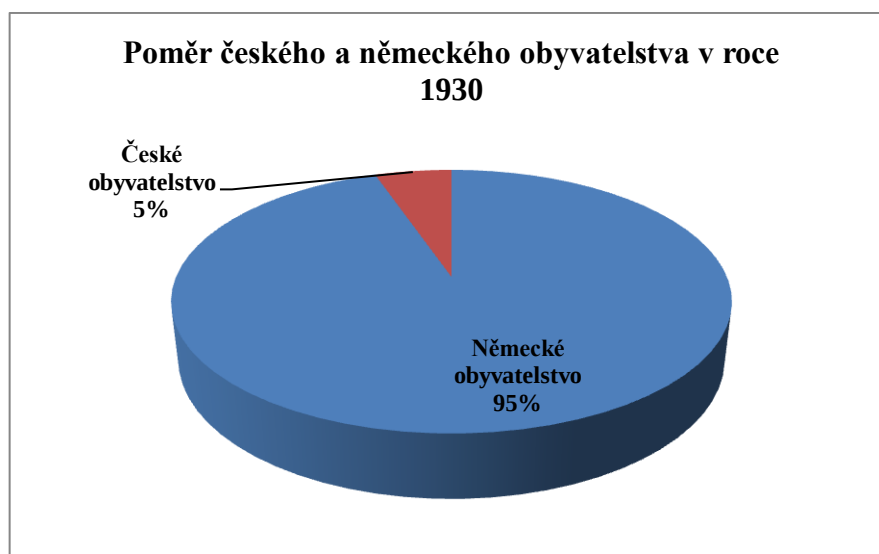
¹²² Tato podmínka neplatila za předpokladu, že uchazeč byl v den žádosti alespoň tři měsíce národním správcem drobného živnostenského podniku, o jehož přiděl žádal.

¹²³ Češi, Slováci či příslušníci jiných slovanských národů, kteří se přistěhovali (navrátili) na území Československé republiky po osvobození tohoto území nebo se na něj teprve přistěhují.

¹²⁴ Podmínku v místě bydliště bylo možné prominout tomu, kdo ji nemohl bez vlastní viny splnit.

3. 3 Vývoj počtu obyvatelstva v České Kamenici

Česká Kamenice byla do roku 1945 ryze německé město.¹²⁵ Podle výsledků sčítání obyvatel z roku 1930 a jak demonstruje graf č. 1, žilo v České Kamenici pouhých 5% obyvatel české národnosti. V celém soudním okrese Česká Kamenice pak žilo stejné procento obyvatel české národnosti. Oproti sčítání lidu z roku 1921 vzrostl počet obyvatel české národnosti o jedno procento.¹²⁶

Graf č. 1 Poměr českého a německého obyvatelstva v roce 1930

Celkový počet obyvatel v České Kamenici k roku 1930 byl 7 417. V roce 1939 poklesl počet obyvatel na 6 680. Petr Joza uvádí, že do května 1945 žilo v České Kamenici (včetně Horní a Dolní Kamenice) více než 6 800 obyvatel. Ovšem Čechů žilo v České Kamenici asi dvacet.

Rok sčítání lidu	1921		1930		1939
	obyvatel celkem	Z toho Čechů	obyvatel celkem	Z toho Čechů	obyvatel celkem
Obec / osady					
Česká Kamenice	4311	150	4538	252	4360
Pekelský důl	228	10	252	10	
Dolní Kamenice	980	30	1025	72	1527

¹²⁵ Je zde započítána i Horní a Dolní Kamenice. Do obvodu působnosti MNV tehdy spadala nejen vlastní Česká Kamenice, Huníkov, Filipov, Pekelský důl a Nový Svět, ale také původně samostatné obce Horní a Dolní Kamenice, které byly s městem sloučeny v průběhu války v rámci úsporných opatření. Tato integrace byla roku 1947 dodatečně potvrzena ministerstvem vnitra.

¹²⁶ Jedno procento znamenalo zvýšení obyvatel české národnosti o 141 lidí.

Filipov	247	2	279	1	
Huníkov	247	5	249	3	
Horní Kamenice	1042	76	1074	76	973
Celkem	7055	273	7417	414	6860

Tabulka č. 1 Počet obyvatelstva v České Kamenici při sčítání lidu v roce 1921 a 1930 a v protektorátu Čechy a Morava.

Po osvobození České Kamenice počet obyvatel české národnosti prudce narůstal. Důsledkem tzv. divokých odsunů a poté i „evakuace německého obyvatelstva“ se v září 1945 se poměr počtu Čechů a Němců téměř srovnal.¹²⁷ V prosinci téhož roku již Češi nad Němci převažovali.¹²⁸ V dubnu 1946 stav českého obyvatelstva přesáhl 4 000. Z pravidelných hlášení lze v České Kamenici vypočítat nejen růst, ale i úbytek novoosídlenců. Ačkoliv hranice 4000 českých obyvatel byla již překonána v dubnu 1945, na několik měsíců se ji nedařilo udržovat a ustálila se teprve v srpnu 1946. Je zde patrná souvislost s dokončováním odsunu českokamenických Němců.¹²⁹

Významným mezníkem, který ovlivnil výši stavu obyvatelstva v České

Obr. č. 1 Administrativní rozdělení Československé republiky podle krajů a okresů v roce 1950

Kamenici, byla územně správní reforma v roce 1949. Touto reformou byly zrušeny soudní okresy, dále byla reorganizovaná síť okresů politických a byly nově zřízeny kraje. Většina rozlohy českokamenického okresu byla začleněna do nově utvořeného okresu Nový Bor. Následně došlo ke sloučení České Kamenice

¹²⁷ Čechů bylo v České Kamenici ke dni 15.9.1945 2006, Němců 2843.

¹²⁸ K 8.12. 1945 byl počet Čechů 3509, počet Němců 3 096.

¹²⁹ K 15. srpnu 1945 stoupl počet Čechů na 4217, naopak stav německého obyvatelstva klesl na 314.

s Horním a Dolním Pryskem.¹³⁰ Tímto spojením počet obyvatel přesáhl hranici 5000 tisíc. Přesto se ale už nikdy ve svém vývoji České Kamenici nepodařilo dosáhnout předválečné úrovně počtu obyvatel. K 31. prosinci 1951 měla Česká Kamenice (včetně Horního a Dolního Prysku) 5 362 obyvatel. Z toho bylo 103 obyvatel německé národnosti, tedy pouhé 2%.¹³¹

3. 4 Osídlování České Kamenice

Jak již bylo řečeno, byla Česká Kamenice do května 1945 ryze německé město. Čechů zde bylo na počátku května 1945 asi dvacet. S osvobozením České Kamenice přišli do města i první novoosídlenci. Osídlování v prvních poválečných měsících probíhalo, stejně jako v jiných částech pohraničí, velmi živelně a nerovnoměrně. Přistěhovalci z vnitrozemí přicházeli s různými úmysly – někteří s cílem natrvalo se usadit a najít nové místo k obživě, leckdy také s vidnou zlepšení stávající situace. Někteří ale přišli s úmyslem rychle získat majetek a poté se stejně rychle navrátit do vnitrozemí. Výjimkou ovšem nebyli ani tak zvaní „zlatokopové“, kteří se vydali do pohraničí za účelem rabování a drancování. Podstatná část českého (slovenského) obyvatelstva přicházela ale do pohraničí z důvodu, aby zde našla nový domov a zlepšila si své ekonomické i sociální postavení. Nemalá část nových osídlenců totiž pocházela z nemajetných a sociálně slabších vrstev, příchod do pohraničí pro ně často znamenal výrazné zlepšení situace a sociální vzestup.¹³² Toto tvrzení mohu doložit příkladem z vlastní rodinné historie, kdy moji prarodiče na konci druhé světové války žili se třemi malými dětmi pouze v jedné místnosti v domě rodičů. Příchod do pohraničí tak pro ně znamenal výrazné sociální a ekonomické zlepšení, a tak to také bylo vždy podáváno.

V rozmezí 8. května 1945 a 15. září 1945 stoupl počet českých obyvatel v České Kamenici přibližně o 2000 lidí. Osídlování v tomto období (a samozřejmě i v období dalším) bylo doprovázeno odsuny německého obyvatelstva. Jak již bylo zmíněno, nechvalně zde proslul Adolf Charous, který pod záminkou vytváření míst pro příchod nových osídlenců, vyháněl Němce dost nevybíravým způsobem z jejich

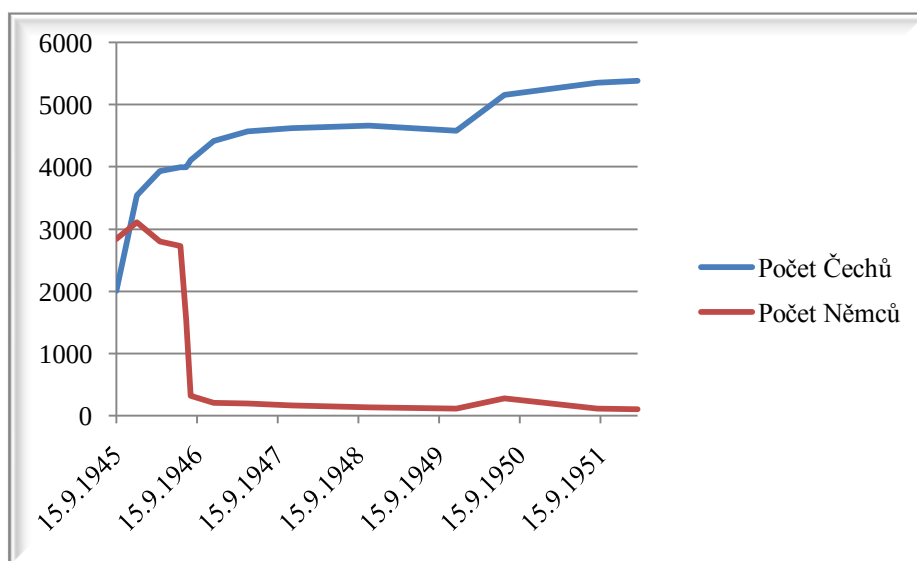
¹³⁰ Při další územně správní reformě v roce 1960 byl novoborský okres opět zrušen a Česká Kamenice opět připadla zpět k okresu Děčín. Obce Horní a Dolní Prysk byly od města odtrženy a spolu s Kamenickým Šenovem a několika dalšími obcemi byly začleněny do okresu Česká Lípa.

¹³¹ K 1. 1. 2009 žilo v České Kamenici 5 539 obyvatel.

¹³² Kastner, Q.: Osídlování českého pohraničí od května 1945, Ústí nad Labem 1999, s. 26.

domovů. Přesto ale k 15. 9. 1945 německé obyvatelstvo nad českým stále převažovalo.

Rozhodnutím všech politických sil v zemi – nepodmiňovat počátek osidlování potvrzením odsunu, resp. jeho ukončením – vznikl v pohraničí stav, kdy vedle sebe dočasně jako sousedé žili Češi i Němci. Po Postupimské konferenci získal proces osidlování znak legálnosti a nezvratnosti.¹³³ Teprve v prosinci 1945 získalo české obyvatelstvo v České Kamenici početní převahu.¹³⁴

Graf č. 2 Vývoj počtu českého a německého obyvatelstva v České Kamenici v letech 1945 – 1951

V prvních pokvětnových měsících roku 1945 (zhruba do srpna 1945) tvořili velmi početnou skupinu osídlenců (vedle zemědělských osídlenců, kteří ale podstatnou roli při osidlování České Kamenice příliš nesehráli, jednalo se totiž o průmyslové město) především zájemci o národní správu obchodů, živností a průmyslových podniků. Dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., ze dne 19. 5. 1945, který podle směrnic Košického vládního programu vytvářel národní správy na majetku Maďarů, Němců, zrádců a kolaborantů tvořil společně, s dekretem prezidenta republiky č. 27/1945 Sb. o jednotném řízení vnitřního osídlení, odrazový můstek pro osídlení. Národní správa nepředstavovala zestátnění ani socializaci podniků, jednalo se o odnětí podniků „státně nespolehlivým osobám“. Samotná národní správa neřešila ani jiné majetkoprávní vztahy nebo v pohraničí postavení

¹³³ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 31.

¹³⁴ K 15. 12. 1945 žilo v České Kamenici 3 538 Čechů a 3 110 Němců.

osídlenců.¹³⁵ V červnu 1945 vydalo ministerstvo průmyslu dvě zásadní směrnice a jednací řád; tyto směrnice obsahovaly konkrétní pokyny a stanovily zcela praktický instalační postup při zavádění národních správ a při výkonu jejich funkcí. Další konkrétní pokyny, specifikované podle již podle různých oblastí činností nebo reagující na některé obtíže a problémy, obsahovaly oběžníky zemských národních výborů. Byly vydávány v následujících letech až do roku 1948.¹³⁶ František Čapka uvádí, že národní správa jako dočasná forma řízení podniků představovala přechodný krok ke znárodnění. Národní správce byl povinen řídit se směrnicemi a pokyny národních výborů, odpovídal jim za hospodaření a musel si vyžadovat jejich souhlas ve všech zásadních otázkách. V České Kamenici (a nejen tam) navíc národní správcovství představovalo silný mocenský nástroj v rukou MSK v čele s Adolfem Charousem, který si odebráním a přidělováním národních správ zajišťoval věrnost u svých „partyzánů“. Již v prvních měsících po květnu 1945 přicházely do pohraničí zájemci o národní správu v průmyslu, obchodě a řemeslech. K 1. 8. 1945 bylo v České Kamenici obsazeno 133 národních správ.¹³⁷ Ne všechny, ale byly přiděleny místním MNV, nejdůležitější průmyslové podniky byly spravovány správci, kteří byli dosazeni Zemským národním výborem v Praze,¹³⁸ Ministerstvem průmyslu v Praze¹³⁹ a Okresní správní komisí v Děčíně¹⁴⁰.

Další výrazný pokles německého obyvatelstva v České Kamenici přišel v červenci 1946. K 15. srpnu 1946 bylo ve městě přítomno pouhých 314 Němců, zůstali už opravdu jen nepostradatelní odborníci skupiny A, antifašisté (těch bylo ale už v květnu 1945 v České Kamenici minimálně) a Němci žijící ve smíšeném manželství. Osídlovací úřad viděl svůj hlavní úkol v tom, aby co nejrychleji a pokud možno operativně se vypořádal s úbytkem pracovních sil po odsunutých Němcích.¹⁴¹ V souladu s tímto tvrzením v České Kamenici rostl počet příchozích Čechů. Na konci dubna 1946 již přesáhl číslo 4 000. Poté chvíli stagnoval, dokonce

¹³⁵ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 113.

¹³⁶ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 113.

¹³⁷ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 60.

¹³⁸ Jednalo se o následující podniky: Adolf Geipel a syn – Továrna na obuv; Nákupní, prodejní a výrobní družstvo v Liberci – Č. Kamenice, národní správa na majetek nezletilého Františka Oldřicha Kinského; František Liebisch – mlýn; F. Knappe – textilní továrna.

¹³⁹ Jednalo se o podniky: Weser Flugzeugbau G.m.b.H, Rabštejn; R. Schiffner, koželužny,

¹⁴⁰ A. Renger, továrna na stroje; Fr. Büsche, Otto Zimmer, pily; Rudolf Rochelt, výroba kovového zboží; Marie Hieke, továrna oděvů; Leopold, továrna na dřevěnou obuv; Wenzel, pila – Jonsbach; Michal Eduard, zahradnictví, Frant. Beitlich – Hillbauer, velkoobchod se zemědělskými plodinami a s obilím; Trafika, Karel Smrž, Lékárna,

¹⁴¹ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 124.

i mírně poklesl. V srpnu 1946 se ale již dosáhl počtu 4 109 Čechů a od tohoto měsíce již jen rostl.¹⁴² V protikladu mu stál, jak dokládá tabulka č. 2, stálý pokles německého obyvatelstva.

Datum sčítání	15.9.1945	15.12.1945	30.6.1946	27.7.1946	15.8.1946	30.11.1946	30.4.1947
Počet Čechů	2006	3538	3995	3998	4109	4418	4576
Počet Němců	2843	3110	2730	1547	314	205	195
Celkem	4849	6648	6725	5545	4423	4623	4771

Tabulka č. 2 Početní stav českého a německého obyvatelstva v Č. Kamenici v rozmezí let 1945 - 1947

3. 5 Reemigrace a usídlování zahraničních krajanů

Početní stavy českého obyvatelstva v České Kamenici posílili i zahraniční reemigranti. 31. 7. 1945 se vláda oficiálně rozhodla vyzvat zahraniční krajany k návratu do vlasti. Realizací transferu bylo pověřeno ministerstvo ochrany práce a sociální péče. Zemědělské osídlování bylo uloženo ministerstvu zemědělství, nezemědělské osídlování zajišťoval Osídlovací úřad. Vláda přislíbila reemigrantům, že budou zařazeni do výrobního procesu podle svých dosavadních zaměstnání a povolání. Tento slib ale nebyl zcela reálný, v době, kdy se reemigranti dostali do pohraničí, byla nejvhodnější místa již obsazena.¹⁴³

Reemigrace nebyla pouze důsledkem potřeb osídlování pohraničí, ale také i výsledkem tlaku, který vyvíjeli zahraniční krajané.¹⁴⁴ Zpočátku byla reemigrace prováděna souběžně s repatriací občanů zavlčených během druhé světové války mimo svou vlast. Jaroslav Vaculík, ale poukazuje, že rychle probíhající proces osídlování pohraničí novými osídlenci z vnitrozemí nedával dostatečný prostor pro široce koncipovanou reemigrační akci. Ve vládním usnesení z 28. května 1946 se již reemigrantům neslibuje obdobné sociální a ekonomické postavení jaké měli v cizině, nýbrž jen zařazení do výrobního procesu podle odborných znalostí a v rámci daných možností. Budovatelský program třetí vlády Národní fronty a jeho konkretizace, dvouletý hospodářský plán, považovaly reemigraci Čechů a Slováků

¹⁴² SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 60.

¹⁴³ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 159.

¹⁴⁴ Tamtéž.

za součást národní mobilizace pracovních sil.¹⁴⁵ Vláda se rozhodla, že bude účinně podporovat plánovanou reemigraci, zejména se tedy postará, aby byli reemigranti po návratu do vlasti řádně usazeni. Předpokladem této reemigrace byl nejdříve soupis všech zájemců o reemigraci se zjištěním všech okolností ovlivňujících jejich návrat a usídlení v Československu (věk, odborná kvalifikace, počet atd.). Dále pak bylo nutné provést zjištění osídlovacích možností v Československu. Nejdůležitějším krokem byl ale výsledek jednání se zainteresovanými státy.¹⁴⁶ Reemigrace byla považována za složitější úkol než repatriace, protože bylo nutné vedle převozu osob také přepravit movitý majetek, smluvně zajistit nemovitý majetek a začlenit reemigranty do pracovního procesu.¹⁴⁷

V letech 1945 – 1946 probíhala reemigrace samovolně, nebyla ještě státem organizovaná. Nejprve přijížděli potomci českých evangelických rodin z Polska, dále ve větším počtu přicházeli Jugoslávii partyzáni, horníci z Francie a Belgie. Na konci léta pak byli demobilizováni vojáci z řad volyňských Čechů, kteří uplatňovali přednostní nárok na středněrolnická hospodářství. Dále přicházeli reemigranti z Německa, Rakouska a dalších zemí. Celkový počet těchto navrátilců byl přibližně 64 000, z toho 80% procent se uplatnilo v zemědělství, lesnictví, průmyslu a hornictví.¹⁴⁸

Rozdílný charakter měly reemigrace v letech 1947 – 1950. Osídlovací možnosti v zemědělství a živnostech se stále zmenšovaly. Vláda na tuto skutečnost reagovala usnesením z 10. ledna 1947, ve kterém se pravilo, že reemigranti nemohou počítat s přidělením zemědělských usedlostí nebo samostatných živností, a že budou umísťováni do pracovního poměru především jako průmysloví, zemědělství, stavební a lesní dělníci a horníci.¹⁴⁹ Vládním usnesením z 19. října 1948 pak byla reemigrace omezena pouze na osoby, které byly ochotny v Československu pracovat pouze v námezdním poměru a nepožadovaly přidělení zemědělských usedlostí nebo živností do soukromého vlastnictví. Zároveň bylo rozhodnuto ukončit transfer do 30. června 1949. Tento termín byl usnesením vlády

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 160.

¹⁴⁶ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 161.

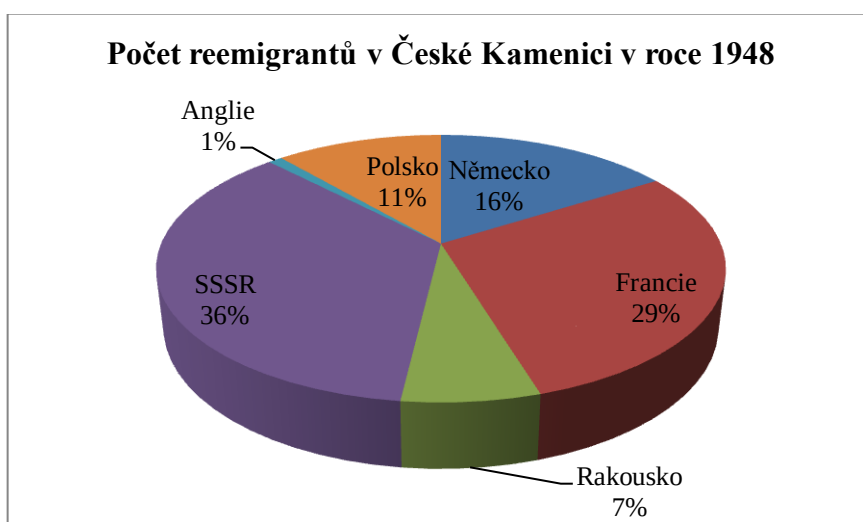
¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 165.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 166.

posunut na 31. prosince 1949. Individuální reemigrace byly povoleny do konce roku 1950.¹⁵⁰

V roce 1948 se v České Kamenici nacházelo přibližně 106 reemigrantů.¹⁵¹ Největší počet reemigrantů přišel z SSSR (přibližně 36%). Pokud se jednalo o navrátilce z Volyně a Podkarpatské Rusi obdrželi od československého ministerstva vnitra tzv. opční osvědčení. Vydáním opčního osvědčení, které bylo vždy pro celou rodinu společné, se staly všechny osoby v něm uvedené československými státními občany.¹⁵² Nepotřebovali tedy již o udělení československého státního občanství jako ostatní reemigranti (s výjimkou přesídlenců z Maďarska) žádat. Druhou nejpočetněji zastoupenou zemí v národnostním složení reemigrantů byla Francie (29%), následovalo ji Německo (16%), Polsko (11%), Rakousko (7%) a Anglie (pouze jeden reemigrant).¹⁵³

Graf č. 3 Procentuální vyčíslení počtu reemigrantů v České Kamenici v roce 1948

Původní profese reemigrantů příliš rozmanité nebyly (viz graf č. 4). Největší zastoupení zde měla dělnická profese (75%), dále byli zastoupeni úředníci (11%), zámečníci (5%), jeden obchodník, jeden zemědělec a jeden truhlář. Všichni dospělí reemigranti ze SSSR byli převážně dělníky, pouze jeden reemigrant, který ale přišel s početnou sedmičlennou rodinou, byl zemědělec. Zámečníci pocházeli z Polska a

¹⁵⁰ Tamtéž.

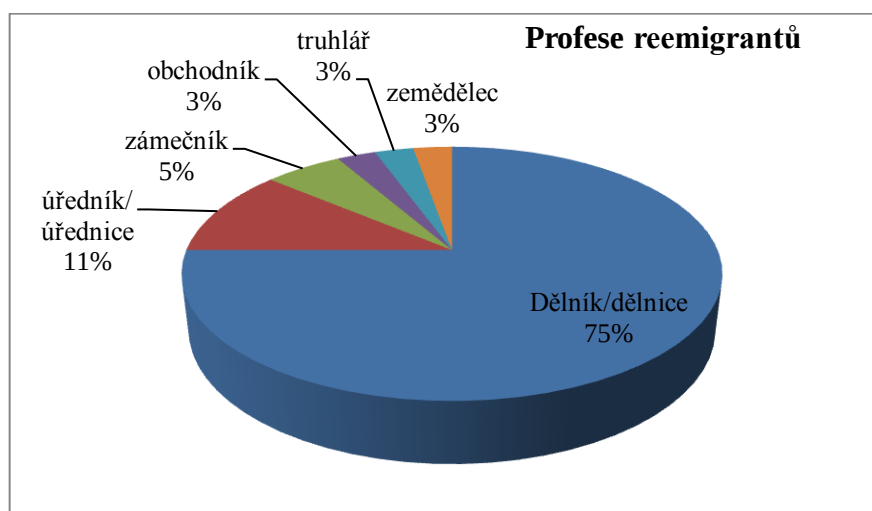
¹⁵¹ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, K – 120, i. č. 287.

¹⁵² Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 164.

¹⁵³ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, K – 120, i. č. 287.

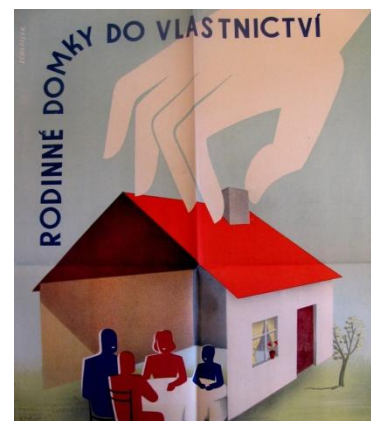
Německa.¹⁵⁴ Úředníci, jejichž počet dosahoval čísla čtyři, pocházeli z Rakouska, Francie, Anglie a SSSR, tedy z každého státu jeden.

ONV v Děčíně místní národní výbory upozornila, že všichni příchozí reemigranti nezbytně potřebují ošacení. Myslela tím zejména rodiny z Německa, které přišly bez veškerého movitého majetku, protože o všechno přišly během bombardování. Závěr zprávy končí, že *v některých rodinách jest ošacovací stav přímo katastrofální.*¹⁵⁵

Graf č. 4 Procentuální vyčíslení profesí reemigrantů v České Kamenici v roce 1948

Nejvíce reemigrantů dorazilo do děčínského okresu ze SSSR. Toto tvrzení ale neplatí plošně. Například do oblastí s tradicí sklářského průmyslu naopak dorazilo nejvíce reemigrantů z Německa. Toto tvrzení dokládá Kamenický Šenov, kde téměř 95% všech příchozích reemigrantů tvořili skláři z Německa. Naopak do oblastí děčínského okresu, kde mělo spíše tradici zemědělství a lesnictví, přicházeli reemigranti ze SSSR.¹⁵⁶ Většinu reemigrantů děčínského okresu ale tvořili dělníci,¹⁵⁷ kteří našli uplatnění v průmyslových podnicích, lesnictví a zemědělství. Jednalo se především o lidi nemajetné, pro které bylo pohraničí příležitostí, jak si vylepšit svoji sociální a ekonomickou situaci. Dosvědčuje to i již zmíněná citace týkající se akutního nedostatku šatstva a jiného základního vybavení reemigrantů.

Obr. č. 2 Plakát upozorňující na možnost dodatečně si podat žádost o rodinný dům

¹⁵⁴ SOkA Děčín, fond ONV Děčín, K – 120, i. č. 287.

¹⁵⁵ SOkA Děčín, fond ONV Děčín, K – 120, i. č. 287.

¹⁵⁶ SOkA Děčín, fond ONV Děčín, K – 120, i. č. 287.

¹⁵⁷ SOkA Děčín, fond ONV Děčín, K – 120, i. č. 287.

4. Příděly národních správ a konfiskátů do osobního vlastnictví

4. 1 Příděly národních správ

Na příkladu rodiny Františka Váni lze demonstrovat,¹⁵⁸ jak vypadal příchod, usazení se a nabytí majetku v České Kamenici (a samozřejmě i v jiných městech pohraničí). Rodina Františka Váni¹⁵⁹ přišla do České Kamenice z Píště (okres Pelhřimov) začátkem září 1945. Odpovídá tomu i policejní přihláška Františka Váni ze dne 7. září 1945.¹⁶⁰ Nastěhovali do domku v Horní Kamenici, který propadl konfiskaci podle dekretu č. 108/1945 Sb., a který převzali po Němci Františku Jindřichu Hornovi (nar. 1894), jenž byl ze svého domu v Horní Kamenici i s rodinou vystěhován do nedaleké Staré ulice, odkud byli 3. ledna 1946 odsunuti do sběrného tábora v Johnsbachu (dnešní Janská).¹⁶¹ Poté se zprávy o této rodině jako ztrácejí, zmínka je již pouze o jakémsi příbuzném Františka Jindřicha, o Heinrichu Hornovi (nar. 1878), který byl jako invalida odsunut ze sběrného tábora ve Starém městě v Děčíně v létě 1946, a o Antonii Hornové (nar. 1893), která při sčítání německého obyvatelstva 31. ledna 1946 žila v Horní Kamenici, v ulici Nábřežní, tedy nedaleko posledního bydliště rodiny Hornových. Domnívám se, že šlo o blízké příbuzné, kteří před konfiskací majetku mohli žít pospolu.

5. dubna 1946, tedy několik měsíců po odsunutí původního majitele domku, podal Fr. Váňa *Přihlášku k soupisu nepřátelského majetku, který propadl konfiskaci... Fondu národní obnovy v Praze*,¹⁶² kde si jako národní správce spravované zemědělské usedlosti požádal o přidělení domku. Bylo mu uloženo, aby neodkladně přihlásil k soupisu všechn majetek, který přijal do úschovy k vlastnímu užívání. Ačkoliv se jednalo o dům s menším hospodářstvím, sepsaný majetek nebyl nijak závratný. Například se zde nenacházelo žádné cennější vybavení jako například rozhlasový přijímač, obrazy, plastiky, přívěsné vozy, kočárky apod. Na soupisce se tak objevily například: postele, noční stolky, gauč, stoly, židle, šicí stroj,

¹⁵⁸ František Váňa se narodil 18. 11. 1909 v Píšti (okres Pelhřimov).

¹⁵⁹ Otec, matka a čtyři děti.

¹⁶⁰ Viz příloha č. 4.

¹⁶¹ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 67, i. č. 90.

¹⁶² Viz příloha č. 5.

lampy, jedny hodiny, deky, peřiny, polštáře, skříně atd. Vyplněná a podepsaná přihláška byla odevzdána ve výdejně potravinových lístků, kde došlo k jejímu úřednímu zanesení a navrácení kopie, která se na rozdíl od originálu zachovala dodnes.

V únoru 1947 si Fr. Váňa vyžádal domovský list z Píště, stejný krok učinila i jeho žena 6. května 1947. Dále si z Píště 6. května vyžádali tzv. vysvědčení o zachovalosti. 24. května NV v České Kamenici vydal Františku Váňovi Osvědčení o státní a národní spolehlivosti,¹⁶³ který byl určen k předložení úřadům ve věci návrhu prodeje domku v Horní Kamenici. 18. října 1947 byl sepsán návrh prodeje domku. V návrhu prodeje byl znovu jmenovitě vypsán majetek patřící k nemovitosti. Zajímavostí je, že zde byly vyčísleny i počty polštářů a peřin, tyče na záclony apod.¹⁶⁴ K jednotlivým položkám byla uvedena odhadní cena z roku 1938 a z roku 1947, dále bylo připojeno znehodnocení majetku a současná navržená cena k odprodeji. Například 5 peřin a 10 polštářů bylo v roce 1938 ceněno na 2 500 Kčs, v roce 1947 na 7 500 Kčs, navržená cena byla ovšem stanovena na 375 Kčs. Komise navrhla za odkup movitého vybavení částku 9 067 korun. Protože již ale bylo 3. října 1945 MNV 720 Kčs zapláceno, celková částka činila 8 347 Kčs. Dále komise navrhla zaplatit ve volných platidlech 2 345 Kčs¹⁶⁵ a zbytek částky splácet ve čtvrtletních splátkách. Konečné rozhodnutí o přidělu rodinného domku bylo vydáno 28. října 1949 v Liberci. Následovalo několik měsíců po převedení vlastnického podílu nemovitosti v Píšti na nejstaršího syna Františka Váni.¹⁶⁶ Přejímací cena domku i s příslušenstvím byla stanovena na 18 202 Kčs. František Čapka uvádí jako průměrnou cenu za jeden domek 37 480 Kčs.

¹⁶³ Viz příloha č.4 a příloha č. 7.

¹⁶⁴ Viz příloha č. 2.

¹⁶⁵ Z celé přejímací ceny musel přidělcce zaplatit v hotovosti jen 10% a zbývající částku mohl uhradit z vázaných vkladů a pokud jich neměl dostatek, mohl získat hypoteční půjčku. In: Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 151.

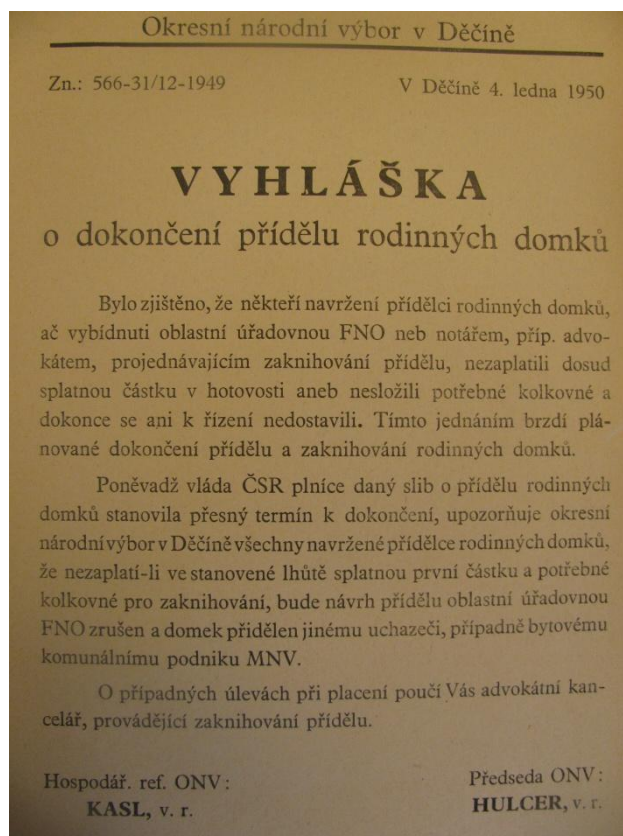
¹⁶⁶ Aby byl přiděl dokončen, musel Fr. Váňa převést vlastnický podíl domu v Píšti na svého teprve několik měsíců zletilého syna Františka.

Někteří uživatelé dlouho váhali s podáním přihlášky o přiděl rodinného domu v domnění, že jejich rodinný domek bude přidělen komunálnímu bytovému podniku nebo národnímu výboru, takže by v něm mohli dál bydlet jako nájemníci.¹⁶⁷ Z tohoto důvodu následovala poslední fáze přidělu, tzv. likvidační akce, při níž byl v jednotlivých obcích vyvěšen seznam všech rodinných domků, na něž dosud nebyla podána přihláška. Domky pak byly přidělovány kterémukoli zájemci, který se o ně přihlásil.

Nemovitosti, které nebyly začleněny ani přiděleny, byly do konce roku 1950 hromadně odevzdány do trvalé správy místním národním výborů.¹⁶⁸

4. 2 Příděly drobných živností

Příděl drobných živností, stejně jako rodinných domků, se nepodařilo do konce roku 1947 vyřešit, třebaže poutal od konce roku 1946 velkou pozornost osídlenců.¹⁶⁹ Koncem roku 1946 vyšly předpisy, které sice vnášely jistý řád do přípravy plánů potřebných k zajištění počáteční fáze přidělového řízení, ale k definitivní zákonné úpravě nedošlo. Podobně vyzněl i zákon č. 31 Sb., ze 14. února 1947 o zásadách rozdělování „nepřátelského“ majetku. Stále zde byly předkládány pouze možnosti, realizace se oddalovala.¹⁷⁰

Obr. č. 3 Vyhláška o dokončení přidělu rodinných domků

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 151.

¹⁶⁸ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005, s. 151.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 144.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 145.

Na podzim 1947 zesílil mezi politickými stranami „boj o živnostníka“. ¹⁷¹ Od září 1947 do prosince 1947 byly vyhlášeny ve všech pohraničních okresech tzv. rámcové plány. Stanovovaly, že přihlášku o přiděl si mohli podat národní správcové ustanovení před 2. květnem 1947, národní správci z řad protifašistického odboje, váleční a vojenští poškozcenci a oběti války a fašistické perzekuce a reemigranti. Podmínkou bylo československé státní občanství a bezúhonnost. Dále v nich byly uvedeny jmenovité seznamy živnostenských podniků určených pro přiděl. Většina nových živnostníků měla zaplatit státu obecnou hodnotu živnosti. Do února 1948 nebylo ale prakticky přidělové řízení zahájeno a většina nemovitostí byla spravována dosavadními národními správci. ¹⁷² Příděl živností se neobešel bez prvního „kádrování“, které již předznamenávalo „nové časy“. Krátce po únoru 1948 začala růst mezi živnostníky nejistota o vlastní budoucnost. Ta samozřejmě byla ještě silnější u živnostníků v pohraničí, protože ti neměli ke svým živnostem vlastnické právo. V létě a na podzim strach pomalu přecházel až v paniku. Hospodářská a zásobovací krize v létě 1948 musela mít svého viníka. Vina za černý trh a zásobovací problémy byla přesunuta na živnostníky a obchodníky. ¹⁷³ Živnostenský stav tak nastoupil cestu k záhubě. Likvidace soukromých živností byla zahájena od roku 1949.

¹⁷¹ Tamtéž. s. 145.

¹⁷² Tamtéž. s. 146.

¹⁷³ Tamtéž. s. 149.

5. Německé obyvatelstvo v České Kamenici po roce 1945

5. 1 Postavení německého obyvatelstva v České Kamenici po květnu 1945

Konec války vnesl mezi německé obyvatelstvo v České Kamenici stejně jako jinde po Československu obavy z příštích událostí. Na některých místech německé obyvatelstvo Čech propadlo masové psychóze strachu z globální odplaty. V prvních dnech a týdnech po osvobození spáchaly stovky Němců sebevraždu.¹⁷⁴ Tomáš Staněk to přičítá jednak pocitu viny za konkrétní činy spáchané v době okupace i před ní, a také celkové nejistotě, ztrátě existenčních perspektiv.

V první etapě po osvobození zasáhla všechny vrstvy českého obyvatelstva prudká vlna nacionálního radikalismu.¹⁷⁵ Za nekompromisní zúčtování s nacisty a za rychlé vysídlení co největšího počtu Němců se stavěly všechny politické síly. Mezi obzvlášť aktivní se řadili komunisté a národní socialisté.¹⁷⁶ Poválečnou euforií smísenou s nenávistnou dikcí vůči všemu německému a maďarskému se ale také nechala unést jedna z nevyšších autorit Československého státu, prezident Edvard Beneš. Při projevu na Staroměstském náměstí 16. května 1945 hovořil o „nekompromisním vylikvidování Němců a Maďarů“¹⁷⁷ Stejný obrat použil Beneš i při slavnostním projevu v Brně o čtyři dny dříve, 12. května 1945. Smuteční projev, který Beneš přednesl 10. 6. 1945 při tryzně v Lidicích, potvrdil, koho měl na mysli, hovořil-li dříve o nekompromisním vylikvidování, *naše Němce a Maďary*. Svou řeč v Lidicích končí výhrůžným frazémem: „*Neboť nezapomínejte, že boží mlýny melou pomalu, ale jistě!*“¹⁷⁸ Nejen nacionálně vyhraněné postoje obyvatelstva, ale také stávající pozice Němců jako poraženého národa a jim prisuzovaná „kolektivní vina“ poznamenaly po osvobození každodenní kontakt mezi českým a německým obyvatelstvem.

Postavení německého obyvatelstva v po květnu 1945 ovlivňovala celá řada právních norem a exekutivních směrnic. Tomáš Staněk připomíná, že v prvním

¹⁷⁴ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 55.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 56.

¹⁷⁶ Staněk, T.: Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování, Praha 2005, s. 13.

¹⁷⁷ Beneš, E.: Odsun Němců z Československa. Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940 – 1947. Praha 2002, s. 139.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 144 – 145.

poválečném období neměli Němci s výjimkou uznávaných antifašistů nárok na přiděly masa, mléka (u osob ve stáří nad let) a mléčných výrobků, vajec, mouky, bílého pečiva a dalších druhů potravin. Dávky byly v průměru stanoveny ve stejné výši, jakou měli za okupace Židé.¹⁷⁹ Tento nedostatek jídla potvrzuje i německá pamětnice F.S. z Kamenického Šenova,¹⁸⁰ která vzpomínala na akutní nedostatek jídla v prvních dnech a týdnech po osvobození. „Jednou k nám přišli sovětští vojáci, abychom jim uvařili čaj, my ho ale neměli, stejně jako jídlo, natož, abychom ho mohli osladit, jak si přáli. Voják mě ale ujistil, že to zařídí. Za chvíli se vrátil s pytlek cukru a nějakým čajem. Čaj jsme jim tehdy skutečně uvařili, ten cukr nám poté nechali a my ho jedli po hrstech. Nic jiného jsme už neměli, tak nízké byly přiděly“ V období čtyř týdnů (23. 7. – 19. 8. 1945) obdrželi Němci starší 6 let potravinové lístky, za něž si mohli pořídit 7 300 g chleba, 300 g poživatin (luštěniny, kroupy, ovesné vločky), 125 g kávové náhražky, 8 kg brambor (pokud nebyli samozásobiteli), 140 g másla, 300 g umělých jedlých tuků a 1 200 g cukru. Děti do 6 let měly kromě lístků na chléb, poživatiny, kávovinovou náhražku, brambory a máslo nárok také na 250 g umělého medu a čtvrt litru mléka denně. Pamětnice F. S. si vybavila i paradoxní situaci, kdy jim neznámí Češi dali za dveře hrnec s polévkou. Jejich rodina se ale tak bála, že by mohla být otrávená, že ji nejprve dali ochutnat kočce. Poté chvíli vyčkávali, co se s ní bude dít. Nakonec je ale hlad přemohl a polévku snědli, aniž by vyčkali, jak dopadne kočka. Samozřejmě že polévka byla v pořádku. Tato, dnes již spíše úsměvná příhoda, dobře dokládá, jak moc se sebe noví sousedé báli.

¹⁷⁹ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 78.

¹⁸⁰ F.S. se narodila v roce 1933 v Praze. Během války se dostala se svou matkou a sestrou za příbuznými na Žatecko, otec musel narukovat. 9. 1. 1943 ji na následky podzimní sklizně chmelu zemřela matka na zápal pohrudnice. F.S. byla poté poslána k příbuzným do Kamenického Šenova, její sestra zůstala až do odsunu v roce 1946 v Žatci. Její otec, který se vrátil z vojenské služby do Žatce, se náhodně dostal na začátku června 1945 na žatecké náměstí, kde akorát probíhalo shromažďování všech německých mužů od 14 let. F. S. vyprávěla, že otec při dalších událostech předcházejících odsunu zažil velký otřes. Údajně měl být týrán máčením v sudu apod. 12. 5. 1945 byl otec F. S. odsunut do západního Německa. F. S. měla být poslána za ním, ale než dorazila potřebná dokumentace, její otec spáchal sebevraždu. Nedokázal se smířit s podmínkami, v nichž musel žít. Neměl téměř kde bydlet, spal na seně a okolí se k němu chovalo spíše nepřátelsky. Sestra F.C. byla odsunuta společně se žateckou tetou v roce 1946 do Mnichova. Obě sestry se znovu setkaly až v roce 1953, kdy bylo F.C. dovoleno vycestovat do Mnichova. Ačkoliv byla F.C. svými příbuznými prošena, aby se do Československa nevracela, přesto se vrátila, byla už totiž v Kamenickém Šenově vdaná. F.C. s částí rodiny nebyla nikdy z Kamenického Šenova odsunuta, napomohla tomu jednak skutečnost, že maminka jejího strýce byla Češka a také i to, že se jednalo o skláře – odborníky.

Život „nepřátel státu“, jak teď byli Němci podle nové dikce nazýváni, ovlivnily vyšlé dekrety prezidenta republiky, které v masovém měřítku změnily majetkové poměry německého obyvatelstva.¹⁸¹ Omezeno bylo rovněž disponování německých občanů s penězi. Jakýkoliv příjem, který se pohyboval nad 2 000 Kč měsíčně, musel být převeden pouze na vázaný účet příjemce. Němci rovněž nemohli disponovat s většími finančními částkami, dále museli složit do vázané úschovy všechny cenné věci.¹⁸² Mnohem nevýhodnější než pro slovanské obyvatelstvo byla pro Němce výměna říšských marek.

Diskriminační nařízení vůči Němcům proběhla i ve školství, kultuře a náboženství. 18. května 1945 ministerstvo školství a osvěty oznámilo, že německým dětem bude nadále zakázán přístup do českých škol. V červnu následovalo zrušení veškerých německých veřejných i soukromých škol, včetně ústavů pro tělesně a duševně postižené a pro děti předškolního věku. Otázky školní docházky se měly řešit až později.¹⁸³ Omezovány byly také bohoslužby v německém jazyce, někdy byly Němcům odpírány i jiné církevní obřady.¹⁸⁴

Němci museli být, pokud nebyli internováni, přihlášení k pobytu, dále museli nosit povinné označení, většinou bílou pásku přes rukáv (říšští Němci nosili žlutou a antifašisté červenou). V jednotlivých lokalitách byla zaváděna pracovní povinnost německého obyvatelstva. K nasazení mohlo dojít nejen v místě bydliště, ale také ve vzdálenější lokalitě. Na rodinné důvody nebyl brán zřetel. Často došlo k situacím, že část rodiny byla odsunuta a část zůstala kvůli pracovní povinnosti. Bylo běžné, že Němci po nějakou dobu pracovali bez jakékoli peněžní náhrady.

Němcům byl rovněž zakázán volný pohyb bez zvláštního povolení, dále platil zákaz vycházení po určité hodině. Příslušníci německé národnosti nemohli užívat veřejné dopravní prostředky, jejich korespondence podléhala cenzuře. Němci museli rovněž odevzdat rozhlasové přijímače. Úskalím bylo i nakupování, pro

¹⁸¹ *Dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb., ze dne 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkověprávních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů. Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., ze dne 21. června 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a německého národa. Dekret prezidenta republiky č. 27/1945 Sb., ze dne 17. července 1945 o jednotném řízení vnitřního osídlení. Dekret prezidenta republiky č. 28/1945 Sb., ze dne 20. července 1945 o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci.*

¹⁸² Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 80.

¹⁸³ Tamtéž, s. 80.

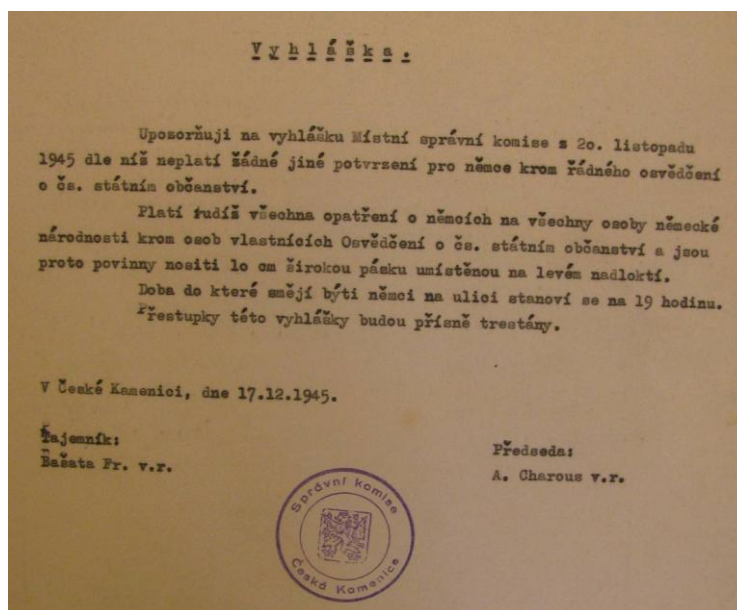
¹⁸⁴ Tamtéž, s. 80.

Němce byla vymezena krátká doba před uzavřením, nemluvili-li česky, mohlo se jim stát, že nebyli ani obslouženi.

Německé obyvatelstvo mělo zapovězeno zdržovat se na veřejných prostranstvích, než byla nezbytně nutná doba, navštěvovat kina, divadla, restaurace, veřejné lázně a různé kulturní události. Při setkání s uniformovanou osobou musel každý Němec sejmout pokrývku hlavy. Na důkaz naprostého opovržení se často v oficiálních textech vyskytlo etnonymum Němec s malým počátečním písmenem.¹⁸⁵ Tuto skutečnost potvrzuje i obrázek č. 1. Předmětem ostré kritiky byl i styk českých občanů s Němci, často to byl důvod nejen k opovržení, ale třeba i k soudnímu vyšetřování.¹⁸⁶

Po osvobození České Kamenice Národní výbor sice nebyl podněcovatelem svévolného násilí vůči Němcům, ale pokud byla ve městě a v okolí

armáda, která si svévolně činila, co chtěla, ani mu nemohl nijak výrazně zabránit. Po částečném zklidnění situace byla všechna všeobecná diskriminační nařízení vůči Němcům uplatňována, a to i za situace, že téměř všichni členové MNV žili ve smíšených manželstvích. Násilnosti ve městě a v přilehlém internačním táboře Rabštejně se mnohem více zhoršily s příchodem štkp. Dovy a později i „partyzána“ Adolfa Charouse. První, kdo pocítili Dovarovu revoluční nadšení byli českokameničtí Němci,¹⁸⁷ kterým bylo oznámeno, že ty osoby, jež nemají pracovní poměr, budou odsunuty. Někteří obyvatelé neunesli představu, že budou muset opustit své domovy a spáchali sebevraždu. V České Kamenici je doloženo na 26

Obr. č. 1 Vyhláška MSK Česká Kamenice ve věci nařízení vůči Němcům

¹⁸⁵ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 83.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 80.

¹⁸⁷ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 175.

takových případů.¹⁸⁸ Dovara, snad proto, aby mohl dokázat svou nepostradatelnost, potřeboval zatýkat „údajné nepřátele“ národa a odhalovat protistátní spiknutí.¹⁸⁹ K internaci všech, které prohlásil za nacisty, kolaboranty a zrádce, využíval českokamenické soudní vězení, které ale, jak vyplývá z dopisu, jenž došel na MNV 30. července 1945 z krajského soudu, nebylo dosud obsazeno a uvedeno v činnost. Proto nemohla být v činnosti ani soudní věznice, respektive nikdo nesměl být převzat do soudní vazby. Autorem posledního odstavce zmiňovaného dopisu by ale metaforicky mohl být Pilát Ponský. „*Jestli však místnosti věznice a vězeňského zařízení byly zabrány místním národním výborem a používá-li jich tento pro zajišťování svých politických vězňů, není proti tomu žádných námitek, ale pak funguje tato věznice jako policejní* (podtrženo v původním provedení), *za níž odpovídá jen a výlučně místní národní výbor, a je proto věcí jeho, aby se sám o vše, co s tím souvisí, tj. hlavně o dozor nad vězni a o jejich stravování, postaral.*“¹⁹⁰ A že se národní výbor v čele s Charousem „staral“. Po často velice brutálním výsledku byli zadrženi posláni do Rabštejna či předáni dalším vyšetřovacím úřadům.

Další událostí, jež vykreslila chmurný obraz České Kamenice v poválečné době, byla vražda „pro pár svršků“. 30. srpna 1945 byla na kopci Maiberg nalezena mrtvola neznámého muže. Vyšetřováním se ukázalo, že jde o německého mladého muže Karla Krauseho narozeného v roce 1918 v Horní Kamenici. Bylo zjištěno, že Krausovi kdosi prostřelil hlavu, mrtvola byla navíc nalezena bez bot. Karel Krause se musel, několik dní před svou smrtí, vystěhovat se ze svého domku, který byl posléze přidělen Čechovi Karlu Povolnému. Karel Krause z obavy, aby nemusel zanechat v domku své oblečení a boty a také oblečení své rodiny, sbalil tyto svršky do několika kufrů a odnesl je do kůlny k sousedovi. Jeho počínání ale nezůstalo beze svědků. Karel Povolný vše viděl a také to oznámil komisaři Jaroslavu Novákovi, který si nechal okamžitě Krauseho předvolat. Tomu bylo nařízeno, aby s sebou přinesl i všechny uschované věci. S nimi se ale komisař nejspíše nespokojil. Ještě téhož dne odvedl společně s tajemníkem Josefem Novým Krauseho za obec Filipov, na blízký zalesněný vrch Maiberg, kde ho zastřelil, údajně na útěku. Vrah Jaroslav Novák (nar. 1919) vypověděl, že Krause byl od roku 1937 organizován u SdP a od roku 1938 u SNDAP, a že jeho chování po návratu z vojenské služby bylo

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 175.

¹⁸⁹ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 175.

¹⁹⁰ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 58.

vzpurné a vyzývavé. Dále vypověděl, že Krause chtěl přes hranice přenést další zatajené cennosti. Novák uvedl, že zabitý Krause byl napojen vérvolfy. Novák ani Novotný zastřelení Krauseho nenahlásili. Jejich zdůvodnění, proč tak neučinili, bylo prosté. Když se Novák vrátil zpět do úřadu, čekalo na něj několik zájemců o správcovství a on neměl čas to řešit. To samé se opakovalo i příští den a pak na to *v návalu práce zapomněl* (citovaná slova Nováka). Stejně důvody uvedl i Novotný. Připomeňme jen, že podle lékařského nálezu byl Krause zabit dvěma střelnými ranami, jednou do boku, druhou do hlavy. Novák vrchol své výpovědi staví na faktu, že několik dnů po události přinesl nový nájemník Krauseho domku, Karel Povolný, fotoaparát, který chtěl zastřelený zcizit a přenést přes hranice.¹⁹¹ Tím dal jasně znát, na čí straně stojí právo.

5. 2 Internační tábor Rabštejn

Projevy prezidenta Beneše ke konci války dávaly jasně na srozuměnou, že lidé bez rozdílů národností, kteří se aktivně podíleli na nacistické správě, měli podíl na perzekuci československých občanů apod., budou přísně potrestáni. *„Společně s ostatními Slovy si především očistíme svou vlast od živlů, které k nám nepatří a nikdy patřit nebudou, tak aby pangermánský útok proti nám se již nikdy nemohl opakovat. Z našich hranic z roku 1938 máme v úmyslu odstranit jak fašistické a nepřátelské Maďary, tak i všechny nepřátelské Němce a v úsilí v tom nepřestaneme, dokud nedosáhneme svého cíle. Vlastizrádné spolupracovníky nepřátelských Němců a Maďarů stihne zasloužený trest.“*¹⁹² Odsunu a potrestání nacistických zločinců a přísluhovačů mělo pomoci zřízení a používání táborových zařízení. Legislativní oporu potrestání poskytoval *Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech*¹⁹³, tzv. velký retribuční dekret, a *Dekret prezidenta republiky č. 17/1945 Sb., o Národním soudu*.¹⁹⁴ Německé obyvatelstvo, považováno za „státně nespolehlivé“, bylo ve značném počtu zatýkáno, zajišťováno a internováno, často za nepodložená obvinění, která přicházela ve velkém počtu i cestou anonymních udání.

¹⁹¹ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, K – 107, i. č. 280.

¹⁹² Beneš, E.: Odsun Němců z Československa. Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940 – 1947. Praha 2002, s. 131.

¹⁹³ Z 19. června 1945.

¹⁹⁴ Z 19. června 1945.

Pokyny týkající se zajišťování a internace byly zpočátku ústředními orgány formulovány jen velmi obecně, konkrétněji je rozpracovávaly nebo ve vlastní kompetenci samostatně vydávaly národní výbory (nebo správní komise), bezpečnostní orgány a někdy i vojenská velitelství.¹⁹⁵ Masové zatýkání a internování podezřelých osob v Sudetech začalo velmi brzy po převzetí moci československými úřady. Petr Joza uvádí, že po vydání retribučního dekretu se jednalo o desítky tisíc lidí. Pro takový počet nestačila běžná soudní vězení, a jak již bylo zmíněno, byly zřizovány zvláštní tábory. Ty vznikaly zpočátku živelně, většinou v prostorách bývalých táborů pro válečné zajatce a totálně nasazené dělníky. Tak zvaným „zřizovatelem“ internačních táborů nebyla jen státní správa nebo armáda, ale také obce a některé průmyslové podniky, které si tak zajišťovaly pracovní síly. Jako internační zařízení v prvních týdnech sloužila provizorně upravená zařízení, jako byly například kasárny, sály kin a hostinců, vyprázdněné veřejné budovy, školy apod. V první fázi byly společně internovány jak osoby zajištěné pro provinění, které stíhaly retribuční dekrety, tak lidé určené k odsunu a váleční zajatci.¹⁹⁶ Během léta 1945 došlo k postupné diferenciaci mezi jednotlivými tábory. Naprostá většina teď sloužila jako tábory „odsunové“ nebo „sběrné“ před „evakuací“ německého civilního obyvatelstva.¹⁹⁷

Petr Joza uvádí, že v okrese Děčín probíhalo zatýkání na různých místech různě – podle toho, kdo byl evakuací pověřen. Obecně platilo, že armáda a SNB se při zatýkání chovaly většinou korektně. Zatímco „revoluční gardy“ dokázaly páchat nejhrubší násilí. Na Českokamenicku obstarávali zatýkání „partyzáni“, kteří oblečení do různých součástí německých uniforem objížděli předem vytipované domy a zajišťovali podezřelé. Ty pak nutili, aby si v nákladním autě lehli břichem na zem, vezený náklad prozrazoval pouze voják se samopalem.¹⁹⁸ Nejlépe zajištěným lágrem na území Děčínska byl bývalý koncentrační tábor Rabštejn, který mohl poměrně snadno a bez úprav navázat na svou nedávnou minulost. Další tábory v děčínském okrese se nacházely ve Starém Městě v Děčíně, v Děčíně Loubí,

¹⁹⁵ Staněk, T.: Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování, Praha 2005, s. 77.

¹⁹⁶ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 159.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 79.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 79.

v Benešově nad Ploučnicí, v Jonsbachu (Janská), v Dolní Kamenici, v Hřensku, v Libouchci, v Býnově, v Děčíně v Podmoklech a v Maxičkách.¹⁹⁹

Osoby zatčené na základě retribučního dekretu byly předávány do rabštejnského koncentračního tábora, který se nejlépe hodil k internaci osob pokládaných za nacistické zločince. Ovšem váleční zločinci z České Kamenice a okolí, většinou šlo důstojníci strážního oddílu SS, si byli velmi dobře vědomi hrozícího nebezpečí, a proto ještě před koncem války prchli do amerického zajetí nebo do ilegality.²⁰⁰ Do tábora byli internováni především členové NSDAP a přidružených organizací (SA, HJ, NSF apod.)²⁰¹ na nejnižší úrovni, kterým kromě členství nemohl být prokázán žádný konkrétní trestní čin.²⁰² V táboře se tak sešli například učitelé, pro které členství v NSDAP bylo pro výkon povolání povinné, nezletilí mladíci z HJ a také lidé, již byli zatčeni na základě udání, které často vycházelo z touhy po majetku, z pomsty nebo i z jiných důvodů. Výběr toho, kdo bude či nebude zadržen, se spíše odvíjel od vztahů s místními Čechy a německými komunisty než od skutečných provinění. Jak uvádí Petr Joza, jako důvod k zatčení stačilo nařčení *kradl Čechům v roce 1938* nebo *nepřítel Čechů*. Proti těmto univerzálním formulákům neexistovala obrana, zpočátku se totiž prováděla pouze internace ne vyšetřování. Internace se stala silným nástrojem v rukou „zlatokopů“, kteří se chtěli zmocnit majetku zadržených.

Na rozdíl od válečného období nebyla hlavním důvodem existence tábora otrocká práce, ale vyšetřování politické činnosti vězňů a čekání na soud. Tábor tak svou funkcí připomínal spíše vazební věznici.²⁰³ Ovšem do 29. 8. 1945, kdy bylo v táboře internováno 892 osob, bylo vyslechnuto pouze 20 z nich. Do konce existence tábora, nebyli mnozí vůbec vyšetřováni a někteří byli přímo z vazby převedeni do sběrných táborů a odsunuti, aniž by se dozvěděli důvod svého zatčení.

Podmínky, které v táboře panovaly, výrazně připomínaly podobu koncentračního tábora Rabštejn za války, pouze s tou výjimkou, že nápis nad vstupem již nebyl v němčině, ale byl přeložen do češtiny, a že nyní byla v táboře úmrtnost vězňů dvojnásobně vyšší. Kolem tábora zůstal zachován elektrickým

¹⁹⁹ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 58.

²⁰⁰ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 151.

²⁰¹ Sturmabteilung, Hitlerjugend, Nationalsozialistische Frauenschaft.

²⁰² Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 151.

²⁰³ Tamtéž, s. 155.

proudem nabitý plot, vězni byli ubytováni v dřevěných barácích, které museli čtyřikrát denně vytírat, což způsobovalo stálou vlhkost a vtíravou zimu uvnitř ubikací.

Krátce po osvobození byl tábor v kompetenci armády, poté správu převzal Sbor národní bezpečnosti, přičemž vedení tábora se řídilo dispozicemi Okresní správní komise v Děčíně (OSK). Strážní službu však i nadále zajišťovali titíž strážci. Kromě nich zde ještě sloužili „partyzáni“, část z nich pocházela z menšinových rodin z okolí Kamenického Šenova, a někteří se s vězni osobně znali. O to děsivější jsou ale činy, jichž se tato jednotka na vězních dopouštěla. Partyzáni pravděpodobně podléhali Revoluční gardě „Pěst“, která postupně převzala ostrahu všech táborů pro Němce v okrese podléhající OSK Děčín.²⁰⁴ Počet vězňů byl proměnlivý, závisel na „dodávkách“ zatčených. K 15. 9. 1945 se v táboře nacházelo až 1018 vězňů.

Vězni v táboře byli rozděleni na dvě hlavní části, na bývalé příslušníky SS, kteří byli v naprosté izolaci a nesměli být nasazováni na práci mimo ani uvnitř tábora, a na zbytek zatčených, již se s ostrahou zúčastňovali pracovního procesu. Hlavní příčinou téměř dvojnásobného počtu úmrtí oproti válce nebylo vysoké pracovní nasazení, nýbrž sadistické mučení. To začalo ihned s příchodem do tábora. Strážní vybavení obušky, elektrickými kabely a latěmi se vrhali na nově příchozí a byli je až do bezvědomí. Dozorci často nutili vězně, aby se byli navzájem, spokojeni byli teprve tehdy, když vybraná oběť byla ubita k smrti.

Gestapácké manýry byly doplněny dalším přejatým modelem z koncentračních táborů, „vězeňskou samosprávou“. Ta spolupracovala s dozorcí a měla i pravomoc udělovat tělesné tresty. Ne všichni vězni byli násilníci, jen opravdu malé procento z nich bylo ochotno se k tomu propůjčit. Nejbrutálnější postavou poválečné historie tábora byl bezesporu velitel samosprávy – táborový straší Helmut Kuhn z Brém, válečný zajatec, který přišel do tábora 6. 6. 1945.²⁰⁵ Fyzické týrání bylo hlavně v počáteční existenci tábora jeho každodenní součástí. U dozorců bylo rovněž oblíbené střelení „vězňů na útěku“. Tato zvrhlá zábava získala natolik na popularitě, že někteří armádní důstojníci kvůli ní přijížděli až z Krásné

²⁰⁴ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 153.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 160.

Lípy a Rumburku.²⁰⁶ Ne všichni strážní schvalovali, co se v táboře dělo. Otevřená pomoc ovšem nepřicházela v úvahu, mohla být totiž vykládána jako nadržování Němcům, což byl podle retribučního dekretu trestný čin. Přítrž každodennímu násilí udělalo až sesazení Helmuta Kohna z funkce táborového kápa. Předcházel mu útěk MUDr. Margrafa. Výsledkem vyšetřování tohoto útěku byla zpráva o údajné ilegální činnosti v závodě WGF, která vedla k vyslání vyšetřovací ministerské komise.²⁰⁷ Od Kuhnova odstranění se strážní drželi více zpátky, zatímco v červenci 1945 zemřelo v táboře 25 vězňů, v srpnu jeden a v září čtyři.²⁰⁸ Na tento pokles měla samozřejmě vliv i regulace činnosti internačních táborů ze strany státu a také zájem humanitárních organizací a zahraničního tisku. Od srpna 1945 začal stát prostřednictvím ministerstva vnitra a zemského národního výboru regulovat vyhláškami a oběžníky činnost táborů. Například bylo nařízeno propustit děti do 14 let, dále přesunout ihned internované osoby z nevyhovujících táborů do vhodných budov, kde přečkají zimu atd.²⁰⁹ 17. 9. 1945 byla také vydána jednotná směrnice pro fungování internačních táborů, tzv. *Domácí řád pro internační tábory*.²¹⁰ Také bylo zamezeno dalšímu užívání pojmu *koncentrační tábor*, poněvadž budil nežádoucí asociace. Toto pojmenování bylo nahrazeno souslovím *internační tábor*, přičemž i tento výraz byl časem nahrazen *internačním střediskem*.

K 21. 10. 1945 byl internační tábor v Rabštejně převeden pod správu OSK Děčín a jeho provoz byl plně hrazen přímo z okresního rozpočtu. Toto převzetí patrně znamenalo definitivní konec násilností, protože OSK začala postupně měnit dosavadní strážce za své zaměstnance.²¹¹ Pro vězně tato opatření znamenala zlepšení životních podmínek a také navázání kontaktů se svými rodinami. Strážní nyní nebyli tak přísní a nechali vězňům mnohem větší volnost. Důsledkem byly zvýšené počty útěků.

Po změně internačního tábora na středisko v roce 1946 se situace v táboře pronikavě zlidštila. Vězňové měli po práci (za kterou ale nebyli placeni) svůj volný čas, který mohli naplnit návštěvou příbuzných. Za těchto podmínek opět

²⁰⁶ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 163.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 165.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 165.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 167.

²¹⁰ SOKA Děčín, fond *ONV Děčín*, K – 163, i. č. 302.

²¹¹ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 167.

výrazně stouply počty úteků, uprchlé vězně ostatně už nikdo ani nepronásledoval. Bylo stejně otázkou času, než by došlo k jejich odsunu. K 25. 9. 1946 byl tábor definitivně zrušen.²¹²

5. 3 K postavení některých skupin německého obyvatelstva v České Kamenici.

5. 3. 1 Antifašisté

V prvních týdnech po osvobození byli v Československu za antifašisty považováni především předváleční členové KSČ a DSAP a navrátilci z vězení a koncentračních táborů. V tomto období nebyl postup, kdo bude a kdo nebude uznán za antifašistu jednotný. Prověření antifašisté mohli uplatňovat nárok na stejné potravinové příděly, jaké měli Češi, měli být vyjmuti z místních odsunů, neměli se na ně vztahovat pokyny k soustřeďování a pracovnímu nasazování.²¹³ Prověřování antifašistů,²¹⁴ zda-li se aktivně účastnili na protifašistickém odboji, a mají-li proto nárok na vyjmutí z konfiskace zemědělského majetku, prováděly v tomto období MNV (MSK) a hlavně bezpečností referáty ONV (OSK). Němečtí antifašisté se zpočátku v řadě míst podíleli na utváření nové správy. Například v Děčíně byl 9. 5. 1945 ustanoven Revoluční národní výbor, jehož prvním předsedou byl zvolen německý antifašista Albert Allert. Po dvou dnech ho ovšem vystřídal český odbojář František Eret.

Postoje úřadů i českého obyvatelstva k prověřeným antifašistům a vůbec k osobám, které žádaly o některé osvědčení o zachování nebo vrácení státního občanství znamenalo za dané situace významné úlevy a také určitou morální satisfakci. Pokud se ale antifašisté neprokázali aktivní účastí v boji za osvobození Československa, nevztahovaly se na ně výjimky z konfiskace zemědělského majetku.

V České Kamenici bylo k 12. září 1945 přibližně 28 antifašistů,²¹⁵ 15 z nich se aktivně podílelo na boji proti nacismu, a to v ilegální skupině Röstbeck – Nickel

²¹² SOkA Děčín, fond *ONV Děčín*, K – 163, i. č. 302.

²¹³ Staněk, T.: *Odsun Němců z Československa*, Praha 1991, s. 143.

²¹⁴ Viz příloha č. 8.

²¹⁵ Jsou zde započítáni i členové jejich rodin.

– Plasil – Hanousek.²¹⁶ Ovšem 15. 9. 1945 MSK Česká Kamenice informovala OSK Děčín, že se v České Kamenici nacházeli pod ochranou pouze dva antifašisté. Dne 4. října dorazil do České Kamenice oběžník z OSK v Děčíně v Podmoklech, v němž bylo oznámeno, že antifašisté I.skupiny si mohou při dobrovolném odchodu vzít s sebou veškerý svůj majetek, dále, že antifašisté II skupiny.²¹⁷ si mohou při odchodu vzít na osobu zavazadlo o váze 100 kg a 20 kg potravin. V oběžníku bylo také upozorněno na fakt, aby si němečtí antifašisté brali skutečně jen svůj majetek a aby neodešli sklářští odborníci.

Němci, kterým se mělo zachovat československé občanství, ztratily v důsledku postupu mimo rámec platných předpisů část svého majetku. 20. 11. 1945 vydala MSK v České Kamenici *vyhlášku ve věci označování Němců a používání různých výhod*, podle které neplatilo jiné potvrzení pro Němce než řádné osvědčení o československém státním občanství. Navíc všechna prozatímní osvědčení o československém státním občanství vydaná po 5. květnu 1945 kýmkoliv na jakémkoliv podkladě byla považována za neplatná. Němci, kteří tedy tuto podmínku nesplňovali, museli být také označeni bílou páskou, také se na ně dále vztahovala další diskriminační opatření. Nebyl brán zřetel ani na situace, kdy si Němci o československé státní občanství požádali.²¹⁸

5. 3. 2 Národnostně smíšená manželství.

S opatřeními zaměřenými proti občanům německé národnosti v Československu začala být stále aktuálnější otázka národnostně smíšených manželství. 2. srpna 1945 vyšel Ústavní dekret prezidenta republiky č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, který tento problém řešil. § 4 výše uvedeného dekretu nařizoval, aby provdané ženy a nezletilé děti ve smíšeném manželství byly posuzovány samostatně. Podle dekretu mohly německé manželky a nezletilé ženy československých občanů požádat o vrácení československého státního občanství ve lhůtě do 6 měsíců od 10. srpna 1945. Dále bylo nabádáno, aby jejich žádosti byly

²¹⁶ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 60.

²¹⁷ Tedy ti, kteří byli členy sociálně demokratické nebo komunistické strany do roku 1938 a nevstoupili do NSDAP a do dalších přidružených organizací.

²¹⁸ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 60.

posuzovány „blahovolně“. Do rozhodnutí o přiřčení občanství měli být žadatelé považováni za československé státní občany. Projednávání žádostí Němek – manželek osvědčených Čechů a Slováků – bylo ale mnohdy velice zdoluhavé. Proto oběžník ministerstva vnitra z 13. listopadu 1945 požadoval, aby žádosti těchto osob byly vyřizovány urychleně.²¹⁹

Mnohem složitější situaci ale měly ženy české národnosti provdané za Němce. Na základě dekretu č. 33/1945 byla přijata zásada, že Češky provdané za Němce, kteří ztratili československé státní občanství, toto občanství nepozbyly, pokud se ovšem samy a bez nátlaku nepřihlásily k německé národnosti. Největší potíže v souvislosti se smíšenými manželstvími vyvstávaly v okamžiku řešení konkrétních příkladů.

Na začátku srpna 1945 rozesílalo vojenské velitelství 12. divize oběžník ve věci řešení národnostní otázky. Všem, kteří pracovali na vyhošťování Němců, bylo dáno na vědomí: *„Posuzujíc národnost osob, přicházejíc v úvahu v rámci vyhošťování Němců z ČSR, jest třeba bráti zřetel na zcela mimořádné národnostní poměry, jež v pohraničí panují a na katastrofální nedostatek pracovních sil. V důsledku toho uvádím směrnice, kterých jest nutno se přidržovati.“*²²⁰ Byla zde stanovena pravidla pro situace : 1. Byl-li manžel Čech, manželka Němka, 2. manžel Němec, manželka Češka, 2. rodina českého původu – starousedlíci. V prvním případě se kladl zřetel na to, aby se manželka Němka během okupace nijak neprovinila proti Čechům. V příkladu manžel Němec se zjišťovalo opět, neprovinili-li se proti Čechům, dále ovládal-li manžel českou řeč a jsou-li děti vychovávány česky. Pokud hovořil manžel česky a i česky probíhala výchova jejich potomků, nebyl zde viděn žádný problém. Ve stejné situaci byla i česká vdova po zemřelém, padlém či nezvěstném Němci, i ta byla považována, pokud se nijak neprovinila, za Češku. Rozdíl byl za předpokladu, byl-li manžel příslušníkem SA, SS nebo čelným funkcionářem v NSDAP. V tomto případě se mohla česká manželka rozhodnout, neprovinila-li se, chce-li se vystěhovat (či ne), dále mohla požádat o rozvod, respektive rozluky z důvodu nepřekonatelného odporu podle ustanovení manželské novely. V případě rodin – starousedlíků - bylo zjišťováno, jestli jejich příslušníci nebyli členy SS a SA, dále nebyli-li kolaboranty a samozřejmě neprovinili-li se

²¹⁹ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 166.

²²⁰ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 61.

proti českému národu. Pokud tomuto rodiny vyhověly, mohly být podle uvážení místního národního výboru ponechány do dalšího rozhodnutí.

Ke dni 27. května 1946 bylo v České Kamenici 16 smíšených rodin/svazků. Ve všech případech se jednalo o model manžel Němec, manželka Češka. Co se týká národnosti jejich dětí, v sedmi případech měli děti národnost německou, ve třech případech českou. Ne všem rodinným členům byly ale poskytnuty úlevy. U pěti rodin byly úlevy odepřeny německým manželům. Ve dvou případech byly odepřeny celým rodinám a to v rodině JUDr. Viléma Eise, a to z důvodu jeho vojenské služby u wehrmachtu, dále z důvodu, že se společensky stýkal ve svém bytě s vojenskými důstojníky a s příslušníky Gestapa. Aktivně se těchto schůzek měla účastnit i jeho česká manželka. Dalším důvodem bylo údajné obohacení židovským majetkem.²²¹ Druhou rodinou byla rodina poštovního úředníka Adolfa Hahna, jehož dcera sloužila jako osobní sekretářka ředitele „Weseru“ v Rabštejně. Tato rodina byla označena nacistickými úřady jako spolehlivá, jejich syn padl na frontě. Také byli obviněni z ukrývání německého majetku.²²²

Ne vždy byla MSK v České Kamenici ochotna akceptovat občanství národnostně smíšených manželství. Například Hela a Anna Háhnovy z České Kamenice si museli volnost pohybu bez nošení bílých pásek vymoci až na ministerstvu vnitra.²²³

5. 3. 3 Německé pracovní síly, odborníci, specialisté

Některé specifické rysy poznamenávaly po květnu 1945 postavení těch Němců, kteří byli považováni za obzvláště kvalifikované pracovní síly. Podle pokynů ministerstva vnitra se měli z opatření proti Němcům vyjmout zaměstnanci, kterých bylo nutně zapotřebí k udržení výroby v důležitých oborech a závodech.²²⁴ Tato nařízení ale často přicházela do přímého střetu s „revoluční horlivostí“ při realizování odsunů. Úbytek aktivních pracovních sil v pohraničí byl v prvních poválečných měsících vysoký. Příčinou jednak byly odsuny, ale také dobrovolné

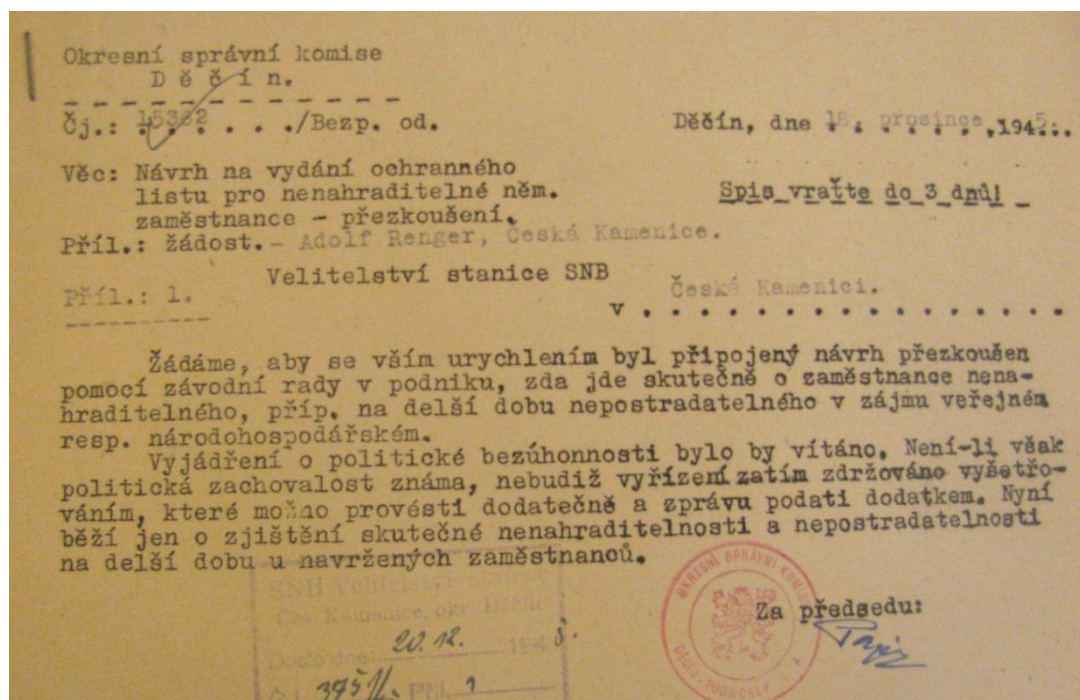
²²¹ V době sestavování seznamu se obvinění vyšetřovalo.

²²² SOkA Děčín, fond MěstNV, K – 56, i. č. 60.

²²³ SOkA Děčín, fond ONV Děčín, K – 128, i. č. 318.

²²⁴ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 166.

odchody. OSK v Děčíně z pozice zastávce co nejrychlejšího odsunu²²⁵ si vyměňovala s podniky na Českokamenicku (a samozřejmě nejen tam) listy se seznamy nenahraditelných německých zaměstnanců, kdy OSK Děčín často žádala o opětovné zvážení, zda jde opravdu o zaměstnance nenahraditelné, případně na delší dobu nepostradatelné a je-li tedy nezbytně nutné vydat pro tyto pracovníky ochranné listy (ukázka viz obrázek č. 1).

Obr. č. 1 Přezkoušení návrhu na vydání ochranných listů pro nenahraditelné německé pracovníky z 18. 12. 1945

O ponechání německých pracovních sil a jejich přidělení na různé práce finálně rozhodovaly na základě požadavků závodů pracovní úřady a správní orgány. Uznání specialisté byli dělení na nenahraditelné odborníky a na nepostradatelné v životně důležitém podniku. V souvislosti s úbytkem německých pracovních sil v pohraničí a se stavem poválečného pohraničního průmyslu byly průmyslové závody klasifikovány do 3 skupiny. Závody, které měly být zachovány spadaly do skupiny A. Naopak podniky, ve kterých mělo dojít k zastavení produkce či měly být postupně zlikvidovány, byly ve skupině B. Kategorie C byla vyhrazena pro závody, které měly být přesunuty na Slovensko a do tzv. hospodářsky slabých krajů. Provoz závodů A měl být udržen s tím, aby se nahradili stávající němečtí pracovníci novými zaškolenými českými zaměstnanci.

²²⁵ Provedení hromadného odsunu se považovalo za státní bezpečnostní prioritu, proto byly často ekonomické obtíže kladeny až na druhé místo.

K 26. červnu 1946 bylo ve městě v provozu 18 firem zařazených do skupiny A (viz jejich seznam viz tabulka číslo 1). Ke stejnému datu pracovaly ještě ve městě další podniky, které však již byly určeny k likvidaci (jejich seznam viz tabulka číslo 2).

Podniky skupiny A	
Název podniku	Počet zaměstnanců
Českokamenické papírny, a. s., n. p.	719
strojírna Adolf Renger	150
přádelna F. Knappe a syn	170
pletárna F. W. Pilz	140
pletárna Max Langer	45
továrna na obuv, gumové a pletené zboží Ad. Geipel a syn	131
Českokamenické továrny na kůže	50
Českokamenické cementové podniky	30
továrna na pletací jehly Ludwig Haselberg	24
rafinerie a vývoz skla Sommer & Zinke	40
továrna na dýmky Theodor wenzel	34
výroba chemicko-technických předmětů pro fotografie Halie KG, Hermann Liebisch & Anton Giebe	20
válcový mlýn, dříve David Liebisch	12
Hospodářské družstvo Děčín, filiálka Česká Kamenice	33
Správa státního pivovaru, dříve U. F. Kinsky	33
pila státních lesů v Dolní Kamenici	14
městská elektrárna	18

Tabulka č. 1 Podniky skupiny A v České Kamenici k datu 26. června 1946

Výběr nejvýznamnějších podniků skupiny B	
Název podniku	Počet zaměstnanců
továrna na brýle Olympia	40
rafinerie skla Franz Gegenbarth a synové	19
rafinerie skla Franz Heide	16
tiskárna Fr. Wieden	neuvedeno
pletárna Julius Hübel	neuvedeno
továrna na nábytek Emil Nitsche	neuvedeno
Weser Flugzeugbau G.m.b.H	na konci války asi 4000 zaměstnanců, po válce ztráta výrobního programu

Tabulka č. 2 Výběr nejvýznamnějších podniků skupiny B v České Kamenici k datu 26. června 1946

Němci uznání za nepostradatelné v hornictví a ostatních průmyslových odvětvích měli být vyřazeni z odsunu již na základě směrnic z 31. prosince 1945. Úřady tomuto požadavku vyhověly a do odsunu byli zařazováni v průmyslu a

zemědělství „nevyužitelní“ Němci. To ale mělo často za následek rozdělení rodin specialistů a odborníků, proti čemuž protestovali Američané.²²⁶ Vyjmutí z transportů a některé úlevy zaručovaly Němcům, o které byl zájem, zvláštní ochranné legitimace. Například ochranný list bývalého primáře českokamenické nemocnice (viz obrázek č. 2) jeho nositeli zaručoval nejen možnost udržení si dosavadního bytu a majetku, ale také jemu a jeho rodině byly vydány české potravinové listky.

OCHRANNÝ LIST čis. 1780.

Jméno: **MUDr. Karel Traube** 2 rod. příslušník

narozen dne: **4.4.1901** v **Vršovcích** okr.: **Louny**

bytem v **České Kamenici, č. 384**

zaměstnán u fy. **obecní středisko Rabátek**

je zatím **nenahraditelným odborníkem*)**
nepostradatelným v životně důležitém podniku)**

a nepodléhá proto odsunu. Může podržeti svůj dosavadní byt, aby mu byla umožněna vědecká práce (usnadněn plný výkon služby), jakož i svůj majetek. Tato ochrana poskytuje se i jeho rodinným příslušníkům.

Uw Jm však povinen nositi bílou pásku a podléhá všem bezpečnostním opatřením, vztahujícím se na Němce, především uzavírací hodině ve 20 hod.; totéž platí pro příslušníky rodiny.

Tento ochranný list vydává se po uvážení všech okolností především v zájmu národohospodářském a platí do odvolání.

Všechny orgány veřejné i civilní obyvatelstvo je povinno tento list plně respektovati, jinak se dopouští rušení veřejného pořádku.**)

Jm novanému necht jsou vydány české potravinové listky podle usnesení okresní správní komise.

Děčín 7.VI.1946.

dne 194

Za předsedu: *[Signature]*

*) Nehodící se škrtněte.
 **) Vyskytnou-li se pochybnosti o nutnosti ochrany shora jmenovaného, buďtež důvody sděleny písemně OSK za účelem zjednání nápravy.

Obr. č. 2 Ochranný list MUDr. Traubeho, bývalého českokamenického primáře, z 7. června 1946

Úpravy postavení nepostradatelných německých zaměstnanců přinesla vyhláška ministerstva vnitra z 8. března 1946. Němci uznání za kvalifikované pracovní síly, odborníky a specialisty a také ti živitelé rodin, kteří pečovali nejméně o tři nezletilé děti nebo jiné příslušníky, byli vyjmuti z 20% srážek z hrubých mezd a nemocenských dávek.²²⁷ Vyhláška ovšem nezlepšila životní podmínky rodinám, kde byl někdo vázán pracovní povinností (většinou právě živitel rodiny, který byl častokrát přidělen na vzdálené místo). Němci podléhající pracovní povinnosti neměli nárok na vyšší potravinové přiděly, také náhrady za práci nebyli vždy vyhovující. Tuto situaci řešil až oběžník ministerstva vnitra z 27. dubna 1946.

²²⁶ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 293.

²²⁷ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 294.

Zaměstnavatelé, kteří nevypláceli přiděleným Němcům řádnou náhradu za práci, mohli o tyto pracovní síly z úředního rozhodnutí přijít.²²⁸

Skutečnost, že odsun během roku 1946 pokračoval rychleji, než se původně předpokládalo a než bylo „zdravé“ pro hospodářskou situaci, vedlo k častým žádostem některých českokamenických podniků o vyjmutí jejich zaměstnaných specialistů z odsunu. OSK v Děčíně žádostem ve většině případů vyhověla, ale připojila k nim dodatek, že se jedná o vyjmutí z odsunu pouze do konce roku 1946. Snaha některých závodů o udržení německých zaměstnanců mohla být po 22. srpnu 1946 kvalifikována jako „maření odsunu“. Národní výbory byly zmocněny trestat zaměstnavatele nebo ubytovatele Němců, kteří by se tímto provinili, pokutami ve výši do 5 000 Kč nebo i vězením do 14 dnů.²²⁹

Zakončení hlavní etapy organizovaného odsunu, ale také nedodržování platných předpisů o vyřazování tzv. nepostradatelných Němců z odsunových transportů, vedlo k tomu, že se začala připravovat revize ochranných legitimací. Její zásady stanovil výnos ministerstva vnitra z 11. prosince 1946. Začátkem roku začaly přicházet z ministerstva vnitra na ONV v Děčíně výnosy o zrušení platnosti některých již potvrzených legitimací německých specialistů, často s dovětkem: „(...)účinnost tohoto zrušení nastane teprve zahájením jarního odsunu: do té doby budou výše jmenovaní němečtí specialisté ponecháni v závodech se všemi úlevami a výhodami, z legitimací vyplývajících.“²³⁰ Do jarního odsunu, ale zbylo v České Kamenici kolem 200 německých obyvatel. V létě 1947 stoupal tlak na přemístění zbývajících Němců do vnitrozemí, tento proces vyvrcholil v roce 1948.

5. 4 Česká Kamenice a tzv. divoké odsuny

Jak uvádí Václav Houžvička, *konec války znamenal, že česko – německý konflikt se dostal na dějinnou křižovatku. Bylo zřejmé, že se musí stát něco zásadního (...).*²³¹ Od začátku června 1945 připravovaly politické a vojenské orgány směrnice pro realizaci odsunu německého obyvatelstva.²³² Technické zajištění této akce leželo na československé armádě. Ovšem násilné vyhánění

²²⁸ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 295.

²²⁹ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 303.

²³⁰ SOkA Děčín, fond ONV Děčín, K – 85, i. č. 249.

²³¹ Houžvička, Václav: Návraty sudetské otázky, Praha 2005, s. 293.

²³² Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 63.

německých obyvatel z jejich domovů začalo již s osvobozením. Do konce května 1945 došlo na některých místech v pohraničí k vyhošťování hlavně těch osob německé národnosti, které se do ČSR nastěhovaly po Mnichovu a za okupace, a také uprchlíků, „národních hostů“ i části sudetských Němců.²³³ Tyto „akce“ zahájené na přelomu května a června se často setkaly s odmítavým postojem sovětských a polských vojenských orgánů v pohraničním úseku od Žitavy na východ (proti evakuacím tohoto typu se stavěli na jihu i Američané).²³⁴ Rozsáhlejší odsuny byly zahájeny na začátku června. Pro vysídlení Němců do sovětského okupačního pásma byl v té době prostor pouze mezi Děčínem a demarkační linií s americkými vojsky na československém území.²³⁵

14. června 1945 se měly zastavit všechny neorganizované přesuny německého obyvatelstva, které nařídily místní orgány. Vystěhování Němců se mohlo povolovat je výjimečně, po schválení z nadřízených míst. V jednotlivých oblastech byla ovšem situace velice nepřehledná. 15. června došlo na schůzi vlády k přijetí prozatímních opatření pro vojenské jednotky provádějících zajišťování „provinilých“ osob a odsun Němců. K vysídlování Němců se mělo přistoupit pouze tam, kde pro to byly podmínky a možnosti, také se požadovalo zajištění válečných zločinců a členů nacistických organizací.²³⁶

Jak již bylo mnohokrát zmíněno, v České Kamenici jsou divoké odsuny spojeny se jménem škpt. Dovary. První odsun se odehrál 20. června 1945. Všechny osoby německé národnosti bez pracovního poměru se musely v 5 hodin ráno dostavit s příručním zavazadlem k rybníku u bývalého poplužního dvora v Dolní Kamenici za účelem „evakuace“.²³⁷ Petr Joza cituje vzpomínky přímého účastníka této události, Henryho Storchy: *„Hodinu za hodnou jsme stáli, matka a já, střídavě na osvětleném náměstí, kde se předčítala jména. Matka byla rozumnější než já a začala balit. (...) Moje matka a já jsme vzali naše asi 30 kg těžké batohy, moje malá sestřička měla svůj malý batůžek, ze kterého koukala hlava její panenky. Na sběrném místě jsme byli registrováni, museli jsme odevzdat klíče od domu a bytu, šperky a cennosti v pytlíku a vkladní knížky. Pro moji matku byla nejbolestnější ztráta snubního prstenu, který ji sebrali. Po kontrole následovalo seřazení*

²³³ Tamtéž, s. 64.

²³⁴ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 64.

²³⁵ Tamtéž, s. 65.

²³⁶ Tamtéž, s. 66.

²³⁷ Viz příloha č. 11 a příloha č. 12.

*k pochodu, který probíhal pod eskortou českých milicionářů, mladých kluků se samopaly na kolech nebo na koních. Průvod se sestával hlavně z žen, z dětí a mladistvých a ze starých lidí. Pro ty nejslabší byl na konci průvodu zařazen koňský potah, který byl ale beznadějně přeplněn.*²³⁸ Průvod se v mimořádně horkém dni vlekl přes Srbskou Kamenici a Všemily. Unaveným a žízňivým lidem nebylo ani dovoleno, aby se osvěžili ve studně s vodou. Průvod mířil k Zadním Jetřichovicím, kde ho čekalo „celní odbavení“, které se sestávalo z osobní prohlídky. To, co prohledávajícím líbilo, to si nechali. Poté byli všichni Němci s posledním varováním: „*Kdo se vrátí, bude zastřelen!*“ zahánáni přes křinický most do Německa, kde byli ponecháni svému osudu.

Stejný transport provedla Dovarova jednotka ještě 5. 7. 1945 a potom ještě několikrát (15. 7., 22. 7. atd.). Tyto „divoké odsuny“ neměly, na rozdíl od konfiskace majetku zakotvené v prezidentských dekrettech, žádnou právní oporu. V dané chvíli nebyly podloženy ničím jiným než vyhláškou příslušného vojenského velitele, v tomto případě Dovary, která se opírala o celkové výrazně protiněmecky naladěné politické a společenské klima. Navíc Němci vysídlení do Saska, se poté ocitli ve velice svízelné situaci, pokud zde tedy neměli příbuzné, ke kterým by se mohli uchýlit. Místní obyvatelstvo jim nebylo příznivě naladěno, těžce se jim shánělo ubytování, potraviny, ošacení. Často vlivem zoufalé situace docházelo k sebevraždám. Část vysídlených Němců se také snažila dostat do amerického okupačního pásma, kde si slibovali lepší zacházení a příhodnější podmínky pro nový životní start. Hromadné odsuny německého obyvatelstva zlegalizovala až Postupimská konference konaná ve dnech 17. července – 2. srpna 1945 v Postupimi u Berlína. Vítězná protihitlerovská koalice se zde shodla, že německé obyvatelstvo, které zůstalo v Polsku, Československu a Maďarsku, bude třeba odsunout do Německa. Jakýkoli odsun měl být prováděn spořádaně a lidsky. Z přibližného počtu 6 800 německých obyvatel zůstala v České Kamenici po tzv. divokých odsunech necelá polovina německého obyvatelstva, respektive k 15. září 1945 zde žilo 2843 Němců.

²³⁸ Joza, P.: Rabštejnské údolí. Historie průmyslové výroby a koncentračních táborů v Rabštejně u České Kamenice. Děčín 2002, s. 175.

5. 5 Organizovaný odsun v České Kamenici v letech 1946 – 1947

Začátkem ledna 1946 byly skončeny přípravy k tzv. řádnému odsunu Němců z Československa. Odsunová akce měla podle původních záměrů proběhnout ve třech etapách. První měla být ukončena v polovině roku 1946. V této fázi neměly být do odsunu zařazeny osoby pracujících v průmyslových podnicích v pohraničí, které byly zařazeny do kategorie A, a také v zemědělství a lesnictví. Ve druhé etapě měli být do transportu zařazeni všichni zbývající Němci s výjimkou antifašistů, osob národnostně smíšených manželství a specialistů s rodinnými příslušníky. Tato fáze měla skončit vysídlením těch skupin Němců, kteří byli nasazeni na práce do vnitrozemí. V závěrečné etapě se měly řešit otázky vystěhování kvalifikovaných pracovních sil v průmyslu a zemědělství.²³⁹ Komplikace přineslo přerušení příjmu Němců v sovětské okupační zóně. Odsuny do americké zóny byly podmíněny řadou nařízení. Do odsunu se měly zařazovat celé rodiny, aby ženy s dětmi nezůstaly v Německu bez živitele, nejdříve měly být odsunuty osoby, jejichž příbuzní opustili republiku již dříve, opuštěné německé děti se měly přepravovat samostatně, odložit se měl také převoz nemocných. Každý člen odsunu musel být vybaven osobními doklady, pro celý transport byly vyhotoveny jmenné seznamy. Před odjezdem se rovněž vyžadovala lékařská prohlídka a několikadenní karanténa. Dohled nad vagóny byl svěřen bezpečnostním složkám, přepravu zajišťovala armáda. Železniční transporty se musely v zimních měsících vytápět, každý vlak měl také svůj zdravotnický personál. Značnou pozornost věnovali Američané vybavení Němců. Odsunované osoby mohly mít zavazadlo o hmotnosti 30 – 50 kg, teplé osobní a ložní prádlo, náhradní šatstvo, obuv, přikrývku a nejnutnější kuchyňské vybavení. Transporty se také měly opatřit dostatečnými zásobami potravin. Na hotovosti mohla každá osoba vyvézt 1 000 marek. Pokud si sami Němci nemohli tento obnos zajistit, poskytovaly jim české úřady určitou sumu peněz.²⁴⁰

²³⁹ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 170.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 173.

Čj.: 977/1946.			Cestovní rozvrh.		Napište na vozy I	
Číslo převozu	Označení převozu	Počet	Vozová potřeba	Den a doba pohotovosti	Místo určení	
13078	Odsun Němců	Voj.doprovod : 1/11 1.200 Němců, z toho 				

Obr. č. 3 Cestovní rozvrh transportního vlaku (15.4.1946) z Děčína do Wiesau. Ve vlaku bylo přítomno 1 200 Němců.

Transporty do americké zóny směřovaly do železničních stanic v Domažlicích a Chebu, odkud byly po kontrole přejímány přes Furt im Wald (Brod nad Lesy) a Wiesau směrem do Německa. Nejdříve byl denně vypravován pouze jeden transport, od dubna pak už transporty čtyři.²⁴¹

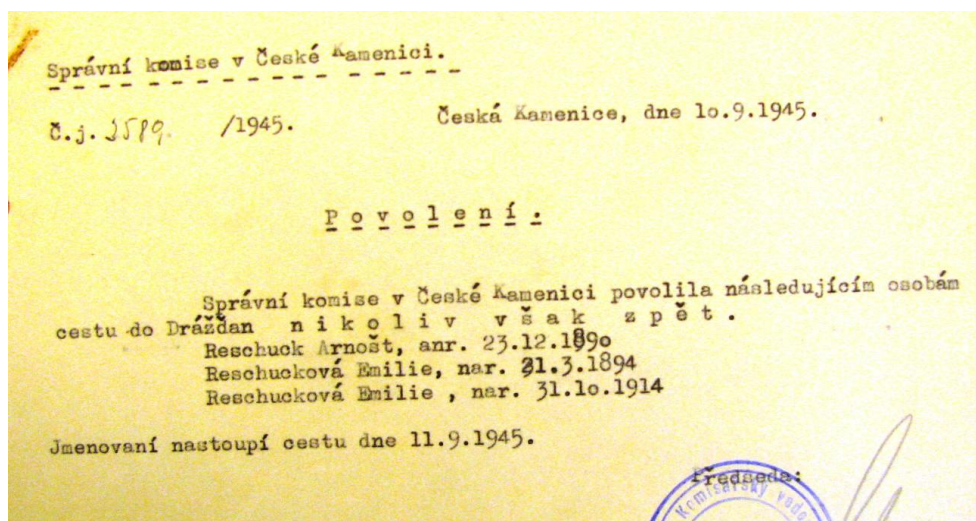
Ve srovnání s tzv. živelnými odsuny v roce 1945 se podmínky vysídlování německého obyvatelstva na jaře 1945 nepochybně zlepšily, a to zejména na naléhání americké okupační správy.

Dalším mezníkem v odsunu německého obyvatelstva nejen v České Kamenici byl květen a červen 1946, kdy mj. stouply počty odsunutých a kdy byl hlavně zahájen odsun do sovětského okupačního pásma. V letních měsících roku 1946 byl odsunut nejvyšší počet českokamenických Němců (viz tabulka č. 3).

Datum sčítání, rok	30.6.	27.7.	31.7.	15.8.	31.8.	15.9.	30.9.	31.10.
1946								
Počet něm. obyvatelstva	2730	1547	1542	314	310	241	217	201

Tabulka č. 3 Vývoj počtu německého obyvatelstva v České Kamenici v rozmezí 30. června 1946 až 31. října 1946

²⁴¹ Staněk, T.: Odsun Němců z Československa, Praha 1991, s. 173.

Obr. č. 4 Povolení k vycestování Němců do Drážďan ze dne 10. září 1945

V průběhu organizovaných odsunů se vyskytlo i jisté procento Němců, kteří se rozhodli, že své domovy opustí na vlastní náklady. Pokud se nejednalo o odborníky a specialisty, u nichž byl zájem udržet je v Československu, byl jim odchod umožněn. Naopak jim byl zapovězen návrat zpět do Československa. Od roku 1946 byl Němcům, kteří se rozhodli odejít na vlastní náklady, vydáván tzv. permit, povolení k odchodu do příslušné okupační zóny. K tomu bylo ještě odcházejícím vypláceno 500 marek na osobu.

V konečné fázi odsunů se podmínky evakuovaných opět trochu zlepšily. Nejen, že každý obdržel evakuační výměr, ale bylo jim dovoleno vzít si s sebou i těžší zavazadlo (70 kg).²⁴²

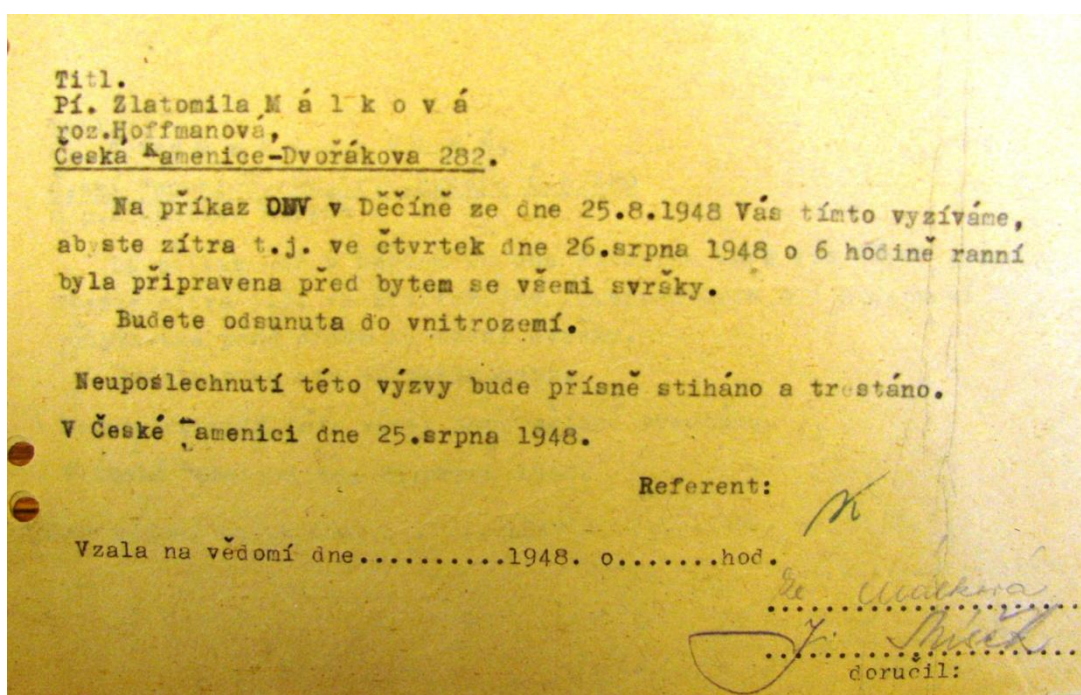
5. 6 Rozptyl Němců do vnitrozemí

Mezi závěrečné fáze odsunu z České Kamenice spadá rozptyl německého obyvatelstva do vnitrozemí v letech 1947 – 1949.²⁴³ Zůstavším Němcům bylo dáno na výběr, chtějí-li se vystěhovat do Německa na vlastní náklady, nebo chtějí-li být nasazeni s celou svou rodinou na zemědělské práce do vnitrozemí. Ohledně jejich rozhodnutí byl s nimi sepsán protokol, kde bylo zaznamenáno jejich výsledné rozhodnutí. U obou možných variant bylo Němcům umožněno vzít si s sebou svůj majetek. S odsunem do vnitrozemí musel souhlasit jejich zaměstnavatel. Pokud

²⁴² Viz příloha č. 9.

²⁴³ Výjimku tvořili němečtí kněží, kteří nemohli být přidělováni na práci ve vnitrozemí. Viz SOKA fond ONV Děčín ...

zaměstnavatel nesouhlasil, byly zpracovány pokyny (argumenty), jak ho přesvědčit, například, že se jedná o osoby přestárlé, které případnou státu na obtíž, či že je zde nebezpečí ilegálního odchodu za hranice, hodilo se i poukázat na státní nespolehlivost dotyčného Němce.²⁴⁴ 11. června 1947 bylo k přesunu z České Kamenice do vnitrozemí určeno celkem 76 Němců (jednalo se o celé rodiny). 8. 1. 1948 již bylo k rozptýlu do vnitrozemí vybráno pouhých 26 Němců.²⁴⁵ Poslední přesuny jednotlivců do vnitrozemí probíhali ještě během roku 1948 a 1949. K 31. 12. 1951 zůstalo v České Kamenici pouhých 103 Němců.

Obr. č. 6 Výzva k odsunu do vnitrozemí ze dne 25. srpna 1948. V textu se mj. vyskytla gramatická hrubka.

²⁴⁴ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, K – 84, i. č. 244.

²⁴⁵ Tamtéž.

6. Nová podoba České Kamenice (1945 – 1951)

6. 1 Změny ve tváři města – výstavba, průmysl, zemědělství

S příchodem nových osídlenců vyvstala potřeba přetvořit si podobu města alespoň trochu k obrazu svému. Smělý územní plán z roku 1939 zůstal zcela zapomenut, stavební činnost v rámci dvouletého plánu se omezila pouze na odstraňování válečných škod a trosek po náletu. Nepříznivý stav městské pokladny ostatně ani žádné změny nedovoloval.²⁴⁶ Bytová výstavba ve městě se zastavila. Osídlenci se nastěhovali především do novějších domů v centru města a řada starších a mnohdy historicky cenných objektů zůstala prázdná. Mnohé z nich byly koncem 40. a v průběhu 50. let strženy. Velká vlna demolic proběhla ještě roku 1960, kdy bylo strženo dalších 49 objektů. Česká Kamenice tak přišla o většinu roubených staveb a množství dalších historicky cenných budov, mj. o gotické lázně.²⁴⁷ První byty od roku 1945 byly postaveny až vojenskou posádkou v roce 1957 v Horní Kamenici.²⁴⁸

Novým poválečným hospodářským a politickým kurzem byl poznamenán další vývoj místního průmyslu. Podle dekretu č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků z 24. října 1945, byla hned v roce 1945 znárodněna českokamenická papírna a městská elektrárna. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, veškeré průmyslové podniky a živnosti byly zařazeny do tří skupin (A, B, C). Od této klasifikace se odvíjel jejich další vývoj. K 26. červnu 1946 bylo v České Kamenici 18 firem zařazených do skupiny A.

Součástí omezení průmyslu v českém pohraničí se stalo přemísťování jeho částí na Slovensko. Tento proces nesledoval jen ekonomická hlediska, ale měl demonstrovat „nový vztah mezi oběma národy, jejich bratrskou solidaritu a vzájemnou pomoc.“²⁴⁹ Největším takto postiženým podnikem v České Kamenici byla firma Geipel a syn, jejíž celý gumárenský provoz byl roku 1946 celý přeložen do Bratislavy.²⁵⁰ Do roku 1948 byly zrušeny následující podniky: továrna na brýle

²⁴⁶ Petr Joza: První poválečné roky. In: kol. autorů: Česká Kamenice, Děčín 2002, s. 345.

²⁴⁷ SOKA Děčín, fond MěstNV, Úvod k fondu (autor Petr Joza).

²⁴⁸ Komplexní bytová výstavba proběhla teprve na konci 60. let, kdy vyrostly na různých místech v České Kamenici panelové domy s více než 300 domy.

²⁴⁹ Čapka, F.; Slezák, L.; Vaculík, J.: Nové osídlení pohraničí českých zemí. Brno 2005. s. 153.

²⁵⁰ Petr Joza: První poválečné roky. In: kol. autorů: Česká Kamenice, Děčín 2002, s. 344.

Olympia, rafinerie skla Franz Hegenbarth a synové a Franz Heiden, tiskárna Fr. Wieden, pletárna Franz Hübel, továrna na nábytek Emil Nitsche, Weser Flugzeugbau, továrna na dýmky Theodor Wenzel a další. Mnohé textilní závody byly zařazeny do jiných národních podniků. Koncem roku 1949 na místo vznikla n. p. Milax se sídlem v České Kamenici.

Do roku 1960 byla zlikvidována naprostá většina menších výrobních podniků. Zachovány zůstaly jen ty podniky, o jejichž výrobní program byl v plánovaném hospodářství zájem. Ty byly postupně začleňovány do koncernových podniků. Jeden z největších fungujících podniků, Papírna v Horní Kamenici, v roce 1948 přejmenována na památku revolučních událostí, na Závod 25. února,²⁵¹ byla začleněna do národního podniku Sepap. Přáderna Milax přešla do národního podniku Boženy Němcové (Bonex) se sídlem v Teplicích. K dalším důležitým závodům ve městě patřila přáderna Benar (původně německá firma Knappe) v Dolní Kamenici, TOS a Rukov (kovovýroba).²⁵² Obdobný vývoj měla i struktura obchodů a živností ve městě. Jejich dalšímu zachování a rozvoji bránil jednak pokles obyvatelstva a tedy i ztráta odbytiště (ten souvisel i s jejich orientací na válečné hospodářství), a také i květnové rabování, po němž již řada živností nebyla uvedena do provozu. Během let 1945 – 1946 nebyla proto řada živnostenských podniků obnovena. Přesto bylo v roce 1947 evidováno 157 živností pod národní správou. Další, tentokrát již ale nepřekonatelný zvrat pro českokamenické živnosti, přišel s únorovými revolučními událostmi v roce 1948, kdy se nastoupila cesta k jejich úplnému znárodnění. Změny pochopitelně nastaly také v zemědělství. Jednotlivé konfiskované zemědělské usedlosti v okrajových částech města byly v roce 1949 převedeny do nově vytvořeného JZD se sídlem v Huníkově.

²⁵¹ Papírny v České Kamenici se v revolučních únorových dnech roku 1948 rozhodly nedodávat papír pro tiskárny národních socialistů a lidovců. In: Veber, Václav: Osudové únorové dny, Praha 2008, s. 264.

²⁵² Petr Joza: První poválečné roky. In: kol. autorů: Česká Kamenice, Děčín 2002, s. 342.

6. 2 Změny názvů ulic

Výnos ministerstva vnitra ze dne 10. srpna 1945 stanovil, že obnovení ústavních poměrů a nové právní postavení Němců vyžaduje, aby také pojmenování ulic a veřejných míst v obcích bylo uvedeno v soulad s těmito změnami. Bylo nařízeno odstranění všech názvů ulic, náměstí, sadů apod., pokud upomínaly na dobu nesvobody, na nacismus a jeho představitele, jakož i vůbec na germanizaci a německví. Tento výnos navázal na nařízení ze dne 18. května 1945, kdy byly zrušeny úřední názvy obcí a jejich částí, stanovené v jiném než v českém jazyku. K realizaci se nemělo přistupovat, pokud neexistoval český úřední název.²⁵³ Prozatím tedy nemohly být rušeny úřední názvy míst mající pouze německé pojmenování. Výnosem z 10. srpna 1945 měla být odstraněna nevhodná a nepřípustná pojmenování, ta měla být dále nahrazena novými vhodnými názvy. OSK v Děčíně dále upozornila, že pokud místní národní výbory zamýšlejí pojmenovat některou ulici, náměstí, sad apod. jménem prezidenta republiky nebo jménem významného představitele jiného státu, bylo nutno dbát, aby k projevu takové pocty byly vždy vybírány takové ulice a místa, jež budou skutečným uctěním významné osobnosti. Pokud se v obci takové prostranství nevyskytovalo, mělo se raději od tohoto záměru upustit.²⁵⁴ Proces odstraňování německých názvů a přejmenovávání nebyl samovolný proces. Ministerstvo vnitra nabádalo k uvážlivému postupu, který by zamezil *překotným a chybným překlady*. Také varovalo místní národní výbory, aby upustily od samovolného přejmenovávání obcí, neboť by to způsobilo chaos ve veřejné správě.

Jak je uvedeno v tabulce č. 1, některé „nejkřiklavější názvy“ z období okupace musely být nahrazeny reprezentativnějšími jmény. Zajímavé je přejmenovávání názvů ulic se jmény německých literátů. Je jasné, že nové názvy těchto ulic, byly vybírány se snahou zvolit takového českého umělce/vědce, jenž by se svému německému předchůdci vyrovnal (viz výměna Schillera za Máchu a Goeteho za Palackého). Názvy některých ulic, které se nejevily jako problematické, byly jen přeloženy (Alte Strasse – Stará ulice, Bahnhofstrasse – Nádražní ulice,

²⁵³ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 61, i. č. 67.

²⁵⁴ SOKA Děčín, fond MěstNV, K – 61, i. č. 67.

Frauengasse – Dívčí ulice, Kirchplatz – Jakubské náměstí, Tetschnerstrasse – Děčínská ulice, Steinschönerstrasse – Kamenicko-šenovská ulice atd.). Tyto byly povětšinou zachovány do dnešních dnů. Některé ulice byly rozčlánkovány na menší úseky (Hillův-mlýnská ulice – Fučíkova ulice, Slavičkova ulice, Fibichova ulice, Myslbekova ulice; Stará ulice – Havlíčkova ulice, U Hřiště; Malé Benátky – V Benátkách, ulice Karolíny Světlé; atd.). K uctění památky Antonína Dvořáka, který v České Kamenici nějakou dobu pobýval, a z iniciativy některých českokamenických občanů, byla přejmenována Děčínská ulice (dříve vycházela z dnešního náměstí Míru) na Dvořákovu ulici. Požadavek na nové pojmenování Nové ulice vnesl i Spolek Českého červeného kříže v České Kamenici, jenž s ohledem na tragickou událost, vyhlazení Lidic, navrhl název Lidická. Tato změna také proběhla.

Změny některých názvů ulic a náměstí v roce 1945		
Německý název do roku 1945	Výsledné přejmenování v roce 1945	Dnešní název
Adolf Hitler Platz	Náměstí Dr. Edvarda Beneše	Náměstí Míru
Dr. Goebelstrasse	Masarykova ulice	Dukelských hrdinů
Konrád Henlein Platz	Košský trh	Náměstí 28. října
H. Göring Strasse	Zahradní ulice	Ulice 5. května
Topfmarkt	Stalinovo náměstí	Dnes součástí nám. Míru, nemá tedy vl. název,
Spitalgasse	Smetanova ulice	Smetanova ulice
Schillerstrasse	Máchova ulice	Máchova ulice
Ufferstrasse	Nábřežní ulice	Komenského ulice
Goethestrasse	Palackého ulice	Palackého ulice

Tabulka č. 1 Změny některých názvů ulic a náměstí v roce 1945 s přihlédnutím k dnešním pojmenováním

Změna názvu postihla i bývalou obec České Kamenice, Huníkov, jehož původní německý název zněl Henne (česky slepice). Tento proces byl spojen s několikerým upozorněním úřadů, které jako argument k přejmenování uvedly: „Již jednou jsme Vás žádali, abyste buď podle historického původu, ověřeného kronikou obce, polohy nebo pod. navrhli nový název pro svou obec, ale dosud jste

nám jej nenapsali. Kdybyste nám ani tentokrát nezaslali zprávu, jak hodláte svou obec přejmenovati, vedlo by to k domněnce, že se Vám německý název obce líbí a že nemáte zájem, aby vymizelo všechno německví z našeho pohraničí.“²⁵⁵ Nový název byl inspirován údajným staročeským pojmenováním Huníkov.²⁵⁶

6. 3 Společenský a kulturní život, školství

S příchodem nového českého obyvatelstva do města vyvstala celá řada praktických problémů týkající se nejen usídlení nových příchozích, národních správ a hospodářských problémů, ale třeba také i opětovného zavedení školní docházky, pozdvižení české kultury ve městě a vůbec dalších volnočasových aktivit.

V květnu 1945 v České Kamenici nefungovala jak školní, tak i předškolní česká zařízení. K dispozici nebyly české učebnice, pomůcky a ani budovy školských zařízení. Obě českokamenické školy sloužily během války jako lazaret a skladiště. Přes všechny tyto nepříznivé skutečnosti bylo v létě 1945 deklarováno, že budou otevřena tato školská zařízení: mateřská škola, obecná škola, měšťanská škola, odborná škola pro ženská povolání.

Výuka byla nakonec zahájena slavnostním programem již 23. září 1945. Tímto dnem byla zprovozněna obecná škola, měšťanská škola a odborná škola. Komenského obecná škola poskytovala výuku pro 276 žáků, Masarykova měšťanská škola pro 277 žáků. V bývalé Hüblově vile (místo dočasného pobytu škpt. Dovara) byla otevřena internátní odborná škola pro ženská povolání. Tato instituce ale neměla dlouhého trvání, pouze do roku 1946. Mateřská škola, která se nastěhovala do zajištěné budovy č. p. 182 v Nábřežní ulici (dnešní Komenského ul.) byla otevřena 5. listopadu 1945. Během následujících let byla zřízena ještě další dvě oddělení mateřské školky (3. oddělení bylo zřízeno 17. ledna 1948 v Horní Kamenici).²⁵⁷

Ve městě byla také založena hudební škola, městská knihovna a městské muzeum. Zprovozněno bylo také kino Osvěta, které promítalo od roku 1945.

²⁵⁵ SOkA Děčín, fond MěstNV, K – 61, i. č. 67.

²⁵⁶ Antonín Profous vykládá původní název Huníkov jako Huníkův dvůr, přičemž Huník je deminutivum od pojmenování Hun.

²⁵⁷ SOkA Děčín, fond MěstNV, K – 71, i. č. 115.

Pro sportovní vyžití obyvatel bylo v roce 1946 v Dolní Kamenici zřízeno provizorní fotbalové hřiště, kde se poté pravidelně hrával fotbal a cvičil zde také českokamenický Sokol, založený v lednu 1946.

6. 4 Likvidace kláštera v České Kamenici

Dne 5. října 1948 byl novým kaplanem (farářem) v České Kamenici jmenován duchovní Kongregace Těšitelů, P. Hroznata František Geršl. Bezpečnostní referent ONV v Děčíně Petelík, si nechal, veden obavou o politickou spolehlivost duchovního, poslat o něm informace ze Zemského národního výboru, kde se mimo jiné psalo: „(...) kněz kongregace Těšitelů [P. Hroznata František Geršl], který byl ustanoven na systematizovaném místě I. kaplana při světské duchovní správě v České Kamenici, jest dle konaného šetření sice mravně a státoobčansky zachovalý, ale není po stránce národní a státní bez závady pro svoji politickou nespolehlivost. (...) Byl horlivým přívržencem strany lidové, při volbě odevzdal bílý lístek a o komunistech se vyjadřoval jako o hvězdářích (nošení pěticípé hvězdy). Při vyučování náboženství s oblibou překrucoval dějiny o M. J. Husovi, o němž mluvil jako o kacíři. (...) Politicky činný nebyl. (...) AV NF v Nepomuku mu odepřel vydání potvrzení o jeho politické spolehlivosti a označil jej jako osobu nemající kladný poměr k lidové demokratickému zřízení.“²⁵⁸

Řád Těšitelů božského srdce Ježíšova vystřídal v České Kamenici řádové sestry, které pomáhaly v místní nemocnici a následně byly na vlastní žádost odsunuty.²⁵⁹ Klášter umístěný v budově č. p. 494 v blízkosti Mariánské kaple, měl v roce 1948 osm členů. Všichni jmenovaní se do České Kamenice dostali až v průběhu podzimu roku 1948. Státním úřadům byl ale klášter trnem v oku. Bylo jen otázkou času, než se najde „oficiální“ důvod k jeho zrušení. Jako vhodné opodstatnění k tomuto kroku se úřadům jevílo neúplné využití klášterní budovy. Místní akční výbor v České Kamenici podal 20. července 1949 žádost k ONV v Novém Boru o uvolnění domu č. p. 494 (budova kláštera) pro ošetřovatelky. Jako důvod zde uvádí, že budova čp. 494 v České Kamenici není plně využita, neboť nyní ji používá 7 členů římského katolického řádu „Těšitelů“, kteří administrují faru v České Kamenici a fary v celém okolí. (...) Státní okresní nemocnice v České

²⁵⁸ SOKA Děčín, fond ONV Děčín, K – 148, i. č. 347.

²⁵⁹ Tento proces byl ze strany českých úřadů z důvodu potřeby řádových sester v nemocnici dlouho odkládán.

*Kamenici byl prozatímně propůjčen dům čp. 624, který žádá do vlastnictví KSČ, pro ubytování ošetřovatelek, neboť je od nemocnice vzdálen cca 20 min. Naproti tomu dům čp. 494 není využit a přidělením a přidělením domu nemocnici bylo by postaráno o řádné internátní ubytování ošetřovatelek v blízkosti nemocnice.*²⁶⁰

Dále akční výbor poukázal na pohoršující chování příslušníků řádu a také na jejich nepřátelský postoj k lidově – demokratickému zřízení. Krajský národní výbor, kterému byla celá záležitost podstoupena, s žádostí souhlasil a navrhl, aby osazenstvo kláštera bylo umístěno buď na okolních farách, nebo, což spatřoval jako mnohem vhodnější řešení, bylo soustředěno v jejich mateřském klášteře v Praze, kde by byla i lepší možnost kontroly jejich činnosti.²⁶¹ Mezitím úřady pečlivě sledovaly nově příchozí do kláštera.

26. září 1949 podepsal farář Geršl *naprostou a úplnou loajalitu a věrnost k lidově – demokratické republice Československé*. Byl nucen distancovat se zde od přečtení pastýřského listu *Hlas biskupů a ordinářů věřícím v hodinu velké zkoušky*, v němž biskupové označili komunisty organizovanou „Katolickou akci“ za lživou, nekatolickou a zakázanou.²⁶² Geršl zde prohlásil, *že tak učinil jedině proto, poněvadž se domníval, že jako kněz, vázán naprostou poslušností ke svým ordinářům, tak učinit musel.*²⁶³

Při sčítání lidu v roce 1950 měl klášter v České Kamenici již 11 členů, dva z nich ale nebyli v kongregaci přítomni. V pozdních večerních hodinách 13. dubna 1950 začala postupná likvidace kláštera. Superior kláštera, P. Mlýnský, byl příslušníky SNB vyzván, aby vydal veškerou klášterní hotovost a doklady. Osazenstvu kláštera bylo nařízeno, aby si urychleně sbalili své věci. Ještě tutéž noc byli převezeni do centralizačního tábora v Broumově. Stali se tak účastníky první fáze „Akce K“.

Klášterní budova byla poté na několik dní zapečetěna a za účelem sepsání inventáře prohledávána. Část klášterního vybavení byla později převezena nákladními vozy do Broumova. Tím byl vlastně klášter v České Kamenici definitivně zrušen. S osazenstvem kláštera musel odejít i českokamenický farář

²⁶⁰ SOkA Děčín, fond ONV Děčín, K – 148, i. č. 347.

²⁶¹ Tamtéž.

²⁶² Vodičková, Stanislava: Ať si Berana vezmou, doma je nebezpečný, In: Pamět a dějiny, 2008/4, s. 95.

²⁶³ SOkA Děčín, fond ONV Děčín, K – 148, i. č. 347.

Geršl, který v lednu 1951 zažádal o opětovné navrácení do duchovní správy do České Kamenice. Této žádosti ale nebylo vyhověno.

V budově bývalého kláštera byla zřízena politická škola pro duchovní všech státem uznávaných církví, která zde sloužila s nepřesvědčivými výsledky do roku 1954, školili se zde například i učitelé náboženství. Poté byla budova předána České katolické charitě, která zde zřídila domov pro mentálně postižené děti, který je zde dodnes.

Obr. č. 1 Dnešní podoba bývalého kláštera Těšitelů božského srdce Ježíšova

Závěr

V předložené práci jsem se soustředila na historický vývoj v České Kamenici v letech 1945 – 1951. Okrajově jsem zachytila i události, které badanému období předcházely a úzce s ním souvisely, období první republiky, dopad hospodářské krize a mnichovských událostí na dění v České Kamenici. Jako cíl své práce jsem si stanovila popsat nejen odsun německého obyvatelstva (ať už šlo o odsun „divoký“ či organizovaný) a jeho další koexistenci s nově příchozími českými osídlenci, ale chtěla jsem také zmapovat nelehkou situaci lidí, kteří přišli do bývalých Sudet s vizí „budovat“ nové pohraničí a ne ho ničit a rozkrádat. Snažila jsem se také na příkladu konkrétních lidských osudů zachytit proces usazování se v České Kamenici. Dále jsem věnovala pozornost hospodářskému a politickému vývoji města. Popsala jsem průběh přidělování a také i odebírání národních správ, zmínila jsem i, jak silný mocenský a politický nástroj může přidělování národních správ být. Zaměřila jsem se i na události, které doprovázely proměnu původně německého města v město české, například na tematice přejmenovávání ulic, opětovného zavedení českého školství apod.

Smysl bádání spatřuji v odkrývání a scelování „mikroudálostí“, které ale tvořily ony dějiny, jež se každodenně dotýkaly obyvatel České Kamenice a jež také pronikly do širšího povědomí tehdejší společnosti. V práci upozorňuji na nezlomné jednání některých jedinců, kteří se nechtěli smířit s předkládanou skutečností a pasivitou okolí a snažili se ji v rámci svých možností změnit. Bohužel zde také musím konstatovat, že jejich činnost byla „po právu“ odměněna strádáním ba i vězením. Kladu tyto malé hrdiny své doby do kontrastu k lidem, kteří se snažili zneužít nepřehledné situace v pohraničí k uspokojení jednak svých tužeb po bohatství a jednak k terorizování a týrání lidí, jež nedokázali na to odpovědět stejnou mincí a jež čekali, že právo bude stát na jejich straně. Následný historický vývoj ale prokázal, že se hluboce mýlili.

Domnívám se, že vymezené body mé práce se mi podařilo díky usilovnému studiu pramenů a odborné literatury zachovat a naplnit a že jsem se nedopustila historických nepřesností a přehmatů. Uvědomuji si ovšem, že téma není doposud zcela vyčerpáno a že je možné práci prohloubit a rozšířit. Při studiu pramenů mě zaujala onomastická tematika: počestřování, překládání a přejmenovávání

německých toponym a chrématonym, na jejímž pozadí by se dal detailně přiblížit historický vývoj z určitého úhlu pohledu. Mezi další vhodná témata k prohloubení a rozšíření se například nabízí rozpracování narativní historie.

Bibliografie

Archivní prameny

Státní okresní archiv (SOkA) Děčín

- fond ONV Děčín 1945 – 1960,
- fond MNV Česká Kamenice 1945 – 1992,
- fond pozůstalost Jana Marka,
- fond Zajatecký tábor Dolní Kamenice,
- Kronika České Kamenice I. – IV. díl, 1945 – 2001,

Publikované prameny a dokumenty

BENEŠ, E.: *Odsun Němců z Československa. Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940 – 1947*. Praha: Dita, 2002.

Benešovy dekrety, I. – II. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Doplněk, 2002.

Dobudujeme naše pohraničí. Osnova a materiál pro veřejné schůze a besedy v pohraničí. Praha: Kulturní a propagační oddělení sekretariátu ÚV KSČ, 1948.

HELLER, Č.: *Pojď s námi budovat pohraničí*. Praha: Tiskové oddělení osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy, 1947.

HELLER, Č.: *Volné byty – levnější nájemné. Soubor platných předpisů bytové politiky Osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy v pohraničním území*. Praha: Tiskové oddělení osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy, 1947.

KNAPP, P.: *Rozprodej movitostí*. Praha: Tiskové oddělení osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy, 1947.

Konfiskace nepřátelského majetku. Praha: Tiskové oddělení osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy, 1946.

Konfiskace, správa a převod nepřátelského majetku (zákony, vyhlášky, směrnice a pokyny). Praha: Právní odbor osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy, 1947.

KREYSA, M.: *České pohraničí*. Praha: Tiskové oddělení osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy, 1947.

MAREŠ, M.: *Přicházím z periferie republiky*. Praha: Academia, 2009.

Pohyb obyvatelstva v republice Československé v roce 1949. Státní úřad statistický. Praha 1955.

Pohyb obyvatelstva v republice Československé v roce 1951. Státní úřad statistický. Praha 1958.

Přehled předpisů o Němcích a osobách považovaných za Němce. Ministerstvo vnitra. Praha: Tiskové oddělení osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy, 1946.

Sčítání lidu v republice Československé ke dni 1. března 1950: díl 4. Státní úřad statistický. Praha 1958.

Sčítání lidu v republice Československé ke dni 1. března 1950: díl 1., 2., 3. Státní úřad statistický. Praha 1957, 1958.

Sčítání lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930: díl 1: růst, koncentrace a hustota obyvatelstva, pohlaví, věkové rozvrstvení, rodinný stav, státní příslušnost, národnost, náboženské vyznání. Státní úřad statistický. Praha 1934.

Sčítání lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930: díl 2: povolání obyvatelstva: část 1.: druhy, skupiny a třídy hlavního povolání, poměr k povolání a sociální příslušnost, třídy vedlejšího povolání. Státní úřad statistický. Praha 1934.

Sčítání lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930: díl 2: povolání obyvatelstva: část 3.: povolání a sociální rozvrstvení obyvatelstva podle národnosti (také cizinců) a podle náboženského vyznání. Státní úřad statistický. Praha 1934.

Sčítání lidu v republice Československé ze dne 1. prosince 1930: díl 3: ostatní data demografická (vnitřní stěhování, tělesné vady, znalosti čtení a psaní, cizinci). Státní úřad statistický. Praha 1937.

SEKYRA, V.: *Po odsunu Němců*. Statistický zpravodaj č. 10/1946.

SEKYRA, V.: *Počet Němců v Československu*. Statistický zpravodaj č. 4/1945.

Soupis obyvatelstva v Československu v letech 1946 a 1947. Státní úřad statistický. Praha 1951.

TOMÁŠ, E.: *Konfiskáty do služeb lidu*. Praha: Tiskové oddělení osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy, 1946.

TOMÁŠ, E.: *Poslední příležitost k osídlení. Seznam míst, kam ještě možnost přesídliti*. Praha: Tiskové oddělení osidlovacího úřadu a Fondu národní obnovy, 1948.

WAGNEROVÁ, A.: *Odsunuté vzpomínky. Z vyprávění mých sudetoněmeckých generačních vrstevníků*. Praha: Prostor, 1993.

Noviny, časopisy, periodika

Dnešek, 1946 – 1948.

Literatura

BORÁK, M.: *Spravedlnost dle dekretu. Retribuční soudnictví v ČSR a Mimořádný lidový soud v Ostravě (1945 – 1948)*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1998.

CVRK, F.: *Zpráva o zrušení internačních a sběrných táborů pro Němce na území děčínského okresu*. In: Děčínské vlastivědné zprávy 2/1999.

ČAPKA, F.; SLEZÁK, L.; VACULÍK, J.: *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství Cerm, 2005.

DVOŘÁKOVÁ, Z.: *Z letopisů třetího odboje*. Praha: Hříbal, 1992.

- HAHNOVÁ, E.: *Sudetoněmecký problém: Obtížné loučení s minulostí*. Ústí nad Labem: Albis international, 1999.
- HERNOVÁ, Š.: *Sociální struktura národnostních menšin České republiky a její vývojové tendence po roce 1945 (Němci, Poláci, Slováci)*. In: Slezský sborník 3/1999.
- HOUŽVIČKA, V.: *Návraty sudetské otázky*. Praha: Karolinum, 2005.
- JOZA, P.: *Rabštejnské údolí*. Děčín: Okresní muzeum Děčín, 2002.
- KASTNER, Q.: *Osídlování českého pohraničí od května 1945 (na příkladu vybraných obcí Litoměřicka)*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 1999.
- OTČENÁŠEK, J.: *Němci v Čechách po roce 1945 na příkladu západního Podještědí*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd ČR, Scriptorium, 2006.
- STANĚK, T.: *Odsun Němců z Československa 1945 – 1947*. Praha: Academia, Naše vojsko, 1991.
- STANĚK, T.: *Perzekuce 1945 : perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice) v květnu - srpnu 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996.
- STANĚK, T.: *Poválečné "excesy" v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky 2005.
- STANĚK, T.: *Retribuční vězni v českých zemích 1945 – 1955*. Opava: Slezský ústav Slezského zemského muzea, 2002.
- STANĚK, T.: *Tábory v českých zemích 1945 – 1948*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1946.
- VESELÝ, M.: *Podzemní továrna Rabštejn u České Kamenice*. In: Děčínské vlastivědné zprávy 2/2000.

ZIMMERMANN, V.: *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938 – 1943)*. Praha: Prostor, Argo, 2001.

Přílohy

Textové přílohy

Příloha č. 1

Vyhláška o přidělu rodinných domků.

Příloha č. 2

Návrh prodeje (zároveň odhadní zápis) rodinného domku v České Kamenici.

Příloha č. 3

Osvědčení o státní a národní spolehlivosti.

Příloha č. 4

Policejní přihláška k pobytu v České Kamenici.

Příloha č. 5

Přihláška k soupisu nepřátelské majetku.

Příloha č. 6

Přihláška o přiděl rodinného domku do vlastnictví pro uchazeče, kteří bydlí v domku, o jehož přiděl žádají.

Příloha č. 7

Vysvědčení o zachovalosti.

Příloha č. 8

Osobní prohlášení antifašisty.

Příloha č. 9

Evakuační výměr z roku 1947.

Obrazové přílohy

Příloha č. 10

Plakát propagující osídlování pohraničí

Příloha č. 11

Soudobá fotografie místa shromaždiště tzv. divokého odsunu z Dolní Kamenice.

Příloha č. 12

Předválečná fotografie místa shromaždiště tzv. divokého odsunu z Dolní Kamenice.

Příloha č. 13

Meziválečná fotografie dnešního náměstí Míru, pohled na kostel. Fotografie byla odeslána v roce 1936 jako pohled.

Příloha č. 14

Poválečná fotografie dnešního náměstí Míru, pohled na dnešní hotel Slavie. Fotografie byla odeslána jako pohled v roce 1955.

Místní národní výbor v _____

č. j. _____ Dne _____

Vyhláška o přidělu rodinných domků

1. Místní národní výbor upozorňuje zájemce, že dnešního dne uveřejňuje v obci způsobem v místě obvyklým rámcový plán na přiděl konfiskovaných rodinných domků spolu se seznamem těch rodinných domků, které podle tohoto plánu se nejdříve přidělí. O přiděl ostatních rodinných domků bude lze žádati, až bude v obci uveřejněn jejich seznam s odvoláním na tento rámcový plán, který zůstane u místního národního výboru k veřejnému nahlédnutí po celou dobu provádění přidělového řízení o rodinných domech v obci.
2. Do originálu rámcového plánu a do seznamu rodinných domků, určených nyní v obci k přidělu, lze nahlédnouti u místního národního výboru v domě čp. _____ ulice _____ č. n. _____ v kanceláři č. _____ v úředních hodinách počínajíc dnešním dnem až do _____ 1948.
3. Lhůta k podání přihlášek o přiděl rodinných domků, uvedených v seznamu, činí dva měsíce a končí tudíž dnem _____ 1948. Na přihlášky později došlé nebude brán zřetel.
4. Přihlášky o přiděl rodinného domku mohou podle § 43, odst. 1, vl. nařízení č. 163/1947 Sb. zatím podat i mimo právnické osoby - jen ti uchazeči, kteří podle zákona č. 31/1947 Sb. mají právní nárok na přiděl rodinného domku. Jsou to dosavadní uživatelé a přednostní uchazeči.
5. Dosavadním uživatelem rozumí se uživatel, který v domku již bydlil se svou rodinou nejpozději dne 1. dubna 1947 a dosud v něm bydlí a který má v obci, kde je domek, nebo v okolí stále řádné zaměstnání. Nezáleží na tom, jestli uživatel zároveň národním správcem téhož domku či nic, jestli nájemníkem či podnájemníkem v domku.
6. Přednostním uchazečem je účastník národního odboje za osvobození nebo jeho pozůstalý podle § 1 a 6 zák. č. 255/1946 Sb., dále vojenský nebo válečný poškozenec, oběť války nebo fašistické persequce, nebo jeho pozůstalý podle § 84, odst. 1 zák. č. 164/1946 Sb., a konečně navrátilce (reemigrant) podle § 1 zák. č. 138/1947 Sb., má-li přednostní uchazeč v obci, kde je domek, nebo v okolí stále řádné zaměstnání.
7. Dosavadní uživatel a právnická osoba mohou podat přihlášku jen o přiděl toho rodinného domku, kterého již užívají nejpozději ode dne 1. dubna 1947.
8. Přednostní uchazeč může podat přihlášku na jeden nebo více domků uvedených jejich číslem popisným, po případě také na domek blíže neurčený v obci nebo v okolí.
9. Přihlášky o přiděl rodinných domků, uvedených v seznamu, se podávají u podepsaného místního národního výboru na tiskopisech, předepsaných osidlovacím úřadem s doklady v nich uvedenými a to v podacím protokole.
10. Tiskopisy přihlášek a jejich vlozek a tiskopisy dokladů k přihlášce se prodávají u místního národního výboru v domě čp. _____ ulice _____ č. n. _____ v kanceláři č. _____ v úředních hodinách počínajíc dnešním dnem až do dne uvedeného nahoře ve II. odstavci.
11. Národní správce rodinných domků, určených k přidělu a uživatelé těchto domků, kteří vlastní nebo mají v úschově knihovní výpisy z pozemkových knih o takových domech nebo jejich stavební plány, se žádají, aby - pokud tak již neučinili - do týdne odevzdali místnímu národnímu výboru tyto knihovní výpisy a stavební plány.

_____ člen rady MNV	_____ razítko	_____ předseda MNV
---------------------	---------------	--------------------

Mladá fronta, Čechy.

Příloha č. 2

POPLATKY PAUŠALOVÁNY

Číslo spisu:	Jméno (firma):	Adresa a číslo bytu (stáje), poschodí:	Okres:
4-KoC 90 IV	Antonín Vojtěch	Čest. Kamenice ul. Vojtěchova č. 433	Střelitz

NÁVRH PRODEJE

(zároveň odhadní zápis část I.)

Při komisionálním řízení konaném dne 1947 podle vyhlášky Osídlovacího úřadu a Fondu národní obnovy v Praze ze dne 3. prosince 1946, č. 2141/46 Ú. I. I., o movitých věcech konfiskovaných podle dekretu č. 108/45 Sb., nacházejících se u fyzických a právnických osob, byl u shora jmenovaného vyšetřen stav předmětů, které komise uznává za způsobilé k prodeji podle §§ 1 až 3 vyhlášky dosavadnímu držiteli a které podepsaný držitel chce koupiti.

Za přítomnosti držitele a podepsaných členů komise byly předměty podepsaným znalcem odhadnuty takto:

a) Položka	b) Počet	c) Popis předmětů	Odhadní hodnota reprodukční		f) Znehodnocení v %	Odhadní cena	
			d) z r. 1938	e) z r. 1947		g) navržená	h) uznaná
d. Věci nutné potřeby pro domácnost (v případě soc. odůvodněním podle § 7 i vyhl.)							
1	10	1. Stůl z dřeviny 2. Stůl 3 nožky 3. Stůl 4. Stůl 5. Stůl 6. Stůl 7. Stůl 8. Stůl 9. Stůl 10. Stůl	4.700	16.500	45	2.585	
2	28	1. Křeslo 2. Křeslo 3. Křeslo 4. Křeslo 5. Křeslo 6. Křeslo 7. Křeslo 8. Křeslo 9. Křeslo 10. Křeslo 11. Křeslo 12. Křeslo 13. Křeslo 14. Křeslo 15. Křeslo 16. Křeslo 17. Křeslo 18. Křeslo 19. Křeslo 20. Křeslo 21. Křeslo 22. Křeslo 23. Křeslo 24. Křeslo 25. Křeslo 26. Křeslo 27. Křeslo 28. Křeslo	4.100	14.300	40	1.230	
3	15	5 křesla 10 křesla	2.500	4.500	85	375	
Přenos			11.300	38.300		4190	

Norm. 3/MNV - 3.600 m - Č. A. T. - 4/1937

Místní národní výbor v České Kamenici

Číslo 5976/47 Datum 24.k čtna 1947

Osvědčení o státní a národní spolehlivosti.

Místní národní výbor v České Kamenici
potvrzuje, že proti p., pí., sl. Váňa František *)
naroz. 18.11.1909, bytem Č.Kamenice 433
domovská příslušnost Píšť, pol. okr.Ledeč,
nebylo dosud s politického hlediska žádných námitek.

Po celou dobu válečnou až dosud jest činnost a chování jmenova-
ného-jmenované v ohledu národnostním a politickém jakož i v ohledu
národní cti zcela bezúhonná a nezávadná. Z toho důvodu vydává se
jmenovanému-jmenované k jeho-její žádosti osvědčení o státní a ná-
rodní spolehlivosti za účelem:

k předložení úřadům

KOLEK 1 Kčs REPUBLIKA ČESKOSLOVENSKÁ 1938

Místní národní výbor Politický okres Česká Kamenice

Hlaváč
Předseda Místního národního výboru.

číslo

1219 Nákladem Českého zemského ústředí obcí měst a okresů v Praze XII., Škrétkova 14 - 325

Příloha č. 4

Mířasovací Úřad Česká Kamenice		POLICEJNÍ PŘIHLÁŠKA	
Osoby hlášením povinné:	Příjmení: <i>Čanov</i>	Rodinný stav: <i>sv.</i>	Povolání: <i>sv. amn.</i>
	Jméno: <i>František</i>	Náboženství: <i>Rim.</i>	Státní příslušnost: <i>R.</i>
	(jen u paní) rozená:		Demovská příslušnost: <i>Přít.</i>
		Narození: Den <i>10</i> Měsíc <i>4</i> Rok <i>1909</i>	Misto: <i>Přít.</i>
			Okres: <i>Leleč</i>
2. Příjmení a jméno:	otce: <i>Čanov František</i>	Misto: <i>Hořní Kamenice</i>	
	matky: <i>Františka rozená: Kuchař</i>	Okres (čtvrť): <i>Leleč</i> Čís. p.: <i>433</i>	
3. Manžel a u ženatých (manžel u provdaných):	Jméno: <i>Antonín</i> rozená: <i>Mládek</i>	Ulice: <i>č. 433</i>	
	Narození: Den <i>4</i> Měsíc <i>6</i> Rok <i>1916</i> Misto <i>Leleč</i>	Je-li v podnájmu, u:	
Děti do 15 let, které žijí a osobou hlášením povinnou:	1. <i>František</i> narozen: <i>11.8.1943</i>	Den příchodu (s osobami uvedenými pod 1, 3, 4): <i>2/9 1945</i>	
	2. <i>Vlasta</i> narozen: <i>24.1.1944</i>	9. Podrží starý byt? <i>ne</i>	
	3. <i>Josef</i> narozen: <i>7.9.1944</i>	10. Bydlel zde již? <i>ne</i>	
	4. <i>Marie</i> narozen: <i>10.11.1944</i>	11. Předchozí bydliště nebo při příchodu z ciziny poslední bydliště v tuzemsku	
	5. <i>Helena</i> narozen: <i>28.5.1945</i>	Misto: <i>Přít.</i>	
	6. <i>Pavel</i> narozen: <i>25.6.1948</i>	Okres (čtvrť): <i>Leleč</i> Čís. p.: <i>15</i>	
U cizozemců a bezdomovců	pas č. a datum: <i>Čes. Kamenice</i> <i>1. 11. 1949</i>	Ulice: <i>č. 15</i>	
	vydal úřad: <i>České Kamenice</i>	2. Mají všechny hlášené osoby stejnou státní příslušnost? <i>ano</i>	
		Podpis osoby hlášením povinné: <i>Čanov František</i>	
		Podpis majitele bytu: <i>Čanov František</i>	
		Podpis majitele domu: <i>Čanov František</i>	
		V <i>Hořní Kamenici</i> dne <i>2/9 1945</i>	

Příloha č. 5

Příhláška
k soupisu nepřátelského majetku,

kteří propadli konfiskaci podle dekretu prezidenta republiky ze dne 25. října 1945, č. 108 Sb., a jež přihlašovatel získal
svěřením do úschovy, koupi, darem, výměnou, úředním přidělením nebo jakýmkoliv jiným způsobem.

FONDU NÁRODNÍ OBNOVY V PRAZE.

Přihlašovatel (přednost domu, spolubydliči, podnájemník*)
jméno a příjmení Váňa František narozen 24. 1909
zaměstnání zemědělec samostatný národnost Čech stav ženatý
bydliště Kom. Kamennice, Japonská ul. Žituv. Mlýnská čp./m. 438
okres Beroun pošta Ček. Kamennice
bydlí s rodinou, samostatně, v podnájmu, u příbuzných*)
Hlava rodiny bydlí přechodně v důvod:

Přihlašuji Fondu národní obnovy v Praze za sebe, manželku: Antonie
a nezletilé děti: František, Josef, Marie, Vlasta * soupisu
tento nepřátelský majetek, který mám-měl jsem v držení*). Majetek přihlašuji podrobně*), hromadně*) podle druhů 1 až 12.**)

1. Drahé kovy a předměty z nich, mince, drahokamy, perly a pod.:
2. Umělecké předměty (obrazy, plastiky, starožitnosti), sbírky (i známek):
3. Bytové zařízení (nábytek, koberce, perské i jiné, kompletní přebory, nábytek i pokrývky
domácí stroje a přístroje, jiné předměty bytového zařízení):
4. Kožichy, kožičiny, pokrývky, cennější části oděvu a prádla:
5. Hudební nástroje včetně radiopřístrojů, sportovní předměty, zbraně, radio moje vlastního
optické přístroje včetně fotoaparátů:
6. Dopravní prostředky soukromé i provozní (autobusy, auta nákladní
i osobní, přívěsné vozy, traktory, motocykly, jízdní kola, kočáry, lodě,
čluny, sáně atd. a součástky):
7. Psací, počítací a rozmnožovací stroje, obráběcí a výrobní stroje, motory,
přístroje všeho druhu — pokud nebudou hlášeny jako provozní zařízení:
8. Provozní zařízení všeho druhu (lékařské ordinace, advokátní kanceláře
a pod.):
9. Sklady zboží, surovin, polotovár a výrobků — pokud nejsou
stávajících podniků v provozu:
10. Cenné papíry (jako směnky, akcie, vkladní knížky, pojišťky, osy atd.):
11. Provozní práva autorská, patentní, licenční a pod.***):
12. Jiné výše neuvedené předměty, nebo majetková práva:

Předměty uvedené pod č. mně byly prokazatelně propůjčeny — prodány*) dne:

kým: výměnem č.

Předměty uvedené pod č. jsem daroval — směnili — prodal*) komu:
bytem za Kčs

Předměty uvedené pod č. chtěl bych převzít do vlastnictví.

Zúčastnil jsem se národního odboje domácího, zahraničního byl jsem postižen politickou, rasovou perzekucí, poško-
zen válkou (jak) vrátil jsem se do vlasti
vrátil jsem se do pohraničí, přestěhoval jsem z
..... moje rodina dosud bydlí v

Byl jsem ustanoven národním správcem (na př. bytu, domu, živnostenského, obchodního, průmyslového podniku,
atd.): zemědělské usadlosti doložím č. 6611/x
ze dne 26. 8. 1945 vydaným (kým) Čka správní komise sem od

I. Prohlašuji místopřisežně, že jsem v tomto seznamu vyznačil všechny nepřátelský majetek, který je — byl*) — v mém
držení a že jsem si vědom trestních následků nesprávných neúplných údajů.*)

II. Prohlašuji místopřisežně, že ani já, ani nikdo z mé domácnosti nemá ani neměl v držení nepřátelský majetek a jsem
si vědom trestních následků, které by mne postihly, kdyby v budoucnu bylo prokázáno udáním, šetřením či jiným
způsobem, že mé prohlášení bylo nesprávné nebo neúplné.*)

V Praze dne 1. 11. 1946 Kamennice, Japonská Podpis: Váňa František

*) Škrtáče, co se nehodí.
**) Přihlašuje-li přednost hromadně, uveďte jejich přesný výčet a sešlete podle na rubu přihlášky.
***) Přihláška u min. průmyslu nezabývá povinností vyplnit i tuto přílohu.
****) Přesnou adresu a stručný popis spravovaného majetku uveďte na i bu této přihlášky. Zejména poznamenajte:
a) u nemovitostí o jaký dům jde (číslování, rodinný, vln, domak), o kolika místnostech, jestli v domě je
jeden nebo dva byty, uveďte jaký má každý byt podlahovou ochu,
b) u živností o jakou živnost jde (náč. o živnosti řemeslnou, tovární nebo obchodní a jiného druhu, skutečný počet zaměstnanců).

Státní tiskárna v Praze — 1100-44

Příloha č. 6

ma mlade ✓ *Hon* H 43

Tato přihláška je určena pro uchazeče, kteří bydlí v domku, o jehož přiděl žádají.

Vyplní úřad

Rámcový plán č.	2
Čís. seznamu	1
Běžné čís. domku	344

Souvisí s přihláškou

Č. j.
Č. j.
Č. j.
Č. j.

Vláda národní fronty Čechů a Slováků plní svůj slib, který dal předseda vlády Klement Gottwald ve svém prohlášení dne 8. července 1946 v Ústavodárném Národním shromáždění, že se okamžitě přistoupí k úpravě majetkové právní poměry Čechů a Slováků v pohraničí i ve vnitrozemí, zejména pokud jde o zemědělské usedlosti, drobné živnosti, rodinné domky a bytová zařízení.

Přihláška

o přiděl rodinného domku do vlastnictví

2.6 - 9.3.48

Jméno uchazeče: *Kubrycht Jindřich*

Bydliště: Obec: *Česká Kamenice* Okres: *Děčín*

Ulice: *Humíkov* Č. p./n.: *43.*

O. U. F. N. O. - Obl. úř. v Liberci

Došlo: *4. VI. 1949*

Č. j. P. D. *2004/123-43*

Odd.: Ref.:

1561/28 MNV 9. 10. 1948 	Místo pro presentační razítka Oblastní úřadovna O. U. F. N. O. - Obl. úř. v Liberci Došlo: <i>1. III. 1949</i> Č. j. P. D. <i>764</i> Odd.: Ref.:	O. ú. a FNO
--	--	--------------------

Příloha č. 7

MÍSTNÍ NÁRODNÍ VÝBOR V Píseč.

Vysvědčení zachovalosti.

Místní národní výbor v Píseč. prohlašuje tímto, že
Váňa František a manž. Anton narozen
bytem v Píseč. Kamenice, choval se po celou dobu pobytu v Píseč.
naprosto bezúhonně, nebyl trestán a proti jeho chování v ohledu politickém a mravním
nebylo zde námitek ani stížností.

Jmenovaný jako to zdejší předseda MNV s manželkou
se byli měli soudně posouditi vzhledem

NÁRODNÍ VÝBOR V Píseč.
dne 6. května 1947.

Člen MNV: Haladec Boh.

Předseda MNV: Pícha Václav

Dot. - dle zák. č. 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000

Příloha č. 8

Přípravná antifašistická komise
pro politický okres Děčín.

Místní Národní výbor České Kamenice

18. 11. 1945

Číslo: 4512 PRIL: 2

Místní komise: Děčín

Datum návrhu: č.....

O S O B N Í P R O H L Á Š E N Í .

o svoji politické činnosti a loyálním smýšlení jako antifašista:

1. Plné jméno a příjmení: František Janich

2. Data narození: 7. / 12. / 88 Místo: Velké Buzky

3. Domovská příslušnost (místo): Dobruška Kamenice

4. Státní příslušnost (1. X. 1938) před okupací: československá

5. Rodinný stav: ženatý Náboženství: bez vyznání

6. Přesná adresa bytu: (místo) Dobruška Kamenice
ulice: Roketová číslo popisné: ul. č.: 7

7. Zaměstnání (povolání): Kovář firma: Adolf Remper

8. Vojská služba (udání času, armády a hodnosti atd.):
..... 1907 - 1910, 1914 - 1918 v Rakouské armádě I. jezd. pl. jako dragoun

9. Jmenování rodinných příslušníků (ve společné domácnosti žijících bližších příslušníků, dětí, za které hlava rodiny jest schopna převzít zodpovědnou záruku za antifašistické přesvědčení a jednání)

Jméno a příjmení: Data narození: Způsob příbuzenstva:
Hvězda Janichová ro. 22. 4. 1887 manželka
Frédérichová

10. Mistopřísežné prohlášení a politická činnost, minulost před 1938 a antifašistické smýšlení a akce v době okupace (1938-1945).
Tyto údaje musí být osvědčeny třemi spolehlivými zodpovědnými svědky: 1918-38 čl. národn. strany, 5 let důvěrníkem strany, 10 let důvěrníkem v závozu, 8 let v obč. zastoupení, 2 roky nář. zastupce okr. Děčína, reprezent. nář. schůzí.
3. 10. 38 volán na gestapo v České Kamenici - výsledek, proč někdy vstoupit do německé strany NSDAP, odvážel jsem, že nemohu mít masové stíhání smyslem zavrhnouti. Patě stále pod dozorem Gestapa.

11. Zevrubné údaje pronásledování nacistickým systémem vůči návrhovatel nebo jeho uvedeným příbuzným:
(Zabavení úřadu, potíže v místě, vězení, koncentrační tábor atd.)
Okolnosti a čas (dobu perzekuce) udejte co nejpresněji.
Moje žena byla 3. 9. 39 členačkou v továrně při práci záložna, a odvážela na četnicko k výsledek. Běla vypravědát, kdo se v továrně nacházel vyloučení v Hitlerovi. Jelikož vypravědát adepta, byla po celý den držena ve vazbě. Jak však propuštěna. Syn František vyznán od 25. 10. 38 do 5. 12. 43 v Drážďanech.
..... František Janich
podpis návrhovatele.

Příloha č. 9

Místní národní výbor v České Kamenici, pol. okres Děčín.

I.

Evakuační výměr!

Pan

Lehniczková Anna
bytem Česká Kamenice ulice, čp. *15*

Dostavte se dne 26.července 1947 t.j. v sobotu o 6.hodině
ranní s následujícími rodinnými příslušníky na sportovní hřiště
S.K. Česká Kamenice, Masarykova ulice k odsunu.

Lehniczková Anna
11. VII. 1947

K tomuto účelu jest Vám povoleno vzít si zvyzadlo ve váze
nejméně 70 kg na osobu. Byt uzavřete a klíče s řádným označením
spolu s potvrzením o nájemném, kmenovým listem, satenkou a potravi-
novými lístky a policejní přihlaskou odevzdate na sromazdisti.

II.

U p o z o r n ě n í.

V případě, že byste se pokusil nějakým způsobem zničit nebo
odcizit státní majetek nebo se k odsunu nedostavil budete po-
trestán ve smyslu zákonných ustanovení.

Proti tomuto výměru se n e l s e
o d v o l a t i.

Česká Kamenice dne 25.července 1947

Řádník:

V. J. Kratochvíl

Policejní ref:

Thunert

Předseda:

Marek

Příloha č. 11

Příloha č. 12

Příloha č. 13

Příloha č. 14

